

”MISTÄ SE OIKEA PARTNERI LÖYTYY?”

Selvitys suomalais-venäläisestä viranomaisyhteistyöstä talousrikosten torjunnassa ja tutkinnassa – Suomen keskusrikospoliisin näkökulma

ANJA LOHINIVA

Poliisiammattikorkeakoulu
Tampere, 2008

Anja Lohiniva

"MISTÄ SE OIKEA PARTNERI LÖYTYY?"

Selvitys suomalais-venäläisestä viranomaisyhteistyöstä talousrikosten torjunnassa ja
tutkinnassa – Suomen keskusrikospoliisin näkökulma

Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 70/2008

ISBN 978-951-815-149-7
ISSN 1797-5743

TIIVISTELMÄ

Tämän selvityksen keskeisenä tavoitteena on tuottaa tietoa ja lisätä ymmärrystä suomalais-venäläisestä viranomaisyhteistyöstä talousrikostorjunnan ja -tutinnan alueella. Samalla selvitys lisää tietoa yleensä suomalais-venäläisestä rikostorjunta- ja -tutkintayhteistyöstä sekä Suomen poliisin kansainvälisestä toiminnasta ja toimintaedellytyksistä. Selvitys myös valottaa Suomen poliisin talousrikostorjunnan ja -tutinnan tilaa sekä tämän hetken keskeisiä talousrikoksia ja -rikosilmiöitä.

Pääaineistona ovat teemahaastattelut, jotka tutkija Anja Lohiniva on tehnyt Suomen keskusrikospoliisin eri yksiköissä Itä-, Pohjois- ja Etelä-Suomessa joulukuun 2007 ja maaliskuun 2008 välisenä aikana. Selvitykseen osallistui yhteensä 13 viranomaista. Nauhoitetut haastattelut ovat kestoltaan keskimäärin 1,5 tuntia. Lisäaineistona on käytetty suomen- ja venäjänkielistä tekstiaineistoa kuten lakeja, sopimuksia, organisaatioiden internet-sivuja, viranomaislähteitä ja lehtiartikkeleita (Poliisilehti). Selvityksen on rahoittanut Suomen sisäasiainministeriön poliisiosasto talousrikollisuuden tieteelliseen tutkimustoimintaan tarkoitettuista määrärahoista.

Kukaan haastatelluista viranomaisista ei kiellä tai vähättele suomalais-venäläisen yhteistyön merkitystä Suomessa tehtävässä rikostorjuntatyössä – päinvastoin. Haastateltavien keskuudessa korostuu näkemys, että kyseistä yhteistyötä on pyrittävä tekemään kohdatuista vaikeuksista huolimatta. Tämä vaatii rohkeutta ja visionaarisuutta Suomen sisäasiainministeriön ja poliisin päätöksentekijöiltä. Joidenkin haastateltavien mukaan Suomen sisäasiainministeriössä ja poliisissa ei ole saavutettu niitä tavoitteita, joita suomalais-venäläiselle rikostorjuntayhteistyölle on asetettu. Lisäksi keskusrikospoliisin viranomaisten keskuudessa esitetään toivomus, että Venäjään kohdistuva tieteellinen tutkimustoiminta saisi jalansijaa Suomen poliisissa. Selvityksen perusteella voidaan esittää, että suomalaisten poliisialan päätöksentekijöiden ja asiantuntijoiden tulisi ottaa nykyistä aktiivisempi rooli suomalais-venäläisen yhteistyön kehittämisessä. Kaiken kaikkiaan suomalais-venäläisen yhteistyön kehittäminen tulisi saada kiinteäksi osaksi Suomen poliisin asiantuntijatyötä.

Selvitys osoittaa, että on tärkeää pohtia, ovatko Suomen poliisin kansainväliset toimintaedellytykset riittävät tänä päivänä, ja miten niitä olisi mahdollista kehittää esimerkiksi tutkimuksen ja koulutuksen keinoin. Erityisen tärkeää olisi toteuttaa vastaavanlainen selvitys venäläisten viranomaisten keskuudessa ja systemaattisesti vertailla, miten suomalaisten ja venäläisten talousrikosviranomaisten kokemukset ja näkemykset mahdollisesti eroavat toisistaan ja mikä kenties yhdistää niitä. Näkökulmaa olisi mielekästä laajentaa myös tulliorganisaatioihin rajan molemmin puolin.

Sopimus pohjasta ja hyvin toimivasta poliisiyhdyshenkilöjärjestelmästä huolimatta suomalais-venäläinen viranomaisyhteistyö koetaan monella tavoin ongelmalliseksi ja haasteelliseksi. Haastateltujen puheessa korostuu yhtäältä pessimistinen suhtautuminen yhteistyön nykytilaan – jopa kyynisyys. Toisaalta painottuu avoimuus yhteistyölle sekä ymmärtävä näkökulma. Kyseistä yhteistyötä saatetaan myös kehua ja pitää varsin toimivana – vaikka myös tällöin siinä nähdään ongelmia ja parantamisen varaa. Toisaalta tuodaan myös esiin, että kansainvälinen yhteistyö on aina haastavaa – ei pelkästään suomalais-venäläinen yhteistyö.

Suomalais-venäläisen viranomaisyhteistyön vahvistaminen nähdään erityisen tarpeelliseksi nimenomaan talousrikosten torjunta- ja tutkintatyössä. Henki- tai huumerikosten torjunnassa ja selvittämisessä yhteistyön arvioidaan olevan melko toimivaa, kun taas talousrikosten selvittämisessä on kyse pioneerityöstä, joka on hajanaista ja harvojen vastuulla. Turhautumista synnyttää haastateltujen poliisiviranomaisten näkemys, että nimenomaan globaalissa maailmassa suomalais-venäläistä viranomaisyhteistyötä tarvittaisiin selvästi nykyistä enemmän.

Jotkut haastateltavat tuovat esiin, että yhteistyö on haastatteluhetkellä laadullisesti hyvää ja määrällisesti riittävää. Tällöin painotetaan sitä, että yhteistyösuhteet lähialueelle ovat kunnossa. Näiden suhteiden perustana esitetään olevan yhteistoimintasuunnitelmat, joilla on Suomen ja Venäjän sisäasiainministeriöiden ”siunaus”. Voidaankin todeta, että kun haastatteluissa kritisoidaan yhteistyön tilaa, esitetään kritiikkiä sitä kohtaan, että lähialueyhteistyö on paikoin selvästi hankaloitunut viime vuosina.

Yhteistyössä on haastateltavien mukaan koettu eri vaiheita vuonna 1991 tapahtuneen Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen, mistä yhteistyön rakentaminen paitsi talousrikos- myös yleensä rikostorjunnassa on käytännössä alkanut. 1990-luvulla suomalais-venäläistä viranomaisyhteistyötä oli haastateltavien kertoman mukaan nykyistä enemmän ja yhteistyön perustana olivat tyyppillisesti kahdenväliset suorat kontaktit. 2000-luvulla yhteistyö Suomen ja Venäjän viranomaisten välillä on vähentynyt ja sitä voi olla vaikea toteuttaa nimenomaan ruohonjuuritasolla. Keskusrikospoliisin edustajien mukaan 1990-luvulla ja erityisesti 1990-luvun lopulla esimerkiksi kuulustelupyynnöitä toimitettiin Suomesta Venäjälle varsin paljon. Venäjältä Suomeen tulleiden virka- ja oikeusapupyynnöiden määrä kasvoi 1990-luvun alusta vuoden 2001 loppuun saakka. Vuonna 2002 Venäjällä muutettiin rikosprosessilainsäädäntöä, minkä arvioidaan osaltaan johtaneen virka- ja oikeusapupyynnöiden tekemisen ja täyttämisen laskuun. Venäjän syyttäjälaitoksen ja erityisesti pääsyyttäjänviraston keskeisen roolin virka- ja oikeusapupyynnöistä vastaavana organisaationa koetaan vaikuttaneen siihen, että virka- ja oikeusapuyhteistyö on vähentynyt. Lisäksi selväksi heikennykseksi yhteistyössä koetaan veropoliisin lakkauttaminen Venäjällä vuonna 2003. Vuotta 2006 pidetään käännekohtana, koska tällöin Venäjä on haastateltavien mukaan tiivistänyt keskusjohtoisuuttaan entisestään.

Suomen ja Venäjän rajan ylittävien talousrikosjuttujen kerrotaan olevan monimutkaisia ja työläitä rikosjuttuja, jotka vaativat pitkäjänteistä panostusta. Keskeisiksi rikosnimikkeiksi mainitaan vero-, kirjanpito-, velallisen rikokset, rahanpesu, salakuljetus ja tullimaksujen kiertäminen sekä talousrikosilmiöiksi kaksoislaskutus, laiton puukauppa ja karusellikauppa. Viranomaisten mukaan on vaikea määritellä tyyppillistä talousrikosjuttua. Rikosjuttuja luonnehtiikin usein epätyypillisuus ja tapaukset ovat mitä moninaisimpia. Talousrikosjutuille ja -ilmiöille kerrotaan olevan yhä useammin ominaista, että niissä eri rikosnimikkeet tai -tyypit kietoutuvat toisiinsa.

Haasteeksi nähdään talousrikosilmiöiden ja -juttujen kansainvälisyys, mikä vaatii yleensä aina usean maan yhteistyötä. Kansainvälistymisen ja globalisaation arvioidaan jo nyt muuttaneen merkittävästi talousrikostorjunta- ja -tutkintatyötä Suomessa sekä lisänneen työn haastavuutta. Ongelmaksi koetaan Suomen ja Venäjän viranomaisten kielitaidon puute sekä kansainvälisyyskoulutuksen vähäisyys. Haastateltavien mukaan suomalaisessa poliisikoulutuksessa tulisi nykyistä paremmin kyetä huomioimaan kansainvälistymiskehitys ja panostaa entistä enemmän paitsi englannin myös venäjän kielen opetukseen. Lisäksi jotkut haastateltavat esittävät, että heidän mukaansa Suomen poliisin tulisi panostaa selvästi nykyistä enemmän venäjänkielentaitoisen henkilöstön rekrytointiin. Suomen poliisilta ja sisäasiainministeriöltä peräänkuulutetaan yleistä Venäjä-suuntautuneisuutta – jotta Venäjä ei jää muutamien ”harrastajien” asiaksi. Ylipäänsä kansainvälistymiskehityksen ajatellaan edellyttävän Suomen poliisissa katseen kääntämistä yhä rohkeammin Suomen rajan ulkopuolelle.

Tiedonvälityksessä ja tietojen vaihdossa venäläisten kanssa on haastateltujen poliisiviranomaisten mukaan kehitettävää ja parannettavaa ja tiedonvaihtoa on pyrittävä nopeuttamaan. Näkemyksenä on, että Suomen poliisissa on syytä lisätä suomalaisten viranomaisten tietämystä ja ymmärrystä Venäjästä ja venäläisestä kulttuurista sekä yhteiskunnasta. Haastatellut eivät omasta mielestään tunne riittävästi Venäjän viranomaisorganisaatioita, lainsäädäntöä, rikosprosessia ja käytännön rikostorjunta- ja tutkintatyötä. Vastaavasti venäläisillä viranomaisilla ei nähdä olevan riittävästi tietoa ja ymmärrystä Suomesta ja suomalaisesta järjestelmästä.

Ongelmaksi koetaan, ettei suomalaisten viranomaisten keskuudessa tiedetä riittävästi venäläisten ajattelu- ja toimintatavoista, ei tunneta eikä ymmärretä niitä. Syynä tiedon ja ymmärryksen puutteeseen esitetään olevan erityisesti se, etteivät venäläiset viranomaiset jaa riittävästi tietoa omasta järjestelmästä eivätkä ole toimissaan riittävän läpinäkyviä ja avoimia. Yhteisen kielien puuttuminen on omiaan lisäämään rajanaapureiden ennakkoluuloja toisen maan viranomaisten toimintaa kohtaan. Vaikka yhtäältä venäläisiä viranomaisia arvostellaan avoimuuden ja läpinäkyvyyden puuttumisesta, esitetään toisaalta, että avoimuus ja läpinäkyvyys ovat voimistuneet Venäjän viranomaiskulttuurissa neuvosto-aikaan verrattuna ja että venäläiset viranomaiset puhuvat entistä avoimemmin ja vapaammin rikollisuudesta, erilaisista rikosilmiöistä ja ylipäänsä heidän yhteiskuntaansa koskevista ongelmista. Avoimuuden koetaan lisänneen venäläisten viranomaisten valmiuksia kansainväliseen yhteistyöhön.

Haasteeksi koetaan erot Suomen ja Venäjän lainsäädännöissä ja rikosprosesseissa. Rikosjuttujen selvittämistä ovat haastateltavien mukaan vaikeuttaneet suomalaisen ja venäläisen rikosprosessin eritahtisuus ja yhteensopimattomuus – se, etteivät rikosprosessien eri vaiheet ”mene käsi kädessä”. Ongelmalliseksi nähdään paitsi Venäjän myös Suomen lainsäädännön puutteet. Vaikka yhtäältä korostetaan Suomen lainsäädännön joustavuutta, tuodaan toisaalta esiin, ettei Suomen lainsäädännössä ole riittävästi huomioitu kansainvälistymistä. Kaksoisrangaistavuuden vaatimuksen koetaan vaikeuttavan yhteistyötä. Lisäksi ongelmalliseksi koetaan, että haastateltavien mukaan venäläiset viranomaiset ovat viime vuosina muuttaneet käytäntöjään siten, että Suomessa rikoksesta epäiltyä Venäjän kansalaista ei käytännössä ole mahdollista saada Suomeen kuultavaksi.

Erityiseksi ongelmaksi koetaan valtahierarkiat ja politiikan roolin korostuminen venäläisessä rikosoikeudellisessa järjestelmässä. Moskova-keskeisyyden kerrotaan selvästi voimistuneen ja tämän koetaan hidastaneen ja jopa estäneen rajan ylittävää viranomaisyhteistyötä ja rikosjuttujen selvittämistä. Ongelmana pidetään sitä, ettei Venäjällä paikallistason viranomaisilla välttämättä ole mahdollisuutta päättää yhteistyöstä suomalaisten paikallistason viranomaisen kanssa, vaan esimerkiksi oikeus- ja virka-apupyynnöt on tyypillisesti kierrätettävä Moskovan kautta. Myönteisenä sen sijaan koetaan, mikäli suoraan rajan yli tapahtuva yhteistyö on edelleen mahdollista. Suomen ja Venäjän sisäasiainministeriöiden välille solmitut yhteistyösuunnitelmat mahdollistavat paikallistason yhteistyön.

Vaikka haastatteluissa painottuu kritiikki Venäjän hallinnon hierarkkisuuksi kohtaan, nähdään myös Suomen puolella olevan hierarkioita ja rakenteita, jotka haittaavat tehokasta suomalais-venäläistä ruohonjuuritason yhteistoimintaa. Kun Suomessa on panostettu EU-yhteistyöhön, on Venäjän kanssa tehtävä yhteistyö vaikeutunut joidenkin haastateltavien mukaan. Haastateltavat kokevat politiikan vaikuttavan Suomessa poliisiviranomaisten toimintaan EU-jäsenyyden kautta.

Ongelmaksi – mutta myös keinoksi – koetaan epäviralliset kontaktit ja viranomaistoiminnan henkilökeskeisyys. Yhteistyön ajatellaan olevan tuloksellista silloin, kun viranomaiset molemmin puolin rajaa ovat kasvokkaisessa kontaktissa keskenään ja tuntevat toisensa henkilökohtaisesti. Henkilökohtaisen kanssakäymisen koetaan vahvistavan yhteistyön perustana olevaa luottamusta. Ongelmallista henkilökeskeisyys on siksi, että viranomaisten vaihtuessa on yhteistyösuhteet rakennettava alusta. Lisäksi henkilökeskeisyys koetaan ongelmalliseksi silloin kun valta on keskittynyt liikaa tietyille henkilöille, tietyille viranomaisille. Vallan keskittyminen voi haastateltavien mukaan olla kokonaisuuden kannalta erittäin haitallista ja jopa estää yhteistyön kokonaan.

Haastatellut kokevat Suomen poliisissa toteutettavan suomalais-venäläisen yhteistyön olevan pitkälti henkilökeskeistä. Esitetään, että keskusrikospoliisin organisaatio ei ole hoitanut yhtään Venäjään liittyvää talousrikosjuttua. Yhteistyösuhteiden hoitaminen venäläisten viranomaisten kanssa kiinnittyy pitkälti yksittäisiin suomalaisiin poliisiviranomaisiin – kuten poliisiyhdyshen-

kilöihin. Vaikka poliisiyhdysheikilöiden toimintaa kiitellään, esitetään samalla, ettei Venäjäkiinnostus saisi olla ”harvojen varassa”, koska tällöin se on ”haavoittuvaa”. Kun Venäjä-osaajat lähtevät Suomen poliisista esimerkiksi siirtyessään eläkkeelle, joudutaan yhteistyösuhteet venäläisiin rakentamaan alusta.

Korruptio mainitaan keskeiseksi haasteeksi ja talousrikollisten esitetään tarvitsevan korruptiota ja korruptoituneita viranomaisia rikollisen toiminnan tueksi. Korruption esitetään olevan ongelma erityisesti Venäjän puolella. Haastatteluissa kuitenkin myös painotetaan, että osa venäläisistä viranomaisista on ”vilpittömiä” ja halukkaita vastustamaan korruptiota. Suomessa kielletään olevan korruptio-ongelmaa suomalaisten poliisiviranomaisten keskuudessa, vaikka todetaan myös poikkeustapauksia löytyvän. Korruption torjuntaan halutaan panostaa myös suomalaisten poliisiviranomaisten keskuudessa. Korruption torjumisen ja vähentämisen Venäjällä nähdään selvästi olevan Suomen edun mukaista. Lisäksi korruption torjunnan voidaan ajatella olevan keino vahvistaa ja kehittää suomalais-venäläistä viranomaisyhteistyötä.

Suomalais-venäläisen yhteistyön nykytila on haastateltujen keskusrikospoliisin poliisiviranomaisten näkökulmasta odottava. Kyseisen yhteistyön koetaan edellyttävän Suomen sisäasiainministeriöltä ja poliisilta erityispanostusta – mikäli yhteistyön halutaan onnistuvan. Haastatellut näkevät yhteistyön ”tahtotilana”, jossa sopimuksia tärkeämpää on ”saada konkreettinen kosketus ihmiseen”. Haastatteluissa painotetaan, että suomalaisten viranomaisten tulee pyrkiä kompromisseihin venäläisten kanssa, ja että olennaista on huomioida venäläisen osapuolen näkökulma. Yhteistyön esitetään onnistuakseen vaativan asettumista toisen osapuolen asemaan. Kaiken kaikkiaan viranomaispuheessa korostuu suomalais-venäläisen yhteistyön erityislaatu ja taustalla on kysymys, tuleeko meidän antaa Venäjälle tietynlainen erityisasema.

Tähän asti Suomen poliisissa yhteistyösuhteita on rakennettu ja ylläpidetty pääosin Pohjois- ja EU-maiden kanssa. Suomalais-venäläiseen viranomaisyhteistyöhön ei joidenkin haastateltavien mukaan ole suunnattu resursseja vastaavalla intensiteetillä – mikä puolestaan ”ei edistä näiden ongelmien ratkaisua yhtään”. Nyt odotetaan selvästi aiempaa rohkeampaa panostusta Venäjän suuntaan ja suomalais-venäläisen viranomaisyhteistyön haasteiden ottamista vakavasti. Suomalaisen rikostorjuntatyön kannalta on syvällisen pohdinnan arvoista, miten Suomen sisäasiainministeriössä ja poliisissa kyetään rakentamaan ja ylläpitämään toimivia Venäjä-suhteita EU:n puitteissa.

SISÄLLYSLUETTELO

<i>Tiivistelmä</i>	3
<i>Sisällysluettelo</i>	7
1 JOHDANTO	8
1.1 Lähtökohdat ja tavoitteet.....	8
1.2 Aineisto, menetelmät ja tutkimusprosessi.....	10
1.3 Tutkimuskysymykset.....	11
1.4 Selvityksen rakenne.....	12
2 SUOMALAIS-VENÄLÄINEN YHTEISTYÖ	13
2.1 Sopimukset ja muut yhteistyörakenteet.....	13
2.2 Yhteistyön nykytila.....	15
3 SUOMALAIS-VENÄLÄISET TALOUSRIKOKSET JA -RIKOSILMIÖT	20
4 YHTEISTYÖN HAASTEET JA MAHDOLLISUUDET	24
4.1 Talousrikosten luonne, kansainvälisyys ja kielitaito.....	24
4.2 Tiedonvälitys, tieto ja ymmärrys.....	28
4.3 Lainsäädäntö, rikosprosessi ja oikeudellinen ajattelu.....	31
4.4 Hierarkiat ja keskitetty kontrolli, politiikan rooli.....	34
4.5 Epäviralliset suhteet ja henkilökeskeisyys.....	38
4.6 Korruptio.....	40
5 YHTEENVETO JA POHDINTA	43
<i>Lähdeluettelo</i>	47

1 JOHDANTO

1.1 Lähtökohdat ja tavoitteet

Aiempi tutkimustieto¹ väittää suomalais-venäläisen turvallisuusviranomaisten yhteistyön olevan jokseenkin odottavassa ja ihmettelevässä tilassa. Tätä käsitystä vahvistaa tämän selvityksen otsikon kysymys: ”*Mistä se oikea partneri löytyy?*”. Kysymyksen esitti selvitykseen osallistunut suomalainen poliisiviranomainen vuoden 2008 alussa. Suomalaisten viranomaisten keskuudessa koetaan, ettei ole välttämättä helppoa tavoittaa juuri sitä oikeaa venäläistä viranomaista, jonka tehtäviin esimerkiksi jonkin virka-apupyynnön täyttäminen kuuluisi². Ongelmallista on, että Venäjällä esimerkiksi talousrikollisuuden torjuntaan ja tutkintaan osallistuu useita eri viranomaisia, joiden organisaatioista, tehtävistä tai toimivalloista suomalaisilla talousrikosviranomaisilla ei välttämättä ole selkeää käsitystä³. Lisäksi koetaan haasteelliseksi, että Suomen sisäasiainministeriössä ja poliisissa yksinkertaisesti tiedetään Venäjistä liian vähän⁴.

Koska Suomen turvallisuusviranomaisten on yhä enenevässä määrin kyettävä toimimaan yhteistyössä Venäjän turvallisuusviranomaisten kanssa, on hyvä kartoittaa Suomen ja Venäjän viranomaisyhteistyön perusteita. On ensiarvoista tuntea ne Venäjän viranomaiset, joiden kanssa tullaan mahdollisesti jo lähitulevaisuudessa tekemään yhä tiiviimpää rikostorjunta- ja -tutkintayhteistyötä. Erityisen haasteellista – mutta samalla erityisen tärkeää – tiedon lisääminen näistä viranomaisorganisaatioista on siksi, että ne käyvät läpi voimakkaita muutosprosesseja. Suomen poliisi on osa kansainvälisiä ja globaaleja prosesseja ja kehityskulkuja, minkä vuoksi on olennaista lisätä empiiristä tietoa ja ymmärrystä Suomen poliisin kansainvälisistä toimintamahdollisuuksista sekä kansainvälisestä yhteistyöstä.

Tässä selvityksessä käsitellään suomalais-venäläistä talousrikosviranomaisten yhteistyötä. Yhteistyöllä tarkoitetaan tässä kaikkea poliisitoimintaan liittyvää yhteydenpitoa Suomen ja Venäjän viranomaisten kesken⁵. Käsittelyn keskiössä ovat Suomen *keskusrikospoliisin* poliisiviran-

¹ Ks. esimerkiksi Heusala, Lohiniva ja Malmi (2008). Tutkimuksessa tarkastellaan muun muassa Suomen poliisin ja Venäjän miliisin yhteistyötä.

² Merja Norros (2004, 129) esittää, että koska Venäjällä on useita yhteistyösopimuksissa määriteltyjä keskusviranomaisia, on oikeusapupyynnön lähettäjän vaikea tunnistaa oikeaa vastaanottavaa viranomaista Venäjällä. Sama ongelma on hänen mukaansa Venäjältä pyyntöä vastaanottaessa. Norroksen mukaan Venäjällä viranomaisten toimivaltarajat eivät ole vakiintuneet, eikä selkeitä koordinointi- ja ohjaussuhteita ole muodostunut. Kyse on hänen mukaansa myös Venäjän hallinnon heikosti kehittyneestä palveluperiaatteesta.

³ Venäjällä talousrikollisuuden rikosoikeudelliseen tutkintaan osallistuvat sisäasiainministeriö (MVD) ja ministeriön alaiset viranomaiset eli rikosmiliisi ja sen talousrikosyksiköt sekä talousrikostorjunnan päähallinto. Venäjän talousrikosviranomaisia ovat myös federatiivinen turvallisuuspalvelu (FSB) ja sen alainen rajavartiopalvelu, tullipalvelu ja sen alainen salakuljetuksen vastaisen työn päähallinto sekä syyttäjä. Alustavien tietojen mukaan Venäjän federaation hallitus suunnittelee yhtenäisen tutkivan viraston perustamista Venäjälle. Viraston perustamisella voi olla vaikutusta talousrikoskontrollijärjestelmään. (Lohiniva 2008).

⁴ Tämä on noussut esiin useissa epävirallisissa keskusteluissa suomalaisten poliisiviranomaisten ja muiden poliisialan asiantuntijoiden kanssa.

⁵ Selvityksessä valotetaan yhteistyön makro-, meso- ja mikrotasoa. Viranomaisyhteistyön eri tasoista on kirjoittanut Jyrki Wasastjerna (1999). Wasastjernan mukaan jokainen yhteistyön taso käsittelee eri kysymyksiä, mutta samalla tasot ovat yhtä tärkeitä poliisin kansainväliselle yhteistyölle. Esimerkiksi makrotason yhteistyöstä Wasastjerna mainitsee valtioiden välisen lainsäädännön harmonisointityön. Mesotason yhteistyöhön keskeisimpiä muotoja on Wasastjernan mukaan eri maiden poliisiorganisaatioiden välisen yhteydenpitojärjestelmän luominen ja teknologisten ratkaisujen kehittäminen. Mesotason yhteistyön voidaan esittää kohdistuvan erityisesti keskitason viranomaisten väliseen asiantuntijayhteistyöhön. Mikrotason yhteistyö keskittyy pääasiassa yksittäisten rikosten torjuntaan, paljastamiseen ja tutkintaan. (Mt., 28–29).

omaisten näkemykset, kokemukset ja tulkinnat. Näin siksi, että Suomen rikosoikeudellisessa järjestelmässä talousrikosten⁶ torjunta ja selvittäminen kuuluvat erityisesti keskusrikospoliisille⁷. Pääpaino selvityksessä on 13 poliisiviranomaisen haastattelupuheessa. Nämä viranomaiset antoivat arvokkaan panoksensa tälle työlle.

Yhteistyötä tarkastellaan *suomalaisen* osapuolen näkökulmasta. On syytä tiedostaa, että venäläisen osapuolen näkemykset ja kokemukset tästä yhteistyöstä voivat poiketa suomalaisesta näkökulmasta monella tavoin – vaikka venäläisten ja suomalaisten poliisiviranomaisten keskuudesta löytyy varmasti myös samankaltaisia kokemuksia ja näkemyksiä⁸.

Selvityksen keskeisenä tavoitteena on tuottaa tietoa ja lisätä ymmärrystä suomalais-venäläisestä viranomaisyhteistyöstä *talousrikostorjunnan* ja -tutkimuksen alueella. Samalla selvitys lisää tietoa yleensä suomalais-venäläisestä rikostorjunta- ja -tutkimusyhteistyöstä sekä Suomen poliisin kansainvälisestä toiminnasta ja toimintaedellytyksistä. Selvitys myös valottaa Suomen poliisin talousrikostorjunnan ja -tutkimuksen tilaa sekä tämän hetken keskeisiä talousrikoksia ja -rikosilmiöitä.

Työn lähtökohta on käytännönläheinen. Sen perustana on ajatus, että suomalais-venäläisen yhteistyön kehittäminen on tärkeää, ja että selvitys myös osallistuu tämän yhteistyön kehittämiseen – yhtäältä valottamalla yhteistyön haasteita ja ongelmia, toisaalta etsimällä yhteistyötä helpottavia keinoja. Keskeisenä lähtökohtana on näkemys, että yhteistyön kehittämiseksi on tarkoituksenmukaista paitsi tiedostaa yhteistyön ongelmia myös ja erityisesti nähdä yhteistyö mahdollisuutena⁹. Yhteistyön voidaan onnistuessaan nähdä tehostavan rikostorjuntaa ja -tutkimusta Suomessa ja Venäjällä.

Tämä selvityksen on rahoittanut Suomen sisäasiainministeriön poliisiosasto talousrikollisuuden tieteelliseen tutkimustoimintaan tarkoitetuista määrärahoista. Selvitys on toinen elokuussa 2007 Poliisiammattikorkeakoulussa käynnistyneen ja toukokuussa 2008 päättyneen hankkeen

⁶ Talousrikoksen käsitteestä ei ole Suomessa käytössä yhteneväistä tai yleisesti hyväksyttyä määritelmää (SM, Järjestäytyneen rikollisuuden ja terrorismin torjunta, 2008, 10). Myöskään Venäjällä talousrikoskäsite ei ole yksiselitteinen, eikä talousrikoksen määritelmää löydy lakiteksteistä (Koistinen 2008). Suomen sisäasiainministeriön määritelmän mukaan talousrikoksella tarkoitetaan yrityksen, julkishallinnon tai muun yhteisön toiminnan yhteydessä tai niitä hyväksi käyttäen tapahtuvaa oikeudettomaan, huomattavaan välittömään tai välilliseen taloudelliseen hyötyyn tähtäävää rangaistavaa tekoa. Talousrikoksiin kuuluvat talouselämän rikollisuus, julkishallinnon viranomaisten talousrikollisuus sekä ammattimainen ja järjestäytynyt talousrikollisuus. ([Http://www.intermin.fi/](http://www.intermin.fi/), 2008; Alvesalo 2006, 291–292). Talousrikoskäsitteen määrittelyn vaikeutta on pohtinut esimerkiksi Erja Virta (2002, 3–7). Hänen mukaansa on ongelmallista, että jatkuvasti ilmaantuu uusia talousrikostyyppejä, joita voi olla vaikea sijoittaa aiempiin määrittelyihin. Virran mukaan talousrikoskäsitteen laaja määrittely on viranomaisyhteistyön kannalta jopa välttämätöntä. Hän arvioi, että yhteistyön onnistumisen näkökulmasta ei voi olla hedelmällistä, mikäli eri viranomaiset pitäytyvät liian suppeissa määritelmissä. Venäjän rikoslain mukaisesta talousrikoskäsitteen määrittelystä ks. Lohiniva (2008, 6).

⁷ Poliisin hallintolain mukaan keskusrikospoliisin tehtävänä on torjua kansainvälistä, järjestäytynyttä, ammattimaista, taloudellista ja muuta vakavaa rikollisuutta, suorittaa tutkimusta ja kehittää rikostorjuntaa ja rikostorjuntamenetelmiä sekä poliisin tietojärjestelmiä. (Laki poliisin hallinnosta 14.2.1992/110; [Http://www.finlex.fi/](http://www.finlex.fi/), 2008). Rikospoliisien sekä muiden rikostorjuntaviranomaisten kansainvälinen yhteistyö on merkittävä osa keskusrikospoliisin toimintaa. KRP toimii Europolin ja Interpolin kansallisena keskuksena sekä keskusviranomaisena Suomen solmimissa rikostorjuntasopimuksissa. Keskusrikospoliisissa toimii myös Schengenin sopimuksen mukainen Sirene-toimisto. KRP:n rikostietopalvelu vastaa kansainvälisestä viranomaisten välillä tapahtuvasta tietojenvaihdosta sekä oikeusapupyyntöjen välittämisestä. KRP:n asiantuntijat osallistuvat Euroopan unionin oikeus- ja sisäasioiden ministerineuvoston alaiseen yhteistyöhön. ([Http://www.poliisi.fi/](http://www.poliisi.fi/), 2008). Myös Suomen tullilla on tärkeä rooli talousrikollisuuden vastaisessa työssä. Tullia ei kuitenkaan voitu sisällyttää tähän selvitykseen käytettävissä olleiden resurssien puitteissa.

⁸ Venäjän miliisiviranomaisten näkemyksistä ja kokemuksista koskien suomalais-venäläistä viranomaisyhteistyötä ks. Heusala ym. (2008) luku 7. Suomen poliisiviranomaisten kokemuksista ks. saman teoksen luku 6. Tutkimus osoittaa, että sen kohteena olleiden miliisiviranomaisten kokemukset ja näkemykset suomalais-venäläisestä yhteistyöstä ovat osittain yhteneväiset Suomen poliisiviranomaisten kokemusten kanssa.

⁹ Vrt. Wasastjerna (1999). Ks. myös Rytövuori-Apunen (2007); (2008); Heusala ym. (2008). Wasastjerna (1999, 36) esittää, että poliisin kansainvälisen yhteistyöhön liittyvien dilemموjen tunnistaminen auttaa ymmärtämään yhteistyön luonnetta ja auttaa meitä valitsemaan oikeanlaisia keinoja yhteistoiminnan menestyksekkäälle toteuttamiselle.

”Talousrikostutkinnan organisointi Venäjällä ja rajat ylittävä suomalais-venäläinen viranomaisyhteistyö” raporteista. Toinen kyseisen hankkeen selvityksistä käsittelee Venäjän talousrikostutkintaviranomaisia¹⁰. Hankkeen ohjausryhmään kuuluivat ja hanketta sen eri vaiheissa tukivat Anne Alvesalo, Matti Rinne sekä Arno Tanner.

Selvityksen ja sen näkökulman tarpeellisuudesta kertoo, että enemmistö keskusrikospoliisin harjoittamasta Suomen ja Venäjän välisestä rikostorjunta- ja -tutkintayhteistyöstä liittyy nimenomaan talousrikollisuuteen. Lisäksi useat Suomessa selvitettävät talousrikosjutut ovat sidoksissa Venäjään ja monet 2000-luvun erittäin vaativat ja tärkeät verorikosjutut ovat liittyneet Venäjän kauppaan. Keskeisenä näkökulmana on myös, että esimerkiksi venäläiset järjestäytyneet ja ammattimaiset rikollisryhmät tulevat yhä enenevässä määrin mukaan Suomessa toteutettavaan tai suomalaisia koskettavaan talousrikollisuuteen. Näin suomalais-venäläisen ja yleensä kansainvälisen rikostorjuntatyön tarve korostuu myös Suomessa.¹¹

1.2 Aineisto, menetelmät ja tutkimusprosessi

Selvityksen pääaineistona on käytetty viranomaishaastatteluita, jotka tutkija Anja Lohiniva on tehnyt Suomen keskusrikospoliisin eri yksiköissä Pohjois-, Etelä- ja Itä-Suomessa. Näitä keskusrikospoliisin yksiköitä ei tässä mainita nimeltä, jotta haastateltavien anonymiteetti ei vaarantuisi¹².

Haastattelut ovat Suomen keskusrikospoliisin avainhenkilöitä sekä Suomessa tehtävässä talousrikostorjunnassa ja -tutkinnassa että Venäjän kanssa tehtävässä yhteistyössä talousrikostorjunnan ja -tutkinnan alueella. Haastattelut on valittu kvalitatiivisen tutkimuksen kriteerien mukaisesti siten, että haastatteluilla saadaan mahdollisimman monipuolista tietoa tutkimuksen kohteesta. Selvityksessä haastatteluilla valotetaan keskusrikospoliisin viranomaisten näkemyksiä ja kokemuksia. Lisäksi haastattelupuhetta tarkastellaan faktanäkökulmasta, mikä tarkoittaa, että haastateltavien kerrontaa tarkastellaan niin sanottuna tosiasiapuheena¹³.

Osa haastateltavista työskentelee esimies- ja päällikkötehtävissä, osa työntekijätasolla. Selvityksessä ei ole vertailtu hierarkkisesti eri asemissa työskentelevien viranomaisten näkemyksiä ja kokemuksia toisiinsa, vaan kaikkien haastateltavien kerronnasta on muodostettu mahdollisimman monipuolinen kokonaiskuva. Myöskään keskusrikospoliisin eri yksiköiden edustajien kerrontaa ei ole vertailtu keskenään. Vertailevaan näkökulmaan ei koettu tässä selvityksessä olevan tarvetta eikä kerätyn aineiston puitteissa edes mahdollisuutta.

Haastatteluista on yhteensä yhdeksän kappaletta. Haastatteluista viisi on yksilöhaastatteluja. Neljä haastattelua toteutettiin ryhmähaastatteluina, joihin kuhunkin osallistui kaksi haastateltavaa. Selvitykseen osallistui yhteensä 13 viranomaista. Haastattelut tehtiin työaikana ja ne ovat kestoltaan keskimäärin 1,5 tuntia. Kaikki haastattelut nauhoitettiin ja nauhoittamista varten tutkija pyysi erikseen luvan kaikilta haastateltavilta. Haastattelut toteutettiin joulukuun 2007 ja maaliskuun 2008 välisenä aikana ja haastateltavien valinnassa käytettiin niin sanottua lumipallomenetelmää: Viranomaiset, joihin tutkija oli ensiksi yhteyksissä, antoivat puolestaan uusien haastateltavien nimiä, jotka puolestaan saattoivat antaa vinkkejä seuraavista. Prosessi eteni tyypillisesti siten, että tutkija oli ensiksi yhteydessä esimiehiin, jotka kehottivat ottamaan yhteyttä alaisiinsa. Jo varhaisessa vaiheessa haastatteluissa alkoivat toistua yhteiset näkemykset ja kokemukset, jo-

¹⁰ Tämä selvitys on nimeltään ”Venäjän talousrikostutkintaviranomaiset: Selvitys Venäjällä talousrikosten rikosoikeudelliseen tutkintaan osallistuvista viranomaisista” (Lohiniva 2008).

¹¹ Nämä tiedot perustuvat tässä selvityksessä mukana olleiden talousrikosviranomaisten arvioon. Ks. lisäksi Sisäisen turvallisuuden ohjelma, Valtioneuvoston yleisistunto 8.5.2008, s. 11 (<http://www.intermin.fi/>).

¹² Jotkut haastateltavista olisivat voineet osallistua tutkimukseen omalla nimellään. Kokonaisuuden kannalta on kuitenkin parempi, että kaikki haastateltavat ovat mukana tutkimuksessa anonymisti.

¹³ Faktanäkökulmasta laadullisessa tutkimuksessa ks. Alasuutari (2001, 90–92).

ten aineisto saturoitui varsin nopeasti. Yhdeksää haastattelua voidaan pitää tämän selvityksen kannalta riittävänä määränä. Haastatteluissa syntyi joitakin alueellisia eroja, minkä vuoksi on tärkeää, että haastatteluja tehtiin paitsi Etelä-, myös Pohjois- ja Itä-Suomessa.

Haastattelut ovat teemahaastatteluita¹⁴. Tutkija lähetti kysymysrunгон etukäteen sähköpostitse haastateltaville, jolloin heille tarjottiin mahdollisuus ennen haastattelua tutustua haastattelun teemoihin¹⁵ ja kysymyksiin ja näin valmistautua haastatteluun. Yksi haastatelluista kuitenkin antoi haastattelun ilman, että oli etukäteen saanut mahdollisuutta tutustua haastattelun teemoihin. Näin siksi, että kyseisestä haastattelusta sovittiin haastateltavan työpaikalla vähän ennen haastattelua. Tutkija varmistui, että haastateltavat olivat ennen haastattelutilannetta tietoisia tulevan raportin julkisesta luonteesta. Haastattelutilanteessa haastateltavat saattoivat pohtia, voiko tässä selvityksessä esitettyjä näkemyksiä ”sanoa ääneen” tai nauhoittaa. Toisaalta painotettiin, että ”kyllä näistä asioista pitää voida puhua”. Haastattelutilanteessa saatettiin puntaroida, kuinka asiat tulisi esittää, jotta kritiikki niin Venäjän viranomaisorganisaatioita kuin Suomen sisäasiainministeriön ja poliisin organisaatioita kohtaan olisi rakentavaa.

Haastattelutilanteessa tutkija esitti myös tarpeellisiksi katsomiaan tarkentavia lisäkysymyksiä haastattelurungon ulkopuolelta. Käsiteltävien teemojen järjestys vaihteli jonkin verran, sillä puhe saattoi haastattelutilanteessa lähteä vapaasti rönsyilemään. Jokaisessa haastattelussa käytiin kuitenkin läpi kaikki haastattelurungossa esitetyt teemat. Tutkija kuunteli nauhat useaan otteeseen ja litteroi ne. Haastatteluiden purkaminen tekstimuotoon mahdollistaa suorien lainausten¹⁶ käytön osana kerrontaa. Selvät murreilmaisut tai -sanat on muutettu enemmän yleiskieliseen muotoon, jotta haastateltavia ei tunnistettaisi murteen perusteella.

Haastattelumenetelmän lähtökohtana voidaan pitää sitä, että myönnetään, että tutkijan subjektiiviset näkemykset vaikuttavat tutkimusprosessissa. Lisäksi lähtökohtana voidaan ajatella olevan, että tutkimuksen pitää pyrkiä heijastamaan tutkittavien maailmaa. Näin tehtyjen tulkintojen pitäisi saada tukea tutkittavassa yhteisössä.¹⁷ Tämän seikan vahvistamiseksi ja varmistamiseksi tutkija pyysi yhtä haastateltua poliisiviranomaista lukemaan ja kommentoimaan käsikirjoitusta.

Selvityksen lisä- tai tausta-aineistona on käytetty suomen- ja venäjänkielistä tekstiaineistoa kuten lakeja, sopimuksia, organisaatioiden internet-sivuja, viranomaislähteitä¹⁸ ja lehtiartikkeleita (Poliisilehti).

1.3 Tutkimuskysymykset

Selvityksessä valotetaan ensiksikin sitä, 1) *millaista suomalais-venäläinen viranomaisyhteistyö on talousrikosten torjunnassa ja tutkinnassa*. Selvityksessä kuvataan, millaista yhteistyö on yhtäältä sopimusten ja rakenteiden tasolla sekä toisaalta käytännön tasolla.

Selvityksessä tarkastellaan myös, 2) *millaisia ovat ne talousrikosjutut ja -rikosilmiöt, joiden parissa suomalais-venäläistä viranomaisyhteistyötä on tehty ja tehdään*. Selvityksessä kartoitetaan ne rikosnimikkeet sekä -ilmiöt, jotka haastattelupuheessa ovat keskeisiä.

Lisäksi selvityksessä keskitytään vastaamaan kysymykseen, 3) *millaisia haasteita, ongelmia, keinoja ja mahdollisuuksia liittyy suomalais-venäläiseen viranomaisyhteistyöhön talousrikosten*

¹⁴ Teemahaastattelusta aineistonkeruumenetelmänä ks. esimerkiksi Hirsjärvi ja Hurme (2000).

¹⁵ Haastatteluiden teemoja ovat muun muassa työnkuva ja työorganisaatio, kansallinen viranomaisyhteistyö, suomalais-venäläinen viranomaisyhteistyö, Suomen ja Venäjän rajan ylittävät talousrikostyyppit (-rikoslajit) ja -ilmiöt, viranomaisten toimintakulttuurit Suomessa ja Venäjällä, kansainvälisyys, globalisaatio, työn muutos.

¹⁶ Selvityksessä käytetyt suorat lainaukset on erotettu muusta tekstistä lainausmerkeillä sekä kursiivilla.

¹⁷ Hirsjärvi & Hurme (2000, 18).

¹⁸ Viranomaislähteiden laatijoita tai alkuperää ei selvityksessä tuoda esiin viranomaisten anonymiteetin turvaamiseksi.

torjunnan ja tutkinnan alueella. Selvityksessä siis käsitellään paitsi niitä haasteita ja ongelmia, joita yhteistyöhön liittyy, myös niitä keinoja ja mahdollisuuksia, joilla voidaan vastata näihin haasteisiin. Tässä kartoitetaan keskeisimmät haasteet, ongelmat, keinot ja mahdollisuudet. Käsiteltävät teemat ovat tyypillisesti sellaisia, jotka nousevat haastattelupuheessa esiin ilman, että niitä on erikseen kysytty. Poliisin toimintaympäristön kansainvälistymisestä ja globaalista muutoksesta on kuitenkin esitetty kysymyksiä. Käsitellyt teemat myös toistuvat kaikissa haastattelussa. Tämä kertoo selvityksessä käsiteltävien teemojen tärkeydestä ja ajankohtaisuudesta arvioidessa suomalais-venäläistä viranomaisyhteistyötä ja sen tulevaisuutta.

1.4 Selvityksen rakenne

Seuraavassa luvussa 2 kuvataan suomalais-venäläisten viranomaisyhteistyön rakenteita ja käytäntöjä talousrikstorjunnassa ja -tutkinnassa. Luvussa 2.1 keskitytään yhteistyön rakenteisiin ja luvussa 2.2 yhteistyön nykytilaan. Luvussa 3 valotetaan niitä rikostyyppisiä tai -ilmiöitä, jotka ovat keskeisiä tämän päivän suomalais-venäläisessä talousrikstorjunta- ja -tutkintayhteistyössä. Luvussa 4 tarkastellaan Suomen ja Venäjän välisen viranomaisyhteistyön haasteita, ongelmia, keinoja ja mahdollisuuksia siten, että luvussa 4.1 nostetaan esiin talousrikosten ja -rikollisuuden luonne sekä tähän kiinteästi liittyvä kansainvälisyys. Luvussa 4.2 puolestaan keskitytään tiedonkuluun ja tiedonsaantiin sekä ylipäänsä kysymykseen tiedosta ja ymmärryksestä suhteessa toisen maan viranomaiskulttuuriin. Luvussa 4.3 huomio kohdistuu Suomen ja Venäjän lainsäädäntöihin ja niiden eroihin sekä rikosprosessien eroihin ja luvussa 4.4 puolestaan keskusjohtoisuuden voimistumiseen Venäjällä sekä organisaatiohierarkioihin. Lisäksi luvussa 4.4 käsitellään politiikan roolia suomalais-venäläisessä viranomaisyhteistyössä. Luvussa 4.5 tarkastellaan viranomaisyhteistyön ja -yhteistyön epävirallista ja henkilökohtaista puolta ja luvussa 4.6 yhteistyöhön vaikuttavaa korruptio-ongelmaa. Nämä luvun 4 teemat nivoutuvat toisiinsa, eikä niitä voida tarkkarajaisesti erottaa toisistaan. Yhteistyön haasteet, ongelmat, keinot ja mahdollisuudet kietoutuvat toisiinsa ja niiden voidaan ajatella olevan ikään kuin samojen asioiden eri puolia tai ulottuvuuksia. Luku 5 on yhteenveto- ja pohdintaluku, jossa kiteytetään eri lukujen keskeiset tulokset ja niiden synnyttämät ajatukset. Samalla esitetään joitakin ideoita jatkotutkimukseen.

2 SUOMALAIS-VENÄLÄINEN YHTEISTYÖ

2.1 Sopimukset ja muut yhteistyörakenteet

Suomalais-venäläisen rikostorjunta- ja tutkintatyön perustana on useita sopimuksia¹⁹. Haastatte- luissa käsitellään kahta sopimusta, joita ovat monenvälinen eurooppalainen yleissopimus keski- näisestä oikeusavusta rikosasioissa vuodelta 1959 – jota Suomi on soveltanut vuodesta 1981 lähtien²⁰ ja johon Venäjä on liittynyt vuonna 2000²¹ – sekä Suomen ja Venäjän kahdenvälinen ri- kostorjuntasopimus vuodelta 1994²². Suomalais-venäläisen rikostorjuntayhteistyön kerrotaan käynnistyneen vuoden 1994 sopimuksen myötä: ”Vasta kun tuli rikostorjuntasopimus, alkoi jo- tenkin aueta näitä yhteyksiä sinnepäin [Venäjälle]”²³.

Vuoden 1959 eurooppalaisen yleissopimuksen mukaisesti keskinäisen oikeusavun²⁴ piiriin kuuluu muun muassa oikeudenkäyntiasiakirjojen tiedoksianto, todistajien, asiantuntijoiden ja asianosaisten kuuleminen, asiakirjojen sekä muiden todisteiden ja selvitysten hankkiminen tar- vittaessa pakkokeinoin rikosasian käsittelyä varten, syytetoimenpiteisiin ryhtyminen, rikosrekis- teritietojen luovuttaminen rikosasian käsittelyä varten sekä muu rikosasian käsittelyä varten tar- vittava oikeusapu.²⁵

Vuoden 1994 rikostorjuntasopimuksen päämääränä on kehittää Suomen ja Venäjän viran- omaisten rikostorjuntavalmiuksia sekä edistää maiden välistä tiedonvaihtoa. Rikostorjuntasopi- muksen ensisijaisena tarkoituksena on esitutinnan helpottaminen. Sen alaan kuuluu yhteistyö rikosten ennalta ehkäisemiseksi, paljastamiseksi, torjumiseksi ja selvittämiseksi. Sopimuspuolet sitoutuvat antamaan toisilleen virka-apua muun muassa henkilöiden kuulemiseksi, rikokseen liit- tyvien todisteiden hankkimiseksi sekä etsinnän ja takavarikon suorittamiseksi. Yhteistyöhön kuu- luu myös operatiivinen tiedonvaihto ja kuolemansyyntutkimukset. Rikostorjuntasopimuksessa on sovittu mahdollisuudesta ylläpitää suoria yhteyksiä paikallisten poliisiviranomaisten kesken.²⁶

Haastateltujen mukaan suomalais-venäläisessä viranomaisyhteistyössä pyritään noudatta- maan niin sanottua ulkokehääjattelua. Tämä tarkoittaa, rikosuhkat pyritään pysäyttämään jo läh- tömaahan. Ulkokehääjattelun mukaisesti Suomi on rakentanut yhdyshenkilöverkoston, jossa

¹⁹ Suomalais-venäläisen rikostorjunta- ja -tutkintayhteistyön perustana olevista sopimuksista on kirjoittanut Anna- Liisa Heusala (Heusala ym. 2008, 33–38). Lisäksi suomalais-venäläisen rikosoikeudellisen yhteistyön perustana olevista sopimuksista on kirjoittanut kattavasti Norros (2004). Tässä selvityksessä käsitellään niitä sopimuksia, jotka nousevat haastattelupuheessa keskiöön.

²⁰ Keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskeva eurooppalainen yleissopimus (SopS 30/1981) (<http://www.finlex.fi/>, 2008).

²¹ Ks. Euroopan neuvoston internet-sivut: <http://www.conventions.coe.int> (2008).

²² Sopimus Suomen tasavallan hallituksen ja Venäjän federaation hallituksen välillä yhteistyöstä rikosten torjunnas- sa (SopS 12/1994) (<http://www.finlex.fi/>, 2008).

²³ Vrt. sisäasiainministeriön poliisiosaston raportti ”Kansainvälistymisen ja teknologisen kehityksen vaikutukset poliisitoimintaan” (2000). Sen mukaan 1990-luvun alussa Venäjän kanssa ei vielä ollut yhteistyötä rikostorjunnan alueella (mt., 7). Ks. myös Poliisilehti 1/2005 (<http://www.poliisi.fi/poliisilehti>).

²⁴ Virka- ja oikeusavun käsitteiden eroista ks. esimerkiksi Wasastjerna (1999, 38–39). Wasastjerna mukaan termiä oikeusapu käytetään tyypillisesti silloin, kun kyse on oikeusviranomaisten välisestä yhteistyöstä. Oikeusavun on hänen mukaansa joissakin yhteyksissä nähty viittaavan enemmän esimerkiksi tuomioistuinten toisilleen antamaan kansainväliseen oikeusapuun ja virka-avun on koettu liittyvän nimenomaan poliisitoimintaan. Tähän selvitykseen osallistuneet poliisiviranomaiset käyttävät virka- ja oikeusavun käsitteitä ainakin osittain päällekkäisessä merki- tyksessä.

²⁵ <http://www.om.fi> (2008). Ks. lisäksi Euroopan neuvoston internet-sivut: <http://www.conventions.coe.int> (2008).

²⁶ Sopimus Suomen tasavallan hallituksen ja Venäjän federaation hallituksen välillä yhteistyöstä rikosten torjunnas- sa (SopS 12/1994) (<http://www.finlex.fi/>, 2008).

Suomella on poliisiyhdyshenkilö Moskovassa, Pietarissa, Petroskoissa sekä Murmanskissa. Moskovassa ja Pietarissa poliisiyhdyshenkilöt toimivat diplomaattistatuksella ja näissä kaupungeissa he työskentelevät yhtäjaksoisesti. Petroskoissa ja Murmanskissa poliisiyhdyshenkilöt työskentelevät aina viikon ajan kuukaudessa ja muutoin hoitavat yhdyshenkilön tehtäviä Suomesta käsin. Suomen poliisiyhdyshenkilöitä on ollut Venäjällä vuodesta 1991 lähtien.²⁷ Venäjän sisäasiainministeriön, rajavartiopalvelun sekä tullipalvelun yhdyshenkilöt työskentelevät Helsingin suurlähetystössä²⁸.

Poliisiyhdyshenkilöiden kerrotaan toimivan tärkeänä linkkinä suomalais-venäläisessä rikostorjunta- ja -tutkintayhteistyössä²⁹. Heidän keskeisenä tehtävänä on välittää virka- ja oikeusapupyynnöjä Suomesta Venäjälle paikallisille viranomaisille sekä vastaavasti Venäjältä Suomeen. Poliisiyhdyshenkilöiden tavoitteena on yhteistyössä tutkinnanjohtajan ja tutkintaryhmän kanssa löytää ne venäläiset viranomaiset, joille kyseinen pyyntö tai asia voidaan välittää ja joille se selvimmän kuuluu. Yhdyshenkilöt tapaavat säännöllisesti Venäjän rikostorjuntaviranomaisia ja luovuttavat heille suomalaisten viranomaisten vastaukset Venäjän viranomaisten pyyntöihin. Vastaavasti Venäjän viranomaiset antavat Suomen viranomaisille vastauksensa yhdyshenkilön välityksellä. Lisäksi yhdyshenkilöiden tehtäviin kuuluu antaa lausuntoja viisumihakijoista sekä selvittää Venäjän rikollisuustilannetta ja sen mahdollista vaikutusta Suomeen. He osallistuvat myös itse rikosjuttujen selvittämiseen.

Yhteyksiä venäläisten viranomaisten kanssa ylläpidetään englanniksi ja venäjäksi. Lisäksi tapaamisissa käytetään usein tulkkeja. Osa haastatelluista kertoo olevansa yhteyksissä venäläisiin viranomaisiin juttukohtaisesti. Kun tutkijat molemmin puolin rajaa suorittavat samanaikaisesti tutkintaa, otetaan rajan yli yhteyttä silloin kun tarvetta ilmenee. Toisaalta tutkijat eivät rikosjuttujen yhteydessä ole välttämättä lainkaan itse yhteyksissä venäläisiin kollegoihin, vaan juttuja hoidetaan poliisiyhdyshenkilöiden välityksellä. Toisinaan on tarpeen järjestää myös kokouksia, joissa Suomen ja Venäjän rikostutkijat tapaavat toisensa kasvokkain. Lisäksi käytäntönä voi olla, että suomalaiset viranomaiset esittelevät rikosjutut suoraan Venäjän puolella syyttäjälle³⁰, joka sitten jakaa ne eri viranomaisille. Päällikkötasolla voidaan ylläpitää yhteyksiä venäläisiin viranomaisiin jopa viikoittain, jolloin kyse on ”säännöllisistä neuvotteluväleistä”.

Suomen ja Venäjän välisen yhteistyön rakenteisiin kuuluu Task Force on Organised Crime in the Baltic Sea Region (BSTF), joka on Itämeren alueen maiden pääministereiden vuonna 1996 perustama toimintaryhmä. Sen tehtävänä on suunnitella ja toteuttaa alueen 11 valtion yhteistyötä järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi muun muassa yhteisoperaatioilla, edistämällä tiedonvaihtoa sekä oikeudellista, koulutus- ja tutkimusyhteistyötä. Erityisen tärkeänä pidetään Venäjän osallistumista ja mahdollisuutta yhteistyöhön kahdeksan nykyisen EU:n jäsenvaltion kanssa. Suomen poliisin ylijohdon mukaan EU:ssa pidetään erittäin merkittävänä BSTF:n roolia EU:n ja Venäjän välisten operatiivisten yhteyksien ja käytänteiden rakentajana.³¹

Suomi ja Venäjä ovat molemmat mukana kansainvälisessä rikospoliisiorganisaatiossa Interpolissa. Interpolin tehtävänä on toteuttaa mahdollisimman laajaa yhteistoimintaa jäsenmaiden

²⁷ Poliisiyhdyshenkilötoiminnasta ks. lisäksi esimerkiksi Poliisilehti 1/2005 sekä 3/2005 (<http://www.poliisi.fi/poliisilehti>).

²⁸ Heusala ym. (2008, 43).

²⁹ Myös aiemmassa suomalais-venäläistä viranomaisyhteistyötä käsittelevässä tutkimuksessa poliisiyhdyshenkilöjärjestelmä on todettu hyväksi ja toimivaksi yhteistyörakenteeksi (Heusala ym. 2008, 107).

³⁰ Nykyisen suomalais-venäläisen rikosoikeudellisen viranomaisyhteistyön kannalta tärkeimpinä organisaatioina voidaan pitää pääsyyttäjänvirastoa ja muita neljää syyttäjälaitoksen tasoa. Pääsyyttäjänviraston tehtäväksi on asetettu huolehtia ulkomaisten virka- ja oikeusapupyynnöiden täyttämisestä, operatiivisen toiminnan järjestelyistä ja syytteen nostamisesta Venäjällä. (Pääsyyttäjänvirasto, Määräys ulkomaisten toimivaltaisten viranomaisten rikostutkintaa tai syytteen nostamista koskevien pyynnöiden täyttämisestä Venäjän alueella 22.4.2003, nro 18/35; <http://law.vl.ru/>, 2008; Heusala ym. 2008, 43).

³¹ Poliisin kansainvälinen toiminta 1/2008, s. 11.

rikospoliisiviranomaisten välillä. Jäsenmaiden välillä toimii nopea ja tehokas tietoverkko. Se mahdollistaa sekä sanomien välityksen, operatiiviseen toimintaan liittyvien toimenpiteiden välittämisen että eräiden kansainvälisten tietokantojen suorakäytön. Keskusrikospoliisi vastaa Interpoliin sijoitetun Suomen yhdyshenkilön toiminnan koordinoinnista.³² Interpol on viimeisen vuosikymmen aikana kehittänyt alueellista toimintaansa muun muassa Euroopassa. Samalla se on kehittänyt tietojärjestelmiään. Interpolissa on tällä hetkellä 186 jäsenvaltiota.³³

2.2 Yhteistyön nykytila

Osa haastateltavista kokee suomalais-venäläisen talousrikosviranomaisten yhteistyön nykytilan monella tavoin ongelmalliseksi ja turhauttavaksi. Osa haastateltavista puolestaan korostaa yhteistyön hyviä puolia ja kertoo sen olevan ainakin suurimmaksi osaksi toimivaa. Kuitenkin kaikki haastateltavat nimeävät yhteistyölle kehittämistavoitteita. Haastateltavien keskuudessa turhautumista aiheuttaa erityisesti se, että vaikka sopimuksia ja säännöksiä kansainväliselle yhteistoiminnalle on, niiden toteuttaminen käytännön tasolla voi olla erittäin ongelmallista. Joidenkin haastateltavien mukaan Suomen sisäasiainministeriössä ja poliisissa ei ole saavutettu niitä tavoitteita, joita suomalais-venäläiselle rikostorjuntayhteistyölle on asetettu. Näin kritiikkiä kohdistetaan sekä keskusrikospoliisin organisaatioon että sisäasiainministeriön suuntaan.

”Meillä on kovaa yritystä lähialueyhteistyössä, mutta sopimusten täytäntöönpano ja konkreettinen yhteistyö on vaikeaa”.

”Sopimuksia tehdään, mutta käytännön yhteistyötä ei ole. Ei ole tuottanut sitä tulosta mikä on asetettu”.

”Kyllä meillä täällä konttorissa istujia riittää. Oikeasti toiminta vaatii eri pelit. Ei ole ihan kyetty sillä tavalla panostaan kuin olisi pitänyt”.

Jotkut haastateltavat arvioivat, että nykytilanteessa kohtaavat ylimmän tason viranomaiset, jotka päättävät ”visioista ja strategioista”. Samalla ollaan huolissaan siitä, että tällä hetkellä operatiivista työtä tekevät talousrikosviranomaiset eivät ole riittävästi tekemisissä keskenään. Nykytilannetta saatetaan kuvata jopa ”pysähtyneisyyden ajaksi”. ”Paperinpyörittämisen” ja ”kirjeen postittamisen” sijaan toivotaan enemmän yhteistyötä venäläisten viranomaisten kanssa ”henkilötasolla, rikostutkijatasolla, operatiivisella tasolla”. Toivotaan, että operatiivista työtä tekevät viranomaiset tapaisivat ja voisivat hoitaa asioita keskenään mahdollisimman joustavasti. Ajatuksena on, että vaikka sopimukset muodostavat yhteistyön ja -toiminnan perustan, tarvitaan vielä sopimuksiakin enemmän tahtoa sekä rohkeutta tehdä yhteistyötä. Haastateltavien mukaan hedelmällisen yhteistyön edellytyksenä on löytää yhteinen intressi.

Kyse on pitkälti siitä, miten suomalais-venäläisen yhteistyön ja yhteistoiminnan tarpeellisuuden suhtaudutaan – ja millainen yhteistyö ylipäänsä nähdään tarpeelliseksi – poliittisella ja Suomen ja Venäjän sisäasiainministeriöiden tasolla³⁴. Tässä on tärkeää pohtia, nähdäänkö yhteistyö johdon tasolla riittäväksi vai asetetaanko tavoitteeksi ylitason yhteistyön lisäksi ruohonjuuritaso operatiivinen yhteistyö ja yhteistoimintaryhmät. Haastatteluissa useiden toimivan ja tehok-

³² <http://www.poliisi.fi> (2008); <http://www.interpol.int/public/> (2008).

³³ Poliisin kansainvälinen toiminta 1/2008, s. 7. Interpolin organisaatiosta ja toiminnasta ks. lisäksi Interpolin kotisivut <http://www.interpol.int/public/> (2008) sekä Wasastjerna (1999, 156–172).

³⁴ Suomen ja Venäjän sisäasiainministeriöiden rooli korostuu tässä, koska Suomen poliisi ja Venäjän miliisi ovat maidensa sisäasiainministeriöiden alaisia organisaatioita.

kaan yhteistyön esteiden arvioidaan johtuvan siitä, etteivät Suomi ja Venäjä ole tällä hetkellä löytäneet yhteistä (poliittista) tahtotilaa talousrikostorjuntayhteistyössä.

Haastatteluissa tulee toisaalta esille, että Suomen ja Venäjän sisäasiainministeriöiden välillä on viime vuosina ja viime aikoina osoitettu tahtoa tehdä yhteistyötä. Yksi haastateltava viittaa tässä Suomen ja Venäjän sisäasiainministeriöiden koordinaatioryhmän toiminnan uudelleen käynnistämiseen. Hänen mukaansa kyseinen koordinaatioryhmä ”*voisi halutessaan ottaa roolin*” suomalais-venäläisen yhteistyön kehittäjänä. Vaikka kyseinen haastateltava näkee ministeriötasolla olevan tahtoa tehdä yhteistyötä, myös hän korostaa, että yhteistyössä on tällä hetkellä monia ongelmia ja paljon kehitettävää.

Enemmistö haastateltavista suhtautuu suomalais-venäläiseen yhteistyöhön melko pessimistisesti. Kuitenkin osa haastateltavista näkee yhteistyössä hyviä ja valoisia puolia. Heidän mukaansa Suomen ja Venäjän viranomaisten välillä on tällä hetkellä varsin toimivat yhteistyöverkostot sekä keskustelukanavat. Yksi yhteistyön nykytilaan jokseenkin tyytyväinen poliisiviranomainen esittää, että yhteistyö on myös määrällisesti riittävää.

”Minusta se [suomalais-venäläinen yhteistyö] on nykyään hyvää. Meillä on yhteisiä rikosjuttuja [useiden Venäjän eri talousrikosviranomaisten kanssa]. [...] Olen tyytyväinen nykytilanteeseen, on parantunut paljon viimeisen 2–3 vuoden aikana. [...] Yhteistyö on riittävää, kyllä tämä riittää näillä juttumäärillä tämä tapaaminen”.

Yhteistyön parantumisen edellytyksenä kyseinen haastateltava näkee erityisesti sen, että Suomen ja Venäjän sisäasiainministeriöiden välille on laadittu yhteistoimintasuunnitelmia. Nämä suunnitelmat muodostavat yhteistyön perustan niin talous- kuin muidenkin rajat ylittävien rikosten torjunnassa ja tutkinnassa.

”Ne on ihan kirjattuja nämä mihin keskitytään. Niillä [asioilla] on [Suomen ja Venäjän] ministereiden hyväksyntä. Ne on ihan kirjattu sinne. Niillä on ministeriöiden siunaus. On helpompi toimia”.

Suomen viranomaisilla on haastateltavien mukaan ollut useita pyrkimyksiä perustaa yhteinen tutkintaryhmä, Joint Investigation Team (JIT), venäläisten viranomaisten kanssa³⁵. JIT-toiminta perustettiin alun perin EU-maita varten. Suomi kuitenkin soveltaa sitä kansallisesti muihinkin kuin EU-maihin. Tällaista yhteistä tutkintaryhmää ei kuitenkaan ole venäläisten kanssa onnistuttu perustamaan. Syynä tähän pidetään sitä, että monenväliseen toimintaan osallistuminen on ”*venäläisille vierasta*”. Haastatellut poliisiviranomaiset arvioivat, että venäläiset haluavat toimia nimenomaan kahdenvälisesti. Lisäksi pohditaan, että venäläistenkin kanssa voidaan toimia nopeasti, jos vain on tahtoa. Tässä tahtoa odotetaan erityisesti venäläiseltä osapuolelta.

”Ruotsalaisten kanssa meillä on ollut JIT. Että jos venäläisillä on tahtoa, niin eivät nuo byrokraatit estettä aseta. Tahdostahan siinä on kysymys. Vaikka siinä on sitä byrokraatia, niin meillähän on kanavat sinne ihan yhtä tehokkaasti kuin minne tahansa. Se jäähmeys tulee tahdon puutteesta”.

Vuoden 1994 kahdenväliseen rikostorjuntasopimukseen ollaan yleisesti ottaen tyytyväisiä, vaikka toisaalta toivotaan Venäjän aktiivisempaa osallistumista monenvälisiin sopimuksiin. Haasta-

³⁵ Ks. Laki yhteisistä tutkintaryhmistä 30.12.2002/1313 (<http://www.finlex.fi/>, 2008). Vuonna 2003 voimaan tulleen, yhteiset tutkintaryhmät (Joint Investigation Teams) mahdollistavan lain tavoitteena on tiivistää esitutkintayhteistyötä kansainvälisen järjestäytyneen ja muun rajat ylittävän useaan valtioon liittyvän rikollisuuden torjumiseksi. Lain mukaan Suomen toimivaltainen esitutkintaviranomainen yhdessä vieraan valtion toimivaltaisen viranomaisen kanssa voi sopia tutkintaryhmän perustamisesta tietyn rikoksen esitutkinnan toimittamiseksi. (Poliisin kansainvälinen toiminta 1/2008, 13).

teltujen viranomaisten keskuudessa kahdenvälisessä toiminnassa nähdään etuna se, että tällöin yhteistoimintaa on selvästi helpompi toteuttaa verrattuna tilanteeseen, jossa toimintaan osallistuu useampia maita. Suomalais-venäläinen yhteistoiminta talousrikostorjunnassa ja -tutkinnassa on viranomaisten kertoman mukaan tähän mennessä tarkoittanut lähinnä ”pioneerityötä³⁶” ja ”pilottityyppejä”, joiden kautta haetaan käytäntöjä ja tapoja toimia yhdessä. Konkreettinen operatiivinen yhteistoiminta talousrikollisuuden torjunnan alueella on siis pitkälti vasta suunniteltuasteella³⁷. Saatetaan myös muistuttaa, että valtioiden rajat muodostuvat edelleen esteeksi tehokkaalle kansainväliselle rikostorjuntatyölle³⁸.

”Poliisin yhteistyö, vaikka julkisuudessa puhutaan, että nyt on kaikennäköisiä keinoja... Käytännössä valtakunnan raja muodostuu melko suureksi esteeksi viranomaiselle, poliisille, lähteä suorittamaan, saada virka-apu sieltä, itse ei voi mennä tutkimaan, rikotaan sopimuksia”.

Kansainvälistä viranomaisyhteistyötä on keskusrikospoliisissa pyritty tehostamaan virka- ja oikeusapupyynnöiden laatuprojektin avulla. Keskusrikospoliisin viranomaiset suorittavat virka- ja oikeusapupyynnöiden laatutarkastusta³⁹, jossa selvitetään, minkä sopimuksen pohjalta kyseinen pyyntö on laadittu. Lisäksi katsotaan, ”että pyyntö on selkeä, asiallinen ja kirjoitettu tiiviissä muodossa”. Virka- ja oikeusapupyynnöissä on oltava oikeanlainen ja täsmällinen teon kuvaus. Ei siis riitä, että mukana on viittaus johonkin tiettyyn rikoslain pykälään (vaikka sekin on pyynnössä), sillä rikosnimikkeet eivät välttämättä ole samanlaiset rajan molemmin puolin. Periaatteenä on, että pyynnöstä on voitava päätellä, minkä rikoksen tunnusmerkistöt täyttyvät. Keskusrikospoliisin kääntäjät kääntävät Suomesta Venäjälle lähtevät pyynnöt yleensä venäjäksi. Venäjältä lähetetyt pyynnöt ovat useimmiten venäjän kielellä, jolloin ne käännetään suomeksi. Kun Venäjältä pyydetään oikeus- tai virka-apua, lähtee vastaus suomeksi. Kuitenkin tuohon vastaukseen on koottu venäjäksi keskeiset toimenpiteet, joita on tehty Suomen viranomaisten toimesta.

Haastatteluissa painotetaan, että koska viranomaisten toimintaympäristö muuttuu koko ajan, on etsittävä aktiivisesti työkaluja suomalais-venäläiselle yhteistyölle. Yhteistyötä esitetään tarvittavan kaikilla viranomaistasoilla. Vaikka siis yhtäältä painotetaan ruohonjuuritason yhteistyön tärkeyttä, esitetään toisaalta, että yhteistyötä on toteutettava myös ylemmällä viranomaistasolla. Näkemyksenä on, että ylätasolla määritellään toimintalinjat, joita alatasolla toteutetaan käytännössä. Jotta ruohonjuuritason toiminta olisi tehokasta, on johdon tunnettava käytännön yhteistyötarpeet.

”Ylimpien päälliköiden tapaamisissa alueellisesti ja valtakunnallisesti voidaan sopia, minkälaisia asioita tehdään ja yrittää löytää siellä konkreettisia toimintalueita. Jos siellä [Venäjällä] ylimmät päättäjät ovat sitä mieltä, että jotain voidaan tehdä, niin silloin voidaan tehdä. Eli kyllä tässä varmaan tämä yhteistyö ihan korkeimpien päättäjien tasolla on tärkeää. Sieltä antaa tavoitteet toteutettaviksi eli jalkauttaa sinne toiminnan tasolle. Kyllä se lähtee sieltä, että organisaation johto molemmilla puolilla tietää mitä tahtoo ja sitten annetaan tehtäväksi hoitaa sitä asiaa.

³⁶ Heusala (Heusala ym. 2008, 108) esittää, että vaikka Venäjä-tuntemusta on Suomen poliisissa kertynyt suomalais-venäläisessä viranomaisyhteistyössä mukana olleille, tiettyihin kihlakuntien poliisiyksiköihin ja KRP:hen, on tämä yhteistyö edelleen pioneerityötä.

³⁷ Haastateltavien mukaan huumorikollisuuden torjunnassa tällaisia yhteisiä toimintaryhmiä on jo perustettu.

³⁸ Tässä nousee esiin kysymys valtioiden suvereniteetista. Wasastjernan (1999, 36–38) mukaan nopeiden oikeiden etsiminen rikostorjunnassa voi esimerkiksi aiheuttaa vaaran, että syyllistytään toisen valtion viranomaisten virkavallan anastamiseen. On myös vaara, että tutkintatoimenpiteiden kohteiden oikeusturvaan liittyvät kysymykset jäävät huomiotta. Kaija Korhonen (2008) käsittelee kysymystä valtioiden suvereniteetista eurooppalaisen poliisiyhteistyön kontekstissa. Korhosen (mt., 56–61) mukaan EU:n puitteissa tapahtuvassa poliisitoiminnassa korostuu suvereenisuusprinsiippi.

³⁹ Wasastjernan (1999, 72) näkemyksen mukaan pyynnöille on aina syytä suorittaa laillisuus- ja laatutarkastus.

[...] Päällikköiden kanssa se [yhteistyö] on hyvien suhteiden vaalimista. Se oikea työn tekemisen taso tulee juttujen kautta”.

Haastateltavien mukaan kanssakäymisessä venäläisten kanssa on pyrittävä säilyttämään myönteinen ilmapiiri. Esitetään, että yhteistyösuhteiden ylläpitäminen on tietynlaista ”diplomatiaa”. Suomalaisien viranomaisten mukaan yhteistyötä venäläisten viranomaisten kanssa on pyrittävä tekemään vaikeuksista huolimatta. On pelattava pitkälti niillä ehdoilla, jotka Venäjä asettaa.

”Kahdenväliset suhteet tulevat jatkossakin olemaan tärkeitä. Täytyy jatkaa debattia, vaikka se on joskus vaikeaa ja hedelmätöntä”.

”Pitää neuvotella ja pyrkiä sopimukseen ja saada edes laihoja kompromisseja aikaan. [...] Täytyy täälläkin [Suomessa] tyytyä niihin pieniin tuloksiin”.

”Me ollaan naimisissa tuon valtion [Venäjän] kanssa. Ei me maantieteelle mitään voida”.

”Yhteistyöhakuisuuteen pitää panostaa. On hakeuduttava yhteistyöhön aktiivisesti [...] Meidän pitäisi osata pelata, on pakko pelata”.

Suomen poliisissa keskiössä ovat Euroopan unioni ja lähialueet. Haastateltavat korostavat, että EU:n yhteistyötä Venäjän kanssa tarvitaan nykyistä enemmän. Haastatteluissa esitetään toive, että EU ja Venäjä neuvottelisivat monista asioista suoraan keskenään⁴⁰. Suomelle myös esitetään tietynlaista sillanrakentajan roolia EU:n ja Venäjän välisissä suhteissa.

”Suomi voisi olla [EU:n ja Venäjän välisen yhteistyön] käynnistäjä, koska me tunnetaan Venäjän historia. Me ehkä ymmärretään venäläisiä paremmin kuin monet muut EU-maat”.

”Suomi on ylläpitänyt Venäjään liittyvää keskustelua, ja onneksi on, koska se on tuossa meidän naapurissa. Jos ei asiallista yhteistyötä pystytä ylläpitämään heidän kanssaan, asiat menevät todella vaikeiksi. [...] Meillä on liikaa väkeä Brysselin lennolla ja liian vähän väkeä Moskovan lennolla.”

Toisaalta haastateltavat saattavat epäillä, onko Suomella EU:n jäsenenä ”realistisia mahdollisuuksia” rakentaa kahdenkeskisiä toimivia yhteistoimintasuhteita Venäjän kanssa.

Suomalais-venäläisen viranomaisyhteistyön tulevaisuutta on haastateltujen poliisiviranomaisten mukaan vaikea ennustaa. Puheessa korostuvat melko ristiriitaiset tuntemukset ja näkemykset kyseisen yhteistyön suhteen. Osa haastateltavista suhtautuu nykytilanteeseen ja tulevaan kehitykseen pessimistisesti ja jopa kyynisesti, osassa näkemyksiä painottuu sen sijaan optimismi. Haastatteluissa tulee esille odottava ja ihmettelevä tai jopa suorastaan hämmentynyt ilmapiiri⁴¹. Haastateltavien mukaan yhteistyössä on selvästi menossa tietynlainen ”käymisvaihe”. Lisäksi haastatteluissa korostuu ymmärtävä näkökulma ja painotetaan, että yhteistyön toimivuuden arvi-

⁴⁰ EU:n ja Venäjän välisen oikeus- ja sisäasioiden yhteistyön kehityksen muodostaa vuonna 2005 allekirjoitettu yhteinen vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen (VTO-alueen) tiekartta. Tiekartta ja sen osana EU:n OSA-neuvoston vuonna 2000 vahvistama EU:n ja Venäjän välinen järjestäytyneen rikollisuuden vastainen toimintasuunnitelma ohjaavat EU:n ja Venäjän välisen lainvalvontaviranomaisyhteistyön kehittämistä. (Poliisin kansainvälinen toiminta 1/2008, 10). Järjestäytyneen rikollisuuden vastainen toimintasuunnitelma (EYVL C 106, 13.4.2000) kattaa sekä oikeudellisen että poliisiyhteistyön. Tässä toimintasuunnitelmassa EU:n ja Venäjän välistä yhteistyötä esitetään tehtäväksi esimerkiksi talousrikollisuuden (rahanpesu), ihmiskaupan, huumausainekaupan, korruption ja ympäristörikollisuuden aloilla. (Norros 2004, 23).

⁴¹ Tämä vahvistaa jo aiemmin syntyneitä kuvia Suomen poliisin Venäjä-suhteesta. Heusalan (Heusala ym. 2008, 90) mukaan tyypillinen Venäjä-suhde poliisissa on edelleen ihmettelevä.

oinnissa tulee ottaa huomioon myös venäläisen osapuolen näkökulma. Haastateltavien mukaan yhteistyö vaatii kykyä asettua toisen osapuolen asemaan. Vastapuolen syyttelyn ei nähdä vievän tarvittavaan rakentavaan lopputulokseen.

”Ongelmat eivät parane toisiaan syyttelemällä. Ei moitita kumpaakaan. Jos me suomalaiset näemme ongelmia, venäläiset ihmettelevät samalla tavalla meidän käytäntöjä”.

3 SUOMALAIS-VENÄLÄISET TALOUSRIKOKSET JA -RIKOSILMIÖT

Tässä tarkastellaan niitä keskeisiä talousrikostyyppejä ja -ilmiöitä, joiden parissa suomalais-venäläistä viranomaisyhteistyötä tehdään – kuten annetaan ja saadaan virka- tai oikeusapua. Lisäksi käsitellään sellaisia rikoslajeja tai -tyyppejä, joiden torjunnassa ja tutkinnassa suomalais-venäläisen yhteistyön toivotaan tehostuvan ja kehittyvän. Suomalais-venäläisessä talousrikosten torjunta- ja tutkintatyössä keskitytään haastateltavien mukaan seuraavanlaisiin rikosnimikkeisiin⁴²:

- verorikokset
- kirjanpitorikokset
- velallisen rikokset
- rahanpesu
- salakuljetus
- tullimaksujen kiertäminen

Suomen ja Venäjän rajan ylittävänä keskeisinä rikosilmiöinä mainitaan lisäksi:

- kaksoislaskutus
- laiton puukauppa
- karusellikauppa

Keskeistä haastateltavien mukaan on, että nykyään eri rikosnimikkeet ja -ilmiöt esiintyvät yhä useammin yhdessä⁴³. On esimerkiksi ollut yhä enenevässä määrin havaittavissa, että talousrikollisuus yhdistyy huumerikollisuuteen.

”Yhä enenevässä määrin on havaittavissa, että kohteet ovat sellaisia, että ne ovat viime kädessä talousrikosjuttuja. Ei ole enää puhdasta huumekauppaa, puhtaita huumejuttuja, vaan niihin yleensä liittyy rahanpesukeissejä, firmojen perustamisia, veropetoksia, kirjanpitorikoksia. Löytyy ihan jatkuvasti nykyään”.

Suomalais-venäläisessä talousrikostutkinnassa korostuu **verorikosten** osuus. Useiden 2000-luvulla Suomessa käsitellyssä olleiden verorikosjuttujen esitetään liittyneen Venäjän kauppaan. Haastatteluissa myös esitetään, että Venäjältä tulevat pyynnöt liittyvät usein verolainsäädäntöön. Haastateltavien mukaan törkeitä veropetoksia tapahtuu erityisesti **puutavaran mutta myös muussa kaupassa**. 2000-luvulla on esimerkiksi tutkittu yhdessä venäläisten kanssa verorikosjuttuja, joissa suomalainen pörssi-yhtiö on vienyt tavaraa Venäjälle. Näissä tapauksissa välittäjäyhtiö on haastateltavien mukaan usein venäläistaustainen, eli venäläiset ohjaavat toimintaa, mutta päätekijä on suomalainen.

⁴² Suomen poliisin tietoon tulleita yleisimpiä talousrikoksia vuosina 1991–2005 ovat olleet verorikokset, kirjanpitorikokset ja velallisen epärehellisyys- tai petosrikokset. Venäjän lainvalvontaviranomaisten tilastojen mukaan Venäjällä yleisimpiä talousrikoksia ovat vuosina 1997–2006 olleet vääreennys- ja kätkemisrikokset, verorikokset, laitton yritystoiminta ja salakuljetus. (Koistinen 2008). Suomen poliisissa talousrikostutkinta on painottunut kirjanpitoon ja verotukseen liittyviin rikoksiin (<http://www.poliisi.fi>, 2008). On hyvä muistaa, että talousrikollisuus on suurelta osin piilorikollisuutta, joka ei tule poliisin tai muiden talousrikosviranomaisten tietoon. Arvioiden mukaan talousrikollisuudesta tulee poliisin tietoon vajaan 10 prosenttia. ([Http://www.intermin.fi/](http://www.intermin.fi/), 2008). Talousrikollisuuden piilorikosuhteesta ks. esimerkiksi Virta (2002, 9–11).

⁴³ Talousrikollisuuden tilannekuva 1/2008, s. 11 vahvistaa tätä käsitystä, vaikkakin siinä myös esitetään, että vuonna 2007 päätetyissä talousrikosjutuissa yhteydet muuhun rikollisuuteen olivat vielä vähäisiä.

Venäjältä tulevissa virka-apupyynnöissä ja suomalais-venäläisissä viranomaistapaamisissa venäläisen osapuolen kerrotaan laittomaan puukauppaan liittyvissä tapauksissa käyttävän termiä *puutavaran salakuljetus*, jolla venäläiset viranomaiset tarkoittavat tyypillisesti laittomia hakkuita ja suomalaisen ostajapuolen mahdollisia vastuita tilanteissa, joissa osa ostetusta puutavarasta on peräisin rajavyöhykkeeltä tai alueilta, joissa hakkuut on kielletty. Lisäksi salakuljetuksella tarkoitetaan tilanteita, joissa puutavara jää maksamatta siten, että Venäjän federaatiolle tai aluehallinnolle ei kerry sille kuuluvaa tuloa raakapuusta. Verovalvonnan ongelmia ilmenee pääasiassa niiden Suomeen verovelvollisten yhtiöiden kohdalla, jotka ostavat ulkomailta valmiiksi korjattua raakapuuta tai hakkuuoikeuksia hoitaen itse puunkorjuun, myyvät ostamansa tai korjaamansa puun ulkomailla tai tuovat sen Suomeen ja myyvät sen täällä. Verovalvonnan ongelmista osa on samalla esitutinnan ongelmia. Puukauppaan liittyvissä jutuissa esimerkiksi toimitetaan tietoja rajan yli yritysten viemistä puutavaroista, kuormista, laadusta ja painosta.⁴⁴

Haastateltujen viranomaisten näkemyksen mukaan Venäjän näkökulmasta Suomen ja Venäjän rajan ylittävien talousrikosten tekotapoja yhdistävä piirre on, että yhtiön toiminnassa yrittään löytää menettelytapa, jolla käytännössä lähes kokonaisuudessaan välttytään Venäjän valtiolle kuuluvien tulli-, vero- ja muiden maksujen maksamiselta. Useimmiten menettelytapa tarkoittaa organisaatiolta tai luonnolliselta henkilöltä perittävien *tullimaksujen kiertämistä*.⁴⁵

Veronkiertoon liittyvät veroparatiisiyhtiöt⁴⁶, offshore -yhtiöt⁴⁷, joihin ”ohjataan liikevoitto ja suomalainen verottaja jää nuolemaan näppejään”. Todellisuudessa liiketoiminta tapahtuu Suomessa, jolloin Suomen valtion pitäisi saada toiminnasta verotuloja. Offshore -yhtiöt eivät haastateltavien mukaan ole suoranaisesti Venäjän lakien vastaisia, mutta Suomen puolella herää kysymys, onko niissä kysymys veronkierrasta⁴⁸. Verorikoksiin sisältyvät myös *alv-petokset* ja niin sanottu *karusellikauppa*, joissa hyödynnetään arvonlisäverojärjestelmää lainvastaisesti kierättämällä tavaraa tai asiakirjoja eri jäsenvaltioiden välillä.⁴⁹ Kerrotaan, että karusellikaupassa ”tavaravirrat ja rahavirrat menevät hieman eri reittejä, paperit eri reittejä kuin tavaravirrat”.

Verorikosten ohella *kirjanpitorikoksilla* esitetään olevan keskeinen asema suomalais-venäläisessä talousrikostorjunnassa ja -tutkinnassa. Väitetään, että Venäjällä on erilainen kirjanpitokulttuuri kuin Suomessa. Haastateltavien mukaan tyypillinen selvítettävä asia on, että ”kirjanpidon ulkopuolella pyörii rahaa”. Suomalaisien kerrotaan pitävänsä tarkassa kirjanpidossa. Sen sijaan venäläisen on haastateltavien mukaan ”mahdotonta ymmärtää, että firman rahat ja omat rahat on pidettävä erossa toisistaan”. Venäjällä kirjanpitorikos on hallinnollinen oikeusrikkomus, joka sanktioidaan hallinnollisten oikeusrikkomusten koodeksin säännöksillä⁵⁰.

Haastateltavien mukaan *rahanpesu* on keskeistä ongelmakenttää ja ”ilmeiset rahanpesun merkit ovat molemmin puolin [sekä Suomessa että Venäjällä] toiminnassa olemassa”. Keskusrikospoliisin mukaan rahanpesulla tarkoitetaan erilaisia rikoksella hankittuun omaisuuteen kohdistettuja toimia, joiden avulla omaisuuden laiton alkuperä pyritään peittämään tai häivyttämään rikoksesta seuraavan rangaistuksen tai vahingonkorvauksen välttämiseksi. Rahanpesu on liitän-

⁴⁴ Tässä on käytetty lähteenä haastatteluaineiston lisäksi kirjallista viranomaisasiakirjaa, muistiota (12.12.2007).

⁴⁵ Tässä on käytetty lähteenä haastatteluaineiston lisäksi kirjallista viranomaisasiakirjaa, muistiota (12.12.2007).

⁴⁶ Suomen poliisiin mukaan tavanomaisia kansainvälisiä yhteyksiä sisältäviä rikoksia ovat muun muassa ne tapaukset, joissa rikoksella saadun omaisuuden jäljittäminen pyritään tekemään mahdollisimman vaikeaksi kierrättämällä sitä niin sanottujen veroparatiisien kautta (<http://www.poliisi.fi>, 2008).

⁴⁷ Offshore -yhtiöistä ja niiden toiminnasta suomalaisessa ja venäläisessä liike-elämässä ks. Vohlonen (2003). Juha Vohlonen esittää, että perinteiseen suomalaisten harjoittamaan talousrikollisuuteen verrattuna merkittävä ero venäläisiin verrattuna on siinä, että venäläisillä on käytettävissään suomalaisiin verrattuna selvästi enemmän varoja. Venäläisen pääoman kierrättäminen toteutetaan yleensä niin sanottuihin verokeidasvaltioihin perustettujen offshore -yhtiöiden avulla niiden nimissä olevilla pankkitileillä. (Mt., 2).

⁴⁸ Tässä on käytetty lähteenä haastatteluaineiston lisäksi kokousmuistiota (27.11.1998).

⁴⁹ Sahavirta (2007b, 177–178).

⁵⁰ Koistinen (2006, 3).

näinen teko, joka edellyttää aina esirikosta⁵¹, jolla hankittuun omaisuuteen rahanpesutoimet kohdistuvat. Rahanpesun kohteena olevat varat tai muu omaisuus voi olla peräisin mistä tahansa rikoksesta. Rahanpesun yhteiskunnalliset vaikutukset ovat erityisen haitallisia, koska rahanpesun taustalla on usein vakava ja järjestäytynyt rikollisuus. Rahanpesu vaarantaa rahoitusjärjestelmien sekä yritystoiminnan luotettavuutta ja vakautta. Rahanpesun kohteena olevaa omaisuutta palautuu usein takaisin rikolliseen toimintaan, kuten huumausainekauppaan. Suomessa rahanpesun kohteena olevan omaisuuden on arvioitu olevan peräisin lähinnä talous- ja huumausainerikoksista.⁵² Rahanpesulla ja siihen liittyvällä järjestäytyneellä rikollisuudella saattaa olla myös haitallisia vaikutuksia valtioiden lailliseen talouteen, turvallisuuteen ja poliittisen järjestelmän toimivuuteen. Järjestäytynyt rahanpesu voi uhata korruptiota hyväkseen käyttäen sekä ylikansallista rahoitusjärjestelmää että demokraattista poliittista yhteiskuntajärjestystä.⁵³

Rahanpesussa on haastateltavien mukaan tyypillistä, että saadaan epäilyttävä liiketoimi-ilmoitus esimerkiksi siitä, että jollekin uudelle pankkitilille on tullut rahaa. Lisäksi näissä jutuissa kerrotaan olevan tyypillistä, että Suomessa jokin yhtiö saa yllättäen suuria määriä rahoitusta, joka tulee poikkeuksellisella tavalla jostakin tiukan pankkisalaisuuden maasta. Rahanpesuun yhdistyy kysymys veroparatiiseista.

”Kyse on veroparatiiseista. Tiedon saanti on ongelma. Osa rahasta jatkaa Suomesta matkaa. Suomi on läpikulkumaa venäläisen rahan osalta. Niissä jutuissa on liitäntöjä Venäjään. Raha tulee merkillisiä reittejä.”

”Kansainvälisyys tuo sen, että on helppo avata se veroparatiisitili jostakin. Venäjän rajan yli tulee jonkin verran käteistä rahaa, henkilön tilille tulee käteistä rahaa, jolla ostetaan kiinteistöjä”.

Suomessa esimerkiksi saatetaan ostaa kiinteistöjä ja kauppahinta on voitu maksaa käteisellä, jolloin herää epäilyjä *”mustasta kauppahinnasta”*. Haastatellut poliisiviranomaiset toivovat, että venäläiset viranomaiset pystyisivät nykyistä tehokkaammin osoittamaan rahanpesun alkurikoksia Venäjällä.

”Mielellämme me tutkittaisiin rahanpesuasioita, jos venäläisillä olisi esittää alkurikoksia. [...] Me emme halua rahanpesurahaa tänne. [...] Mutta ne ovat kauhean vaikeita nämä rahanpesuasiat. [...] Saada näytettyä alkurikos Venäjällä on kynnyskysymys”.

Keskeisenä haasteena mainitaan **kaksoislaskutus**. Kaksoislaskutuksessa myyjä ja ostaja alentavat valekaupalla tullattavan tavaran tullausarvoa. Myyjä saa tavaralleen alemman tullausarvon, millä hän säästää muun muassa valmisteverossa ja tullimaksuissa. Tavara tullataan Suomesta ulos oikealla hinnalla, mutta tuodaan Venäjän tullissa sisään väärennetyllä ostotodistuksella ja tulliluokituksella, johon liittyy pienempi tuontitulli. Kaksoislaskutusta voidaan yrittää vähentää sähköisellä tullauksella.⁵⁴ Kerrotaan, että rahanpesu ja kaksoislaskutus kietoutuvat yhteen ja kaksoislaskutuksen väitetään olevan *”mitä suurimmassa määrin rahanpesua”*. Kaksoislaskutusilmiön vähentyminen on yhden haastateltavan mukaan esimerkki onnistuneesta suomalais-venäläisestä yhteistyöstä.

⁵¹ Haastatellut poliisiviranomaiset puhuvat tässä yhteydessä ”alkurikoksesta”.

⁵² [Http://www.poliisi.fi/krp/](http://www.poliisi.fi/krp/) (2008).

⁵³ Sahavirta (2007a, 146).

⁵⁴ [Http://www.tulli.fi](http://www.tulli.fi) (2008).

”Me olemme niin paljon tietoja antaneet heille, että se ilmiö [kaksoislaskutus] on hiipumassa. Tietyt firmat ja rikolliset tietävät, että me vaihdetaan tietoja. [...] Se yhteistyö on ollut omiaan, että se ilmiö on vähentynyt ihan konkreettisesti, koska he tietävät, että siitä voi jäädä kiinni. Se on ihan semmoinen konkreettinen esimerkki”.

Haastatteluissa kaksoislaskutus nähdään erityisesti Suomen tullin mutta myös poliisin asiaksi ja ongelmaksi. Lisäksi se nähdään erityisesti Venäjän tullin ja Venäjän haasteeksi sekä EU:n ja Venäjän yhteiseksi haasteeksi.

4 YHTEISTYÖN HAASTEET JA MAHDOLLISUUDET

4.1 Talousrikosten luonne, kansainvälisyys ja kielitaito

Haastateltujen keskusrikospoliisin poliisiviranomaisten mukaan erityisesti Venäjään liittyvät – ja yleensä kansainväliset tai monikansalliset – talousrikosrikosjutut ovat monimutkaisia ja työläitä rikosjuttuja, jotka vaativat pitkäjänteistä panostusta. Talousrikosjuttujen kerrotaan olevan laajoja ”valaskalajuttuja”, joissa on ”valtavan laajat tietomassat”. Ne ovat myös pitkäkestoisia juttuja, jotka vaativat ”turnauskestävyyttä”. Talousrikosjutuissa ei haastateltavien mukaan ole kyse niinkään ”rutiinijutuista”, ”tutuista jutuista” tai ”hissijutuista”, vaan pikemminkin rikosjutuista, jotka vaativat syvällistä paneutumista ja jotka ovat ”sangen yksilöllisiä”. Kyse voi myös olla ”pioneerityöstä” siinä mielessä, että haastateltavien mukaan talousrikollisuuden kenttään ilmaantuu koko ajan uusia rikosmuotoja⁵⁵. Vaikeusastetta lisää myös se, että talousrikossäännökset ja -normit ovat avoimia⁵⁶. Talousrikosjuttujen luonteesta johtuen talousrikostutkijoiden työtä saatetaan pitää ”yhtenä vaativimmista mitä on rikostorjunnassa”. Toisaalta yksi haastateltavista myös muistuttaa, että vaikka talousrikostutkijan työ on myös hänen mukaansa vaativaa, ei työn vaativuutta kannata liikaa korostaa.

Talousrikostutkijoiden työn kerrotaan olevan jatkuvaa oppimista. Haastatteluissa nousee myös esille, että monipuolisesta koulutuksesta on hyötyä. Koetaan hyödylliseksi, mikäli talousrikostutkijalla on poliisikoulutuksen lisäksi koulutusta esimerkiksi liiketalouden alalta. Työssä on tärkeää ymmärtää, miten liike-elämä ja yritykset toimivat. Viranomaisten kuvauksen mukaan talousrikosjuttujen selvittämisessä tarvitaan laaja-alaista osaamista, kykyä hallita laajoja aineistoja ja nähdä asioita kokonaisuuksina. Lisäksi kerrotaan tarvittavan systemaattisuutta ja kykyä itsenäisesti soveltaa omaksuttuja tietoja käytäntöön.⁵⁷

Haastatteluissa verrataan perinteistä rikollisuutta⁵⁸ ja talousrikollisuutta keskenään. Talousrikos koostuu usein monista tapahtumista, eikä talousrikoksista ole välttämättä erotettavissa rikollista tekoa, jolla olisi selvä tapahtumakulku – toisin kuin perinteisissä rikoksissa⁵⁹. Esitetään, että vielä 30 vuotta sitten talousrikoksia ei Suomessa selvitetty lainkaan. Talousrikostutkinnan kerrotaan Suomessa vieneen vuosia, jotta se on kehittynyt nykyiselle tasolleen. Nyt talousrikostorjunta ja -tutkinta ovat ”arkipäivää” ja ”tavanomaista poliisityötä”, jossa ammattitaitoa koe-taan olevan niin poliisilla, syyttäjällä kuin tuomioistuimellakin.⁶⁰

⁵⁵ Vrt. Virta (2002, 7). Virran mukaan talousrikoskäsitteen määrittelyä hankaloittaa se, että jatkuvasti ilmaantuu uusia talousrikostyypppejä.

⁵⁶ Vrt. Tolonen (2000). Kari Tolonen (mt., 31–36) esittää, että talousrikossääntelystä ollaan viranomaisten keskuudessa sitä mieltä, ettei se toimi tarkoitettulla tavalla, koska talousrikoksia koskevat säännökset ja talousrikossääntösten tunnusmerkistöt ovat tulkinnanvaraisia ja niiden kuvaukset avoimia. Talousrikosoikeudelle on hänen mukaansa leimallista vaikeus sovittaa yhteen arkielämän tapahtumia ja niiden rikosoikeudellista sääntelyä. Tolonen esittää, että nykyisessä yhteiskuntamallissamme talousrikosoikeudessa säännöt törmäävät arvojen moninaisuuteen sekä arjen tapahtumien monimuotoisuuteen sekä ainutkertaisuuteen tavalla joka usein saattaa talousrikossääntelyn systeemin suurten ongelmien eteen.

⁵⁷ Wasastjerna (1999, 23) esittää, että epävakaa toimintaympäristössä poliisitoimintaan liittyy yhä vähemmän suoraa toiminnallista ohjausta. Tämä korostaa hänen mukaansa yksittäisten poliisien laaja-alaisen ammattiosaamisen merkitystä.

⁵⁸ Perinteisellä rikollisuudella tarkoitetaan tässä esimerkiksi henkirikoksia.

⁵⁹ Vrt. Tolonen (2000, 34).

⁶⁰ Suomalaisen talousrikostutkinnan kehityksestä ks. lisäksi Rinne ja Kalliokoski (2006). Talousrikostutkinnan tilasta paikallispoliisissa on kirjoittanut Terhi Hakamo (2006).

Osa haastateltavista kertoo tyypillisten talousrikosjuttujen olevan ”itse rikostiedustelulla kaivettuja” eli aktiivivaiheessa tai reaaliajassa olevia rikosjuttuja⁶¹, joissa rikos on juuri tapahtunut tai parhaillaan tapahtumassa. Muutamat haastateltavat kuitenkin korostavat, ettei Venäjään liittyvissä rikosjutuissa ole kyse reaaliaikaisista jutuista. Näin siksi, että haastateltavien hoidettavaksi tulleiden rikosjuttujen selvittäminen on voinut kestää vuosia. Reaaliaikaisten ja samalla kansainvälisten talousrikosjuttujen koetaan olevan erityisen haastavia, koska rikosjutun selvittämisessä tarvittavan tiedon tulisi kulkea sekä maiden sisällä että välillä mahdollisimman nopeasti.

Talousrikosjuttujen kuvataan olevan monitahoisia ja monipolvisia⁶², joissa esimerkiksi huumerikollisuus, rahanpesu sekä korruptio kietoutuvat tiiviisti yhteen. Suomen myös arvioidaan olevan maa, jota käytetään tukialueena terrorismin rahoittamisessa. Haastattelupuheessa talousrikollisuuden ja järjestäytyneen rikollisuuden käsitteet rinnastetaan toisiinsa⁶³.

”Tänä päivänä järjestäytyneet rikollisuus, sitä löytyy kaikista rikostyypeistä, huumerikoksista, salakuljetuksista, ihmissalakuljetuksista, talousrikoksista, rahanpesusta. Kaikki kytkeytyy toinen toisiinsa, valtavasti henkilöitä mukana, kaikki liittyy kaikkeen. [...] Järjestäytyneet rikollisuus ja talousrikollisuus ovat yksi yhteen, kyllä se on yksi yhteen, ne ovat yhdessä. Talousrikolliset tarvitsevat verkostoja ja korruptiota myös, että saavat asioita eteenpäin. Kaikki liittyy toisiinsa”.

Toisaalta yksi haastateltavista pohtii järjestäytyneen rikollisuuden käsitettä ja esittää, että kyseinen käsite on ”liian juhlallinen”. Hänen mukaansa Suomessa ei ”hirveän vahvoja” rikollisryhmittymiä tai -organisaatioita välttämättä ole⁶⁴. Kyseinen haastateltava myös arvioi, että järjestäytyneen rikollisuuden käsite on tuotu Suomeen kansainvälisten sopimusten myötä ja tällä tavoin Suomen poliisiorganisaatioon tietyllä tavalla ulkoapäin.

Haastatelussa käsitellään kansainvälisyyttä ja globalisaatiota, joiden esitetään muodostavan tietynlaisen talousrikostorjunnan ja -tutinnan taustan Suomessa ja olevan ”iso asia tässä pohjalta”. Lisäksi arvioidaan, että poliisitoiminnan kansainvälistyminen lisääntyy lähitulevaisuudessa huomattavasti ja keskusrikospoliisin rooli kansainvälisenä toimijana tulee olemaan entistä merkittävämpi. Korostetaan, että Venäjä on tässä kehityksessä kiinteästi mukana.

”Kansainvälistymiskehitys 1980-luvulta alkaen vaikuttaa poliisitoimintaan. Kaupan ja ylipäättään liiketoiminnan laajeneminen Eurooppaan ja laajemmallekin on tarkoittanut sitä, että talousrikokset tulevat siinä perässä. Se on selvä asia. Sama koskee tuota Venäjää”.

⁶¹ 1990-luvun loppupuolella kehittyi uusi toimintamalli, reaaliaikainen talousrikostutkinta, jolla pyritään keskeyttämään meneillään olevia talousrikoksia sekä tehokkaaseen rikosshyödyn jäljittämiseen. Lisäksi sen tavoitteena on esitutinnan ja verotarkastusten nopea käynnistäminen. (Rinne ja Kalliokoski 2006, 238–239).

⁶² Vrt. esimerkiksi Virta (2002). Virta (mt., 20) esittää, että talousrikosten monimuotoisuus ilmenee jo käsitteenmäärittelyn vaikeudessa ja talousrikollisuuden rajapintojen epämääräisyydessä suhteessa muuhun rikollisuuteen. Käytännössä talousrikollisuuden monimuotoisuus ja monimutkaisuus tulee hänen mukaansa esille, kun tutkitaan toisiinsa kietoutuvien tapahtumien muodostamia kokonaisuuksia.

⁶³ Keskusrikospoliisin internet-sivuilla väitetään, että talousrikollisuus ja erityisesti harmaa talous ovat 2000-luvun alusta lähtien liittyneet yhä kiinteämmin järjestäytyneeseen rikollisuuteen (<http://www.poliisi.fi>, 2008).

⁶⁴ Suomen rikoslain (17 luvun 1a §) määritelmän mukaan järjestäytyneellä rikollisryhmällä tarkoitetaan ”...vähintään kolmen henkilön muodostamaa tietyn ajan koossa pysyvää rakenteeltaan jäsentynyttä yhteenliittymää, joka toimii yhteistuumin tehdäkseen 1 momentissa tarkoitettuja rikoksia” (Suomen rikoslaki 19.12.1889/39; <http://www.finlex.fi/>, 2008). EU:n järjestäytyneen rikollisryhmän määritelmä löytyy esimerkiksi keskusrikospoliisin internet-sivulta osoitteesta: <http://www.poliisi.fi/krp/> (2008). Anne Alvesalo (2006, 292) muistuttaa, että vaikka kytkentöjä järjestäytyneen rikollisuuden ja talousrikollisuuden välillä on, talousrikollisuuden käsitteen rajaaminen järjestäytyneeksi rikollisuudeksi on ongelmallista. Alvesalo painottaa, että mikäli talousrikollisuudesta puhuttaessa keskitytään vain ammattimaiseen ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen, voi elinkeinoelämän vastuu talousrikostorjunnasta unohtua.

Haastatteluissa arvioidaan, että Venäjän yhteiskunnan nopea sisäinen muutos heijastuu selvästi Suomen poliisin toimintaan. Kehyksenä on erityisesti Venäjän vaurastuminen: Venäjän talouskasvu on haastateltavien mukaan vaikuttanut Suomessa tutkittaviin rikosjuttuihin.

”Venäjä on maailmantaloudessa merkittävä toimija. Raha on lisääntynyt. Venäjä on hyvä markkina-alue. On vaikuttanut niihin asioihin, joita meillä on tutkittu”.

”Venäjän kauppa verrattuna Suomenkin kauppaan on aivan eri mittakaavassa. Ne rahat mitä siinä kulkee, kyse on todella suurista summista”.

”Suomalaiset harmaatalousmiehet ja talousrikolliset lähtevät mukaan Venäjän kuviin”.

Joidenkin haastateltavien mukaan kansainvälistyminen ja globalisaatio ovat jo nyt muuttaneet merkittävästi talousrikostorjunta- ja tutkintatyötä Suomessa ja lisänneet työn haastavuutta⁶⁵. Yksi poliisiviranomaisista kuitenkin esittää, ettei kansainvälistyminen ole hänen mukaansa näkynyt Suomen poliisin työssä vielä niin voimakkaasti kuin hän on odottanut. Kuitenkin myös tämä haastateltava korostaa, että kansainvälistyminen ja globalisaatio ovat tulevaisuudessa yhä kiinteämpi osa Suomen poliisin toimintaa.

Haastateltavien arvion mukaan se alue, jolla rikoksia selvitetään, on aiempaan verrattuna selvästi laajempi. Globalisoitumisesta on seurauksena, että yritysten toiminta-alue on laajentunut, jolloin rahaliikenteen ja yhtiöiden toiminnan seuraaminen on entistä hankalampaa. Talousrikosjuttuihin liittyy usein monia eri valtioita, joiden tiedot pitäisi saada yhdistettyä. Esimerkiksi rahanpesua ei haastateltavien kertoman mukaan kyetä selvittämään yksistään Suomesta käsin. Kansainvälistä yhteistyötä tarvitaan, jotta voidaan *”koko ketju käydä läpi”*. Talousrikosviranomaisten erityisen kiinnostuksen kohteena oleva raha liikkuu nopeasti sähköisesti maasta toiseen ja viranomaisten on vaikea pysyä näissä liikkeissä mukana. Haastattelupuheessa korostuu suomalais-venäläisen viranomaisyhteistyön merkitys erityisesti silloin, kun käsitellään Suomen poliisin tavoitteita ja keinoja rikoshyödyn takaisinsaamiseksi.

”Ei me yksin pärjätä, me tarvitaan venäläisillä olevia tietoja”.

Ongelmaksi koetaan Suomen ja Venäjän viranomaisten kielitaidon puute sekä kansainvälisyyskoulutuksen vähäisyys⁶⁶. Haastateltavien mukaan suomalaisessa poliisikoulutuksessa tulisi nykyistä paremmin kyetä huomioimaan kansainvälistymiskehitys ja panostaa entistä enemmän paitsi englannin myös venäjän kielen opetukseen. Konkreettinen keino vastata haasteisiin on haastateltavien mukaan se, että Suomen poliisiin pyrittäisiin tehokkaammin rekrytoimaan venäjänkielentaitoisia henkilöitä⁶⁷. Haastatteluissa painotetaan, ettei Suomen poliisissa järjestetä riit-

⁶⁵ Ks. lisäksi sisäasiainministeriön poliisiosaston raportti ”Kansainvälistymisen ja teknologisen kehityksen vaikutukset poliisitoimintaan” (2000). Tämän selvityksen mukaan ”poliisin kansainvälisen toiminnan kasvu ei ole merkinnyt vain tehtävien lisääntymistä vaan toimintatapojen ja -menettelyjen muuttumista poliisityön eri alueilla”. Lisäksi ”Suomesta on tullut 1990-luvun kehityksen myötä kiinteä osa Eurooppaa. Se ei enää ole Euroopan reuna-alueetta, johon rikollisuuden ilmiöt tulevat hitaammin ja lievempinä kuin muihin maihin. Yksikään poliisilaitos ei voi enää suunnitella toimintaansa sen varaan, että se olisi syrjässä rikollisuuden kehityksestä. Erityisen merkittävä muutos on ollut Neuvostoliiton hajoaminen”. (Mt., 3) On kuitenkin hyvä huomata, ettei kansainvälinen poliisitoiminta sinänsä ole uusi ilmiö. Wasastjerna (1999, 19) mukaan helposti ajatellaan, että kansainvälistyminen liittyy juuri meidän aikakauteemme ja on seurausta nyt vallitsevasta poliittisesta tilanteesta.

⁶⁶ Suomen poliisiin kohdistuvista kansainvälistymisodotuksista ks. lisäksi Wasastjerna (1999), Heusala ym. (2008) sekä Tanner (2008).

⁶⁷ Vrt. Tanner (2008, 189–190).

tävästi tai juuri lainkaan kansainvälisyyteen ja erityisesti suomalais-venäläiseen viranomaisyhteistyöhön liittyvää koulutusta⁶⁸.

”Tähän aiheeseen [suomalais-venäläiseen yhteistyöhön] liittyvää koulutusta ei ole edes rakennettu poliisiin.”

Englannin kieltä käytetään Suomen ja Venäjän välisissä korkean tason neuvotteluissa, eikä kielikysymystä välttämättä koeta ongelmaksi näissä suhteissa. Ongelmia sen sijaan syntyy käytännön esitutkintayhteistyössä venäläisten viranomaisten kanssa. Venäjän kieltä arvioidaan tarvittavan erityisesti operatiivisessa yhteistoiminnassa ja esimerkiksi tutkintayhteistyössä paikallismiliisin kanssa. Kansainvälisyyskoulutus ja kielikoulutus nähdään mahdollisuutena kehittää nimenomaan operatiivisen tason rajat ylittävää viranomaisyhteistyötä⁶⁹.

”Jos Venäjä-yhteistoiminta lähtee kehittymään myönteisesti, siihen pitäisi jopa poliisissa panostaa. Ennakoida tulevaisuus, koska se tulee olemaan fakta, että me tarvitaan venäjän kielen osaamista entistä enempi”.

Venäjän kielen osaaminen nähdään valtavana voimavarana ja sen esitetään olevan ”mieletön etu ja hyöty”. Lisäksi esitetään, että ”Jos osaat venäjää, asiat avautuvat aivan eri tavalla”. Yhteisen kielen avulla on mahdollista käydä epävirallisia keskusteluja ja sen koetaan olevan ”avain henkilökohtaiseen kontaktiin”. Vaikka Suomen ja Venäjän viranomaistapaamisissa ovat mukana hyvät tulkit, pidetään ongelmallisena, ettei ilman yhteistä kieltä synny henkilökohtaista kontaktia venäläisiin kollegoihin. Haastatteluissa pidetään selvänä epäkohtana sitä, että Suomen keskusrikospoliisin tutkintavoimassa on vain muutamia henkilöitä, jotka kykenevät hoitamaan asiat venäjäksi. Toisaalta yksi haastateltavista esittää, että se, että joudutaan turvautumaan tulkkiin, ei haittaa yhteistyön onnistumista. Tämä haastateltava myös epäilee, että venäjän kielen taito voisi kehittyä riittävän monella niin hyväksi, että pelkästään sen varassa olisi mahdollista toimia. Hän muistuttaa, että tulkkveja ja kielenkääntäjiä tarvitaan joka tapauksessa.

Suomen sisäasiainministeriön organisaatioon kohdistetaan kritiikkiä, jonka mukaan sisäasiainministeriössä ei vielä täysin ymmärretä sitä, kuinka tärkeää on aktiivisesti panostaa suomalais-venäläiseen yhteistyöhön. Haastatteluissa tulee esille, että sisäasiainministeriössä ja sen alaisissa organisaatioissa Venäjä-kiinnostus jää usein asiasta innostuneiden ”harrastajien” vastuulle ilman, että suomalais-venäläisen yhteistyön kehittämiseen löytyisi laajempaa ja kattavampaa kiinnostusta. Ongelmaksi koetaan, että Suomen sisäasiainministeriö panostaa ”muotiasioihin”, mutta nimenomaan suomalais-venäläiseen yhteistyöhön ei löydy riittävästi resursseja. Myös Venäjään liittyvän tutkimustoiminnan toivotaan saavan jalansijaa poliisissa.

”Meillä poliisissa liian vähän tutkitaan Venäjää. Meille on elinehto, että me pärjätään sen [Venäjän] kanssa. Meidän talossa [KRP] ei kovin moni ole edes kiinnostunut Venäjästä”.

”Panostus on ollut minimaalinen – ei edistä näiden ongelmien ratkaisua yhtään”.

Lisäksi haasteeksi nähdään, että keskusrikospoliisista lähtee valtavasti kokemusta ja osaamista pois lähivuosina eläkkeelle siirtymisen seurauksena. Onkin herännyt kysymys, miten kyetään välittämään näiden henkilöiden osaaminen organisaatioon jääville ja uusille työntekijöille. Kun

⁶⁸ Heusalan (Heusala ym. 2008, 103) mukaan Suomen poliisissa kansainvälisten asioiden – kuten sopimuksia ja käytänteitä koskevan koulutuksen – suunnittelu on vasta vireillä.

⁶⁹ Sisäasiainministeriön raportissa (2000, 12) esitetään, että ”Operatiivisen yhteistyön kasvu edellyttää poliisin henkilöstöltä käytännön valmiuksia, esim. riittävää kielitaitoa. Kielitaitovaatimuksissa korostuvat keskeisten eurooppalaisten kielten, kuten ranskan ja saksan taito”. Sen sijaan venäjän kielen osaamisen tärkeyttä ei raportissa mainita.

suomalais-venäläinen yhteistyö on liian harvoissa käsissä ja yksittäisten viranomaisten vastuulla, on se samalla ”haavoittuvaa”.

Toisaalta yksi haastateltavista arvioi, että keskusrikospoliisissa Venäjään liittyvät vastuut jakautuvat usean ihmisen harteille ja että yhteistyö on ”hyvin monimuotoista”. Kyseinen haastateltava puhuu tässä yhteydessä siitä, miten Venäjä-asiat on jaettu keskusrikospoliisin organisaation tasolla ja miten on nimetty eri henkilöt vastaamaan suomalais-venäläisen yhteistyön eri osaluista. Voidaan esittää, että mitä tiiviimpää ja käytännönläheisempää suomalais-venäläistä yhteistyötä haastatellut poliisiviranomaiset itse yrittävät toteuttaa, sitä painokkaammin he esittävät huolensa siitä, että se nyky muodossaan jää Suomen poliisissa liian harvojen vastuulle.

Haastateltavien mukaan esimerkiksi Venäjällä olleiden poliisiyhdyshenkilöiden hankkimaa ammattitaitoa ja kokemusta ja Venäjän olojen sekä yhteiskunnan ja kulttuurin tuntemusta ei välttämättä osata hyödyntää keskusrikospoliisissa⁷⁰.

”Me ei ehkä osata hyödyntää sitä joukkoa, joka on kouliintunut Venäjällä. Konsulit ja yhdysmiehet. Tämä talo [KRP] ei tiedä mitä näille tehtäisiin. Ei ole jatko hyödyntämistä ammattitaidolle. Pitäisi olla linja siinä, miten nämä ihmiset käytetään hyväksi. Supo [suojelupoliisi] on aika hyvin onnistunut. Meidän talo ei ole osannut”.

Haastatteluissa painotetaan, että suomalaiselta poliisilta vaaditaan nyt ja tulevaisuudessa kykyä ymmärtää kansainvälistä toimintakulttuuria, mikä puolestaan vaatii poliisissa ”kulttuurisen muutoksen”. Lisäksi pohditaan, että kansainvälisillä toiminta-areenoilla Suomen poliisiviranomaiset edustavat paitsi itseä ja poliisiorganisaatiota niin erityisesti Suomen valtiota. Poliisitoiminnan kansainvälistymiseen sopeutumisen arvioidaan vievän aikaa⁷¹.

”Suomen poliisi on iät ja ajat tutkinut kansallisia juttuja. Kansainväliseen toimintaympäristöön adaptoituminen vaatii pitkän muutoksen”.

4.2 Tiedonvälitys, tieto ja ymmärrys

Osa haastatelluista poliisiviranomaisista kokee, että tiedonvälityksessä venäläisten kanssa on selvästi kehitettävää ja parannettavaa. Yksi haastateltavista puhuu ”nollavastauksista”. Hänen mukaansa Venäjältä saadaan usein vastaus, jossa venäläiset viranomaiset kieltävät, että heillä olisi suomalaisten viranomaisten pyytämää tietoa. Jotkut haastatelluista kokevat, ettei tiedonvaihto venäläisten kanssa tapahdu vastavuoroisuusperiaatteella. Heille on muodostunut käsitys, että venäläiset haluavat suomalaisilta kaiken mahdollisen tiedon, mutta eivät ole valmiita luovuttamaan omia tietojaan tai kertomaan, mihin Suomesta saatua tietoa tullaan käyttämään tai on käytetty. Lisäksi Venäjältä tulevat vastaukset saattavat kestää todella pitkään: esimerkiksi yhdes- sä rikosjutussa on kestänyt puolitoista vuotta yksinkertaisen tiedusteluvastauksen saaminen⁷².

Haastateltavien mielestä olisi tärkeää saada nykyistä selvästi enemmän palautetta siitä, mihin Suomesta saatuja tietoja on Venäjän puolella käytetty, onko Suomesta saatu tieto johtanut tutkintaan, ja ovatko jutut edenneet oikeuteen asti. Muutamat haastateltavista jopa epäilevät, ovatko venäläisten tuomioistuinratkaisut salassa pidettäviä asiakirjoja.

⁷⁰ Vrt. Heusala ym. (2008, 103).

⁷¹ Heusala (Heusala ym. 2008, 103) kirjoittaa, että Suomessa poliisityö poliisilaitoksen tasolla nähdään edelleen pitkälti kansallisena toimintana ja ulkomailla tehtävä työ henkilökohtaisena uraratkaisuna – ei niinkään oleellisena osana yleistä poliisitoimintaa. Heusala on keskittynyt tutkimuksessaan pääosin kihlakuntien poliisiviranomaisten kokemuksiin. Tässä työssä keskiössä ovat nimenomaan keskusrikospoliisin poliisiviranomaiset.

⁷² Viipurin miliisin tapaustutkimus osoitti, että venäläiset viranomaiset saattavat puolestaan kokea, että tiedon saaminen Suomesta kestää kauan (Heusala ym. 2008, 127–128).

”On kummallista, että me ei koskaan saada tietoja heidän [venäläisten oikeusviranomaisten] tutkintatuloksistaan. Ne hautautuvat sinne jonnekin. Me ei koskaan kuulla, mitä sille jutulle on tapahtunut, sitten kun on tehty yhteistyötä. Meidän juttu saattaa mennä eteenpäin, mutta sieltä ei tule kyllä selvitystä, että mitä sille heidän jutulleen on tapahtunut”.

Tyypillistä on, että haastatteluissa todetaan tietojen vaihdon onnistuvan toisinaan jopa erinomaisen hyvin ja toisinaan taas todella huonosti. Osa haastateltavista kehuu venäläisten osaamista ja tietämystä talousrikosasioissa. Yksi haastateltavista jopa esittää, että venäläiset talousrikosviranomaiset ajattelevat talousrikosasioista samalla tavalla kuin suomalaiset viranomaiset. Muutamat haastateltavat painottavat, että joissakin tapauksissa venäläiset viranomaiset ovat toimineet erinomaisesti ja toimittaneet nopeasti tärkeitä tietoja.

”Asiakirjat ja oikeusapu on monissa tapauksissa onnistunutkin erittäin hyvin. En minä ainakaan voi yleistää sitä sillä tavoin, että kaikki on mennyt pieleen ja kaikki on epäonnistunut”.

”Venäjä vastaa todella nopeasti ja hyvin nykyään, ainakin tuosta lähialueelta”.

”Rikosjuttuihin on mahdollista saada Venäjän puolen päällikötkin sitoutumaan, kun tulee riittävän hyviä juttuja. [...] Jos on tarpeeksi kovat jutut, niin siellä ihan nämä alueelliset päälliköt tulevat asioihin mukaan, perehtyvät juttuihin. Olen havainnut keskusteluissa, että he tietävät ja tuntevat sisällöllisesti aika hyvin nämä jutut”.

Ymmärretään, että Venäjä on laaja maa ja että venäläisilläkin on rajalliset toimintaresurssit. Yhteistyöhön on pyritty löytämään ”oikea taso” ja on yritetty pysyä tärkeissä asioissa ja välttää ”silppua”. Suomen ja Venäjän välille ”yritetään virittää painavia asioita – ei mitään pikkuista jobbarihommaa”⁷³.

Haastateltavien mukaan suomalaisten viranomaisten keskuudessa ei tiedetä riittävästi venäläisten ajattelu- ja toimintatavoista, ei tunneta eikä ymmärretä niitä. Jotkut haastateltavat eivät omasta mielestään tunne riittävästi venäläistä järjestelmää, Venäjän viranomaisorganisaatioita, lainsäädäntöä tai rikosprosessia. Osa haastateltavista sanoo suoraan, etteivät he esimerkiksi tiedä, millainen on tyypillinen talousrikosjuttu Venäjällä. Esitetään, että tästä kaikesta ei ole ”realistista kuvausta”. Lisäksi esitetään, että venäläinen talousrikoskontrollijärjestelmä on hajanainen.

”Venäjällä on poliisiorganisaatioitakin niin paljon erilaisia, että ei me edes tiedetä mitä siellä on”.

”Ongelmana on, että viranomaisia on rajan pinnassakin tosi paljon. Mistä se oikea partneri löytyy?”

Vastaavasti venäläisten viranomaisten ei katsota tuntevan riittävästi Suomen oloja ja yhteiskuntaa, Suomen rikostorjunta- ja tutkintajärjestelmää sekä lainsäädäntöä. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että venäläiset viranomaiset saattavat haastateltavien mukaan pyytää heiltä ”mammuttitoimenpiteitä”, jollaisiin suomalaisessa järjestelmässä ei ole mahdollisuutta⁷⁴.

Haastateltavien mukaan on olennaisen tärkeää hankkia tietoa Suomen ja Venäjän välisestä talousrikollisuudesta sekä venäläisistä viranomaisista ja heidän toimintatavoistaan. Yhteistyön

⁷³ Tällainen painotus on keskusrikospoliisille määrättyjen tehtävien mukaista, sillä keskusrikospoliisin tehtäviin kuuluu torjua nimenomaan vakavaa rikollisuutta (Laki poliisin hallinnosta 14.2.1992/110; <http://www.finlex.fi/>, 2008).

⁷⁴ Miliisiviranomaisten mukaan vastaavasti suomalaiset viranomaiset saattavat pyytää heitä tekemään toimenpiteitä, jotka ovat Venäjän lainsäädännön vastaisia (Heusala ym. 2008, 129).

kehittämisen keinoksi esitetään tiedon ja ymmärryksen lisääminen toisen maan oloista ja viranomaistoiminnasta.

”[...] vielä paremmin pitäisi oppia tuntemaan toisen viranomaisen mahdollisuudet ja rajat, mihin niillä on mahdollisuutta ja mihin ei, ja kuka on oikea viranomainen pelaamaan vastapelurina. [...] Tuntemista ja tietoa pitäisi lisätä molemmiin puolin”.

Syyksi tiedon ja ymmärryksen puutteeseen koetaan usein se, etteivät venäläiset viranomaiset jaa riittävästi tietoa omasta järjestelmästä, eivätkä ole toimissaan läpinäkyviä ja avoimia. Kuitenkin yksi haastateltavista kertoo suomalais-venäläisen viranomaisyhteistyön ja kanssakäymisen selvästi helpottuneen ja tulleen avoimemmaksi viime vuosina. Hän esittää tämän johtuvan ainakin osittain siitä, että yhteistyökumppanina olevassa miliisilaitoksessa on vaihtunut päälliköt. Uudet päälliköt ovat haastateltavan arvion mukaan selvästi aiempia päälliköitä avoimempia ja heillä on hänen mukaansa *”enemmän valmiuksia tähän yhteistyöhön”*. Kyseisen haastateltavan mukaan Venäjällä on tapahtunut muutos, jonka seurauksena esimerkiksi rikollisuudesta puhutaan entistä avoimemmin.

”Takavuosina venäläiset sanoivat, ettei heillä ole mitään järjestäytyntä rikollisuutta. Nyt se on yhteistoimintasuunnitelmassa kirjattu. [...] Nyt on alettu puhumaan asioista oikeilla nimillä. Ennen oli se neuvostoliittolainen mentaliteetti, että ei heillä ole näitä ongelmia. Nyt he sanovat sen suoraan, että tämä on heillä ongelma. Siinä mielessä ovat muuttuneet paljon avoimemmiksi, puhutaan suoraan”.

Haastateltavien keskuudessa koetaan, että Venäjällä poliisin ja muiden turvallisuusviranomaisten tietojärjestelmät ovat puutteellisia ja tehottomia. Haastateltavien arvion mukaan Venäjällä viranomaisten tiedot rikoksista eivät välttämättä *”lähde hyödynnettäväksi ja elämään tulevaa elämää”*. Venäjällä kerrotaan olevan joitakin suomalaisten talousrikosviranomaisten kannalta tärkeitä rekistereitä, kuten kaupparekisteri ja kiinteistörekisteri, joista tietoa on mahdollista saada melko vaivattomasti. Sen sijaan henkilön taustojen selvittäminen on haastateltavien mukaan erityisen vaikeaa. Myös tilitietojen saaminen saattaa olla *”kiven takana”*.

Haastateltavien mukaan suomalaisessa rikostorjuntajärjestelmässä keskeisenä ajatuksena on, että hedelmällistä yhteistyötä on sellainen, jossa eri viranomaiset pääsevät muun muassa eri rekistereiden kautta helposti saman tiedon lähteille. Koska tieto vanhenee nopeasti, ei sitä kannata *”pantata”*⁷⁵. Viranomaisyhteistyön keinoksi nähdään *”voimien yhdistäminen”* ja ylipäänsä tiedonvaihto eri kansallisten viranomaisten kanssa. Esimerkkinä tällaisesta kansallisesta yhteistoiminnasta mainitaan RiHy-toiminta⁷⁶, jossa verottaja, ulosottoviranomaiset ja poliisi toimivat yhdessä ja vaihtavat tietoja keskenään. Lisäksi tässä RiHy-yhteistyössä *”syyttäjä pidetään ajan tasalla”*. Esitetään myös, että PTR-⁷⁷ ja RiHy-toimintaa ollaan tuomassa lähemmäksi toisiaan. Voimien yhdistämistä toivotaan myös venäläisten kanssa.

⁷⁵ Ks. myös suomalaisten turvallisuusviranomaisten välistä tiedonkulkua selvittäneen työryhmän raportti (2003). Selvityksen mukaan viranomaisten välinen tietojen vaihto ja tietojen yhteiskäyttö on lisääntynyt. Tähän ovat vaikuttaneet esimerkiksi hallinnon tehostaminen, kehittynyt tietotekniikka sekä lainsäädännön muutokset. (Mt., 9).

⁷⁶ Lyhenne RiHy tarkoittaa rikosshyötyä. Suomalaisten viranomaisten yhteistyöstä talousrikosten tutkinnassa ks. Puonti (2004). Anne Puonti (mt., 10) on tutkinut, miten viranomaisyhteistyö rakentuu talousrikostutkinnassa. Hänen tutkimuksensa lähtökohdaksi on ajatus, että viranomaisyhteistyötä ei oteta faktana tai ideaalimallina vaan pikemminkin oppimisprosessina, jossa tarkastellaan paitsi yhteistyön myönteisiä puolia myös yhteistyön jännitteitä ja ongelmia.

⁷⁷ Lyhenne PTR tarkoittaa poliisi-tulli-rajavartiolaitos -yhteistyötä. PTR-yhteistyöstä ks. Heusala ym. (2008), jossa Heusalan kirjoittamat luvut 5 ja 12.1 käsittelevät nimenomaan PTR-yhteistyötä ja sen yhteyttä kansainväliseen viranomaisyhteistyöhön. Myös Antti Malmi käsittelee saman teoksen Suomen tullia koskevassa osuudessa (luku 8) PTR-yhteistyötä. PTR-organisaation nykytilasta ja tulevaisuudesta ks. lisäksi Lahti (2007).

”Pitäisi kyetä vaihtamaan tietoa paremmin, saada joukot samaan pöytään ja miettimään niitä asioita yhteisellä tavalla, jonka molemmat osapuolet ymmärtäisi hyödyttävän omaa maataan”.

Haastateltavat arvioivat, että Venäjällä viranomaiset eivät luota toisiinsa. Tämän uskotaan johtuvan Venäjän poliittisesta ja yhteiskunnallisesta tilanteesta, ”järjestelmästä – ei ilkeydestä”. Venäläisten viranomaisten keskinäinen luottamuspuola näkyy haastateltavien mukaan siinä, etteivät he ”anna itsestään jotakin toisille”. Epäluottamus viranomaisten välillä voi käytännössä merkitä sitä, ettei tieto kulje viranomaisesta toiseen.

Esitetään, että Venäjältä Suomeen tulevat virka- ja oikeusapupyynnöt ovat usein puutteellisia. Tällaisissa tapauksissa Suomen viranomaiset joko pyytävät Venäjältä lisätietoa tai palauttavat pyynnön. Ongelmaksi koetaan myös, etteivät venäläiset välttämättä reagoi suomalaisilta tulevaan täydennyspyyntöön. Tällöin koko rikosasia on vaarassa kuihtua. Myös Venäjältä tulevat käännökset saattavat olla puutteellisia tai niissä voi olla väärää terminologiaa, jolloin ne joudutaan tarkastamaan alkuperäistä venäjänkielistä pyyntöä vasten ja jopa kääntämään keskusrikospoliisissa kokonaan uudelleen. Toisaalta myös Suomen puolen toiminnassa nähdään parantamisen varaa ja mainitaan, että keskusrikospoliisissa saattaa olla jopa puolen vuoden jono oikeus- ja virka-apupyynnöiden kääntämisessä. Ihannetilanne olisi sellainen, että Venäjältä tulleeeseen virkai tai oikeusapupyyntöön saataisiin jokin ratkaisu jo muutaman päivän sisällä.

Tiedonvälitystä ja -saantia on keskusrikospoliisissa pyritty kehittämään siten, että saataisiin ”kansallinen työkalu kansainvälistä yhteistyötä varten”. Tämä tarkoittaa, että on luotu ja parhailaan luodaan esimerkiksi maasivuja ja erilaisia selvityksiä siitä, mikä sopimus soveltuu missäkin tilanteessa. Tällä tavoin voidaan lisätä tietoa ja ymmärrystä myös venäläisestä järjestelmästä ja osaltaan kehittää suomalais-venäläistä viranomaisyhteistyötä.

4.3 Lainsäädäntö, rikosprosessi ja oikeudellinen ajattelu

Suomalaisen lainsäädännön väitetään olevan joustava ja esitetään, että siinä on vähän ”todella rajoittavia” säännöksiä. Virka- ja oikeusapupyynnöiden kohdalla tämän kerrotaan tarkoittavan sitä, että viranomaiset voivat katsoa, mikä on pyynnön ”henki” ja toimia sen mukaisesti. Suomessa viranomaisten välisen tiedonvaihtokynnyksen esitetään lisäksi olevan matalammalla kuin monessa muussa maassa. Kuitenkin myös Suomen lainsäädännössä todetaan olevan puutteita esimerkiksi siinä, ettei se huomioi riittävästi kansainvälistymiskehitystä. Yksi haastateltavista huomauttaa, että esimerkiksi pakkokeinolaissa⁷⁸ on kohtia (telekuuntelu ja -valvonta), joissa ei ole mainittu, miten ne hoidetaan kansainvälisesti.

Yhtenä esimerkkinä siitä, miten lainsäädäntö voi hankaloittaa suomalais-venäläistä viranomaisyhteistyötä, mainitaan kaksoisrangaistavuuden vaatimus⁷⁹. Kaksoisrangaistavuus tarkoittaa, että teko on rangaistava sekä tekopaikan että tuomiovaltion lain mukaan. Jotta esimerkiksi Suomessa voitaisiin käyttää pakkokeinoja, tulee kaksoisrangaistavuuden periaatteen täyttyä.

⁷⁸ Ks. Suomen pakkokeinolaki 30.4.1987/450 (<http://www.finlex.fi/>, 2008).

⁷⁹ Kaksoisrangaistavuuden periaatteen mukaisesti Suomessa ei voi rangaista sellaisista teoista, jotka eivät ole tekopaikan lain mukaan rangaistavia. Sen lisäksi, että teko täyttää kyseessä olevan valtion rikoslaissa säädetyn teon mukaisen tunnusmerkistön, teosta on voitava tuomita rangaistus kyseisen vieraan valtion tuomioistuimessa. Rangaistavuutta arvioitaessa joudutaan ottamaan huomioon tekopaikan lain materiaaliset normit oikeuttamis- ja anteeksiantoperusteineen, rikosten vanhentumista koskevat sekä prosessuaaliset normit ja tekovaltion oikeuskäytäntö. (Kansainvälisten rikosoikeusapuasioiden koordinointi, oikeusministeriön julkaisuja 1/2000, 175, 191–193). Norroksen (2004, 70) mukaan kaksoisrangaistavuuden ehdon säilyttämistä pakkokeinojen yhteydessä puoltaa se, että pakkokeinojen käyttö vaikuttaa syvästi yksilön oikeudelliseen asemaan.

Ongelmalliseksi koetaan, että mikäli Venäjällä rikosprosessissa on meneillään tiedustelu- eli operatiivinen vaihe⁸⁰ – eikä siis vielä varsinainen rikosasian esitutkintavaihe – eivät suomalaiset viranomaiset voi käyttää pakkokeinoja. Venäläinen osapuoli ei esimerkiksi ole päässyt esimerkiksi kaksoislaskutusjutun selvittämisessä eteenpäin, koska se ei ole saanut Suomesta tarvitsemiin tietoja. Suomalaiset viranomaiset eivät ole voineet hankkia kyseisiä tietoja, koska he eivät ole voineet käyttää pakkokeinoja. Näin siksi, että rikosasia on Venäjän puolella ollut operatiivisessa vaiheessa eikä esitutkintavaiheessa. Haastatellut saattavat kokea lisätyöksi sen, että venäläiset viranomaiset eivät voi käyttää operatiivisessa vaiheessa Suomesta saamia tietoja esitutkintavaiheessa. Suomalaisten viranomaisten on varauduttava siihen, että he ottavat erikseen kopiot asiakirjoista esitutkintavaihetta varten. Tämän käytännön arvioidaan hidastavan rikosjuttujen tutkintaa. Ongelmia on koettu olevan myös verorikosten ja rahanpesun alkurikoksen selvittämisessä. Kaiken kaikkiaan haastateltujen poliisiviranomaisten mukaan suomalaisen ja venäläisen rikosprosessin eritahtisuus ja yhteensopimattomuus – se, etteivät Venäjän ja Suomen rikosprosessien eri vaiheet ”*mene käsi kädessä*” – ovat vaikeuttaneet rikosjuttujen selvittämistä.

Vaikka erot lainsäädännössä koetaankin suomalaisten viranomaisten keskuudessa haasteelliseksi, saatetaan venäläisten operatiivista vaihetta myös kehua ja esittää, että Venäjällä tiedustelu on ”*kautta aikain ollut erinomainen*”. Lakia operatiivisesta toiminnasta kehuaan ja siinä esitetään olevan ”*huikea määrä erilaisia keinoja lain tasolla säädeltynä*”. Lisäksi venäläisten viranomaisten kerrotaan kritisoivan suomalaista lainsäädäntöä siitä, ettei siinä eroteta tiedustelu- ja tutkintavaihetta selkeästi toisistaan toisin kuin Venäjällä.

Venäläiset viranomaiset ovat haastateltavien mukaan muuttaneet viime vuosina käytäntöjään siten, että sellaiset virka- ja oikeusapupyynnöt, jotka koskevat Suomessa rikoksesta epäiltyä venäläistä, ovat tulleet Venäjältä takaisin Suomeen ilman että niihin olisi reagoitu. Tämä on haastateltavien mukaan hidastanut tutkintaa Suomen puolella ja joissakin tapauksissa johtanut umpikujaan rikoksen selvittämisessä. Vuonna 2002 toteutettu Venäjän rikosprosessilain muutos⁸¹ on haastateltavien mukaan merkinnyt käytännössä sitä, että mikäli kuulusteltava on Venäjän kansalainen, ei häntä voida kuulustella Suomessa. Vuonna 2003 annetun määräyksen⁸² mukaan Venäjän pääsyyttäjänviraston tehtäväksi on asetettu esimerkiksi päättää, nostako se rikosjutun, jos syytettävänä on ulkomailla rikoksesta epäilty Venäjän kansalainen. Pääsyyttäjänviraston roolin vahvistumisen nähdään vaikeuttaneen ja hidastaneen suomalais-venäläistä viranomaisyhteistyötä. Haastateltavien mukaan on syntynyt pattitilanne, joka ”*meitä kivittää pahasti joka jutussa*,

⁸⁰ Operatiivisen vaiheen määrittelystä Suomessa ja Venäjällä ks. esimerkiksi Heusala ym. (2008, 44–53). Suomessa operatiivisen toiminnan käsitettä ei ole määritellyt lakiteksteissä. Suomessa useat lait säätelevät operatiivista toimintaa. (Heusala ym. 2008, 44). Venäjällä kyseinen käsite määritellään lailla operatiivis-etsinnällisestä toiminnasta, jonka mukaan operatiiviseen toimintaan kuuluu rikosten paljastaminen ja ehkäiseminen sekä rikosta valmistelevien, parhaillaan tekevien tai rikoksen tehneiden henkilöiden paljastaminen. Siihen kuuluu myös esitutkinta- ja tutkintaelimiltä sekä oikeudelta pakoilevien sekä kadonneiden henkilöiden etsintä. Kyseiseen toimintaan sisältyy myös tiedon kerääminen tapahtumista ja toimista, jotka uhkaavat Venäjän valtiollista, sotilaallista, taloudellista tai ekologista turvallisuutta. Operatiivisen vaiheen pakkokeinoihin kuuluvat esimerkiksi postilähetysten ja muiden viestimien seuranta, puhelinkuuntelu ja valeosto. (Laki operatiivis-etsinnällisestä toiminnasta 12.08.1995, nro 144-F3; <http://www.law.edu.ru/>, 2008; Heusala ym. (2008, 49).

⁸¹ Venäjän rikosprosessilain kokonaisuudistus tuli pääosiltaan voimaan 01.07.2002. Norroksen mukaan tämä uudistus toi huomattavan parannuksen oikeusapua koskevaan lainsäädäntöön. Rikosprosessikoodeksin viides osa sisältää ensimmäistä kertaa Venäjän historiassa kansainvälistä yhteistyötä rikosprosessissa koskevat säännökset. (Norros 2004, 119).

⁸² Määräyksessä esitetään, että pääsyyttäjänviraston kansainvälisiin asioihin erikoistuneen osaston tehtävänä on tarkastaa huolellisesti, että ulkomailta saatu pyyntö on täytettävissä Venäjän lakien – kuten rikos- ja rikosprosessilakien – mukaisesti. Mikäli Venäjän ja pyynnön lähettäneen maan lainsäädännöt ovat ristiriidassa keskenään ja/tai mikäli saatu aineisto on puutteellinen, ei apua anneta. Tällöin pääsyyttäjänviraston tehtävänä on antaa vastaus, jossa kielteinen päätös perustellaan. Lisäksi saatu materiaali palautetaan pyynnön lähettäneelle viranomaiselle. (Pääsyyttäjänvirasto, Määräys ulkomaiden toimivaltaisten viranomaisten rikostutkintaa tai syytteen nostamista koskevien pyyntöjen täyttämistä Venäjän alueella 22.4.2003, nro 18/35; <http://law.vl.ru/>, 2008).

jatkuvasti”. Yksi haastateltavista arvioi, että venäläiset itse tiedostavat heidän rikosprosessilainsäädäntönsä ongelmat⁸³.

”He myöntävät sen asian, että se on heillä lainsäädännöllinen puute, jota pyritään siellä korjaamaan. Kyllähän siellä pyritään lainsäädäntöä viemään sille tasolle, että tällainen porsaanreikä tulisi hoidettua. Eli kai niillä ihmisillä olisi tahtoa ja viranomaisilla olisi tahtoa, mutta kun laki ei anna siihen mahdollisuutta”.

Yhteistyössä koetaan ongelmalliseksi Suomen ja Venäjän lainsäädäntöjen erot siinä, mitä käsitteillä talousrikos ja talousrikollisuus tarkoitetaan⁸⁴. Haasteena on, että talousrikosnormit eivät Suomen ja Venäjän lainsäädännöissä vastaa toisiaan.

”Jossakin huume- tai murhajutussa, henkirikosasiassa, sen venäläinenkin ymmärtää, mitä se on rikoksena, mutta kun ruvetaan puhumaan velallisen rikoksesta tai petoksesta, jo heidän norminsa on jotakin aivan muuta kuin meidän normit. Veropetoksesta ihan sama juttu, että kun me täällä [Suomessa] puhutaan törkeästä veropetoksesta, niin he [venäläiset viranomaiset] sanovat, että tämä on hallinnollinen oikeusrikkomus⁸⁵, joka hoidetaan sakkomenettelyssä tullin toimesta. Siihen nämä meidän jutut sitten lässähtää. Tai jos täällä epäillä rahanpesuksi, niin se lakkaa olemasta rahanpesua, kun se maksetaan siellä [Venäjällä] se juttu, ne puuttuvat verot. Se siitä rahanpesuun liittyvästä yhteistyöstä. Ei ole enää alkurikosta”.

Venäjällä pyritään uudistamaan tutkivia viranomaisorganisaatioita. Uudistustyön arvioidaan tapahtuvan niin nopeasti, että *”kenttäväki ei pysy perässä”*. Haastateltujen poliisiviranomaisten keskuudessa koetaan ongelmalliseksi, että Venäjällä uusien rakenteiden⁸⁶ (lainsäädännön, sopimusten) soveltaminen käytäntöön on vaikeaa. Näkemyksenä on, että Venäjällä vie oman aikansa ennen kuin vuonna 1991 tapahtuneen Neuvostoliiton romahduksen jälkeen luodut rakenteet ja kentän toiminta kohtaavat.

”1990-luvun taitteessa kun lähdettiin siirtymään markkinatalouteen. Siihen asti yksityisomistus oli henkilökohtaisia tavaroita ja perheoikeudellisia kysymyksiä lukuun ottamatta kaikki keinottelua. Tuli kiire säätää taloudellista elämää sääteleviä lakeja, tuli kovat paineet länsimaista [...] Jouduttiin hyvin nopeasti säätämään lait ja viranomaiskoneisto ei ehtinyt mukaan. Syntyi kuorikerros, josta on pitkä matka ruohonjuuritasolle. Eli koneiston läpi se ei ehtinyt mennä”.

⁸³ Esimerkiksi Viipurin miliisiä käsittelevässä tutkimuksessa tuli esille, että miliisissä tunnustetaan lainsäädännön – erityisesti rikosprosessi- ja rikoslain – puutteet. Koetaan, että Venäjällä lainsäätäjät eivät tunne riittävästi ruohonjuuritason tarpeita, eivätkä ymmärrä käytännön operatiivista työtä tekevien viranomaisten näkökulmaa. (Heusala ym. 2008, 131).

⁸⁴ Tämän on esitetty olevan erityinen haaste myös oikeusvertailevassa tieteellisessä tutkimuksessa (Koistinen 2008). Venäjän talousrikoskäsitteestä ja sen määrittelyn vaikeudesta ks. lisäksi Lohiniva (2008, 6).

⁸⁵ Hallinnollinen oikeusrikkomus on Venäjän rikoslain alaisista teoista eroteltu rikkomus, jonka seuraamuksista säädetään koodeksissa hallinnollisista rikkomuksista tai Venäjän subjektien laeissa. Hallinnollisten rikkomusten koodeksi on Venäjän rikoslaista erillinen lievempien rikkomusten lista ja siinä säädetään niistä periaatteista, joiden mukaan Venäjän hallinnon on toimittava. Koodeksi on laaja ja se sisältää hyvin erilaisia rikkomuksia, jotka koskevat paitsi viranomaisten toimintaa myös hallinnon asiakkaita. Merkittävän ryhmän muodostavat liiketoimintaa koskevat määräykset. (Koodeksi hallinnollisista oikeusrikkomuksista 30.12.2001, nro 195-F3, [Http://www.interlaw.ru/](http://www.interlaw.ru/), (2008); Heusala ym. (2008, 329–330).

⁸⁶ Nyky-Venäjän oikeusjärjestelmän voidaan katsoa kuuluvan supistuvaan postsosialistiseen oikeusperheeseen, jossa maan oikeusjärjestelmää kehitetään markkinatalouden ja demokraattisen oikeusvaltion vaatimuksia vastaavaksi järjestelmäksi. (Koistinen 2006, 2) Venäjän lainsäädännön muutoksista Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen ks. lisäksi Nystén-Haarala (2001).

Saatetaan myös pohtia, että vaikka perustaltaan Suomen ja Venäjän lainsäädännöt ovat melko samanlaisia, on yhteiskuntien perusrakenteessa keskeinen ero. Tämän arvioidaan heijastuvan esimerkiksi siihen, miten valtion harjoittamaan verotukseen – ja valtiota vastaan kohdistettuihin verorikoksiin – suhtaudutaan Suomessa ja Venäjällä.

”Meillä on tällä tavalla rakentunut pohjoismainen yhteiskunta. Venäjällä suku ja perhe pitävät huolen. Yhteiskunta vähempi ottaa vastuuta ihmisestä. Siitä on sitten kasvanut nämä erilaiset käytännöt. Ne erot nousevat sieltä ihan näistä perusasioista [...] On niin erilaiset yhteiskunnat. Tässä on varmaan yksi maailman suurimpia kuituja nimenomaan tällaisen – nimenomaan talousrikoksia ajatellen – yhteiskunnallisen oikeudellisen ajattelun suhteen. Valtavan suuri kulttuurikiulu monella tasolla. [...] Koska talousrikokset venäläisestä näkökulmasta ei ole ollenkaan sitä kuin meidän näkökulmasta, että mehän todellakin täällä rikostorjunnalla pidetään huolta Suomessa siitä, että meillä veropohja säilyy ja muuten asianosaiset tahot ei rikollisesta toiminnasta joutuisi kovin kärsimään. Ei Venäjällä ole tällaisista intressiä”.

4.4 Hierarkiat ja keskitetty kontrolli, politiikan rooli

Keskusrikospoliisin poliisiviranomaisten mukaan yhteistyötä venäläisten viranomaisten kanssa ovat selvästi hidastaneet – jopa estäneet – nykykäytännöt, joiden mukaan virka- ja oikeusapupyynnöt on kierrätettävä Moskovan sisäasiainministeriön tai oikeusministeriön kautta, vaikka pyynnöt olisi osoitettu rajan toiselle puolelle paikalliselle⁸⁷ venäläiselle viranomaiselle⁸⁸. Vuotta 2006 pidetään käännekohtana, koska tällöin Venäjä on haastateltavien mukaan tiivistänyt keskusjohtoisuuttaan entisestään. Pyyntö voidaan edelleen lähettää epävirallisesti suoraan paikalliselle viranomaiselle, mutta tämä ei voi antaa virallista vastausta ennen kuin *”se [pyyntö] on tämän rinkulan käynyt”*. Menettelyn arvioidaan vievän mielekkyyttä ja tehokkuutta suomalais-venäläisestä yhteistyöstä. Haastateltavien mukaan saattaa käydä niinkin, että Moskovasta tulee kielteinen päätös tai pyyntöön ei reagoida lainkaan.

”Aivan järjetön tilanne. Vie vähintään puoli vuotta. Pyyntöön merkitys on kadonnut, jos ylipäänsä tulee se vastaus”.

”Hautautumista Moskovaan tapahtuu”.

”Jos Moskovasta vastaus ei tulekaan läpi – huono homma”.

⁸⁷ Venäjän valtio sisältää kolme hallinnollista rakennetasoa: 1) federatiivisen, 2) alueellisen ja 3) paikallisen (Heusala 2005, 15). Tässä selvityksessä puhe keskusjohtoisuudesta viittaa siihen, että päätökset tehdään nimenomaan federatiivisen hallinnon tasolla. Suomea voidaan luonnehtia desentralisoiduksi yhtenäisvaltioksi, jossa on toteutettu anglo-pohjoismainen paikallishallinto (Jyränki 2003, 172). Venäjä on liittovaltio, johon kuuluu 89 subjektia. Subjekti on Venäjän hallinnollinen alue, jolla on omat edustuslaitokset, johto ja hallinto, ja joka on perustuslain määräämissä rajoissa itsenäinen päätöksenteossaan. Subjekteja ovat Venäjän 49 aluetta, 21 tasavaltaa, 10 autonomista piirikuntaa, kuusi aluepiiriä, yksi autonominen alue sekä Moskovan ja Pietarin kaupungit. (Heusala ym. 2008, 333).

⁸⁸ Norros (2004, 158) arvioi, että tämänhetkinen kehityssuuntaus Venäjällä ei suosi suorien yhteyksien lisäämistä. Hän kertoo, että aluetason viranomaisia on Venäjällä päinvastoin muistutettu siitä, että kaikki oikeusapupyynnöt on toimitettava Moskovan kautta. Kuitenkin hän myös esittää, että sen jälkeen kun oikeusapupyynnön täytäntöönpanosta vastaava venäläinen viranomainen on selvillä, suora yhteydenpito asiaa hoitavien viranomaisten välillä esimerkiksi lisäselvitysten toimittamiseksi on yleensä mahdollista. Helena Rytövuori-Apunen (2007, 75) esittää, että Putinin harjoittama valtion lujittamispolitiikka ja valtaverтикаalin – pystysuuntaisen valtarakenteen – pystyttäminen muutti Venäjällä suhtautumista ilman keskusvallan ohjausta tapahtuvaan länsiyhteistyöhön. Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen Suomen ja Venäjän välisissä suhteissa pyrittiin kehittämään nimenomaan yhteistyötä Suomen ja sen lähialueiden – Murmanskin, Karjalan tasavallan sekä Pietarin – välillä (Rytövuori-Apunen 2007, 51–52).

Toisaalta muutamat haastateltavat korostavat, ettei Moskova-keskeisyys ole heidän mielestään kovinkaan suuri ongelma suomalais-venäläisessä viranomaisyhteistyössä. Heidän mukaansa operatiivinen yhteistyö suoraan rajan yli on edelleen mahdollista. Kyse näyttääkin olevan pitkälti siitä, voidaanko edelleen noudattaa Suomen ja Venäjän sisäasiainministeriöiden kesken solmittuja yhteistoimintasuunnitelmia, vai ei. Näissä suunnitelmissa Suomen ja Venäjän sisäasiainministerit ovat sopineet lähialueyhteistyön ylläpitämisestä ja vahvistamisesta.

”Moskova-keskeisyys, kyllähän se muuttui muutama vuosi sitten, kun Venäjällä oli se rikosprosessilain uudistus. Se vain muuttui ja henkilökohtaisesti minä saatoin sen ihan hyväksyä. Se muutti sen [yhteistyön] vähän kankeammaksi. Paperit viiptyvät vähän pitempään ja näin. Mutta kun sitä virka-apuyhteistyötä voidaan edelleen tehdä suoraan tuosta rajan ylitse, eli tämmöistä operatiivista yhteistyötä. Se on se, että oikeusapuyhteistyötä, mikä menee oikeusministeriön kautta ja prokuraattorinviraston kautta, niin se ei ole mahdollista kuin Moskovan kautta”.

Haastatellut viranomaiset kokevat ongelmalliseksi sen, että Moskovan ja Pietarin välillä käydään ”statuskampailua”. Saatetaan myös esittää, että Pietarin ”liikkumavara on tällä hetkellä olematon”. Vaikka Suomen yhteistyöviranomaiset olisivat korkeassa asemassa Venäjän eri alue- ja paikallistason organisaatioissa, on heidän haastateltavien mukaan yleensä pyydettävä toimintaluopa Moskovasta. Haastateltavat arvioivat, että venäläiset viranomaiset ovat alue- ja paikallistasolla halukkaita ja kyvykkäitä tekemään yhteistyötä suomalaisten viranomaisten kanssa⁸⁹.

”Suoritusasolla ollaan valmiita tekemään yhteistyötä. Ongelma on poliittinen. Varmasti löytyy tahtoa ja kykyä virastotasolla ja poliisitasolla, kun katsoo yksittäisiä poliisiyksiköitä, etteikö motivaatiota olisi. Tulppaa on lyöty siellä yläpäässä aika tiiviisti kiinni tälle yhteistyölle”.

”Kyllä venäläiset ovat kiinnostuneita. On halu auttaa”.

”Kyllä heillä [venäläisillä] on ammattitaitoa, todella ammattitaitoista jengiiä, sitoutunutta, viimeisen päälle, kuin kenet tahansa tästä omasta joukosta ottaisi. Järjestelmä tuhoaa työn tulokset”.

Suomalais-venäläistä yhteistyötä voisi haastateltavien mukaan kehittää siten, että Venäjällä lisättäisiin paikallishallinnon valtaa päättää suoraan heitä koskevista asioista. Suoraa ruohonjuuritason kanssakäymistä tulisi lisätä – tai oikeastaan se tulisi sallia.

”[...] sallittaisiin laajalla rintamalla konkreettinen operatiivinen vireillä olevan jutun parissa työskentely, sallittaisiin kollegoiden liikkuminen. Eihän sieltä tule enää tänne ketään. Joitakin seminaareja järjestetään, isoja pamppuja tulee, kirjoitetaan julkilausumia, mutta konkreettisten asioiden parissa, samantarvoisten ja -tasoisten virkamiesten, niiden kohtaaminen, ammattilaisten kohtaaminen, ja sitä kautta onnistuneiden kokemusten saaminen. Sen toiminnan lisääminen ja oikeastaan salliminen”.

1990-luvulla Suomen lähialueilla paikallisilla venäläisillä viranomaisilla kerrotaan olleen mahdollisuus päättää varsin itsenäisesti asioistaan ja yhteistyöstä suomalaisten viranomaisten kans-

⁸⁹ Myös Viipurin paikallismiliisin tapaustutkimus osoitti, että venäläiset miliisiviranomaiset haluavat tehdä nykyistä enemmän yhteistyötä suomalaisten viranomaisten kanssa. Lisäksi tutkimuksen kohteena olleet viranomaiset painottavat paikallistason yhteistyön tärkeyttä. (Heusala ym. 2008, 130–131).

sa⁹⁰. Mikäli tuolloin onnistui löytämään hyvän venäläisen yhteistyökumppanin, sujui kaikki ”kuin rasvattu”.

”Jeltsinin aikana siellä oli tämmöinen sulakausi. Silloin lähialueilla, Pietarissa, Murmanskissa ja Petroskoissa, viranomaiset saattoivat itse ratkaista yhteistyön meidän kanssamme. He pystyivät ottamaan sen asian ja hoitamaan sen ja luovuttamaan sen takaisin”.

Haastateltavien kokemusten mukaan on myös käynyt niin, että kun he ovat löytäneet hyvän yhteistyökumppanin Venäjältä ja ystävystyneet, on tämä yhtäkkiä siirretty muihin tehtäviin. Tässä yhteydessä haastateltavat puhuvat Venäjällä harjoitettavasta ”vallankäytön summittaisuudesta” ja mielivaltaisuudesta⁹¹, mikä puolestaan on johtanut siihen, ettei viranomaisten toiminta ole välttämättä kovin ennustettavaa. Ennustamattomuus näkyy haastateltujen poliisiviranomaisten mukaan muun muassa siinä, että Venäjällä tapahtuu isoja rakenteellisia muutoksia lyhyessä ajassa. Esitetään myös, etteivät Venäjän viranomaiset itsekään ole välttämättä perillä näistä muutoksista.

”Siellä tämmöisiä valtavia muutoksia tapahtuu ja kun he eivät itsekään pysy perällä ja kärryillä omista organisaatioista ja toimivaltuuksista. Se on vähän semmoista luovimista. [...] Elikkä he ovat hyvin hämillään itsekin nyt”.

1990-luvun alussa Venäjälle perustettiin veropoliisi⁹², johon suomalaisilla poliisiviranomaisilla oli kertomansa mukaan runsaasti yhteyksiä. Veropoliisi lakkautettiin Putinin toimesta vuonna 2003, mikä on haastateltavien mukaan osaltaan vähentänyt Venäjältä Suomeen tulevien oikeusapupyyntöjen määrää. Veropoliisin toimintaa muistellaan myönteisessä valossa.

”[...] silloin tuli periaatteessa paljon pyyntöjä yhden yksikön [veropoliisin] kautta. He tiesivät miten pyyntö piti rakentaa”.

”Veropoliisin kanssa suomalaisilla oli tehokasta yhteistyötä”.

”Se [veropoliisi] oli kaikkein aktiivisin meidän yhteistyökumppani. Yhtäkkiä se mah- tikäskyllä lopetettiin”.

Veropoliisin lakkauttamisen jälkeen suomalaiset viranomaiset olivat kertomansa mukaan tilanteessa, jossa ”ei tiedetty kenen kanssa seurustella”. Veropoliisin lakkauttamisen arvioidaan olevan ”suuri miinusmerkki ja suuri heikennys”.

Haastateltavien näkemyksen mukaan samalla kun osa talousrikostorjuntaan ja -tutkintaan osallistuvista venäläisistä viranomaisista on tiukan kontrollin alaisena, on joillakin viranomaisilla jokseenkin rajattomat valtuudet. Yhteistyön sujuminen ja tuloksellisuus riippuu haastateltavien

⁹⁰ Rytövuori-Apusen mukaan (2007, 61) Venäjä on suomalaisesta näkökulmasta muuttunut Jeltsinin ajan ”Lähi-Venäjäksi” Putinin kauden ”Iso-Venäjäksi”. Lisäksi hän esittää, että ”Pohjoinen ulottuvuus on muuttunut alueellisen tason yhteistyötä korostavasta ja alueellista identiteettiä kehittämään pyrkivästä lähestymistavasta suurten kononaisuuksien – EU:n ja Venäjän – keskinäisen yhteistyön alueelliseksi ilmentymäksi”. Näkemykseni mukaan tällainen tulkinta osuu varsin hyvin yhteen haastattelemini poliisiviranomaisten esittämien tulkintojen kanssa. Rytövuori-Apusen kirjoittaa, että ”...Jeltsinin aikana alettiin puhua alueellisesta ulkopolitiikasta alueiden politiikkana, Putinin kaudella tämä tarkoitti Kremlin keskusjohtoista alueellisesti kohdennettua politiikkaa”.

⁹¹ Vrt. Larjavaara (2007). Ilmari Larjavaara (mt., 136) puhuu Venäjän hallinnossa harjoitettavasta mielivaltaisesta päätöksenteosta, jossa valta, politiikka ja rahankäyttö vaihtuvat henkilön mukaan.

⁹² Venäjän veropoliisi vastasi verotukseen liittyvästä rikostorjuntatyöstä sekä harjoitti operatiivista toimintaa. Sen tärkeimpinä tehtävinä oli verorikosten ja verotukseen liittyvien hallinnollisten oikeusrikkomusten torjunta, verotajan toiminnan turvallisuudesta huolehtiminen, korruption ehkäiseminen verohallinnossa ja veropoliisin sisällä. (Heusala ym. 2008, 338).

mukaan pitkälti rikosjutusta ja siitä, mihin viranomaiseen ollaan yhteyksissä Venäjän puolella. Toimivaltuuksien eroista johtuen suomalaisten viranomaisten onkin tiedettävä tarkkaan, minkä venäläisen viranomaisen kanssa rikosjuttua lähdetään hoitamaan, jotta yhteistyö olisi tuloksellista.

”Meidän pitää tietää, minkä viranomaisen kanssa juttua lähdetään hoitamaan. On aivan eri asia, onko se MVD, miliisi vai FSB⁹³ – kaksi ääripäätä. FSB:llä on kaikki valta ja voima, miliisi pystyy toimimaan vain rajatulla alueella, tarkasti toimivaltansa määrittelemällä alueella”.

Federatiivisen turvallisuuspalvelun (FSB) toiminnan kerrotaan olevan tehokasta, jos sillä on intressi hoitaa asia. Yksi haastateltavista kertoo, että hän työskentelee mielellään turvallisuuspalvelun viranomaisten kanssa, koska heiltä *”ei lopu paukut”*. Haastateltujen keskuudessa Moskova-keskeisyyden ja keskitetyn kontrollin nähdään olevan osa Venäjän vakauttamispyrkimystä. Myös FSB:n sekä pääsyyttäjänviraston aseman korostuminen nähdään osaksi vakauttamista.

Haastateltujen keskusrikospoliisin viranomaisten mukaan venäläiset viranomaiset eivät jaa rikostorjuntatyön kannalta tärkeitä tietoja maansa sisällä toisiin organisaatioihin tai edes saman organisaation sisällä hierarkkisesti eri tasolla työskenteleville kollegoille. Toisaalta tuodaan esiin, että myös suomalaisessa viranomaiskulttuurissa voi esiintyä viranomaisten välistä kateutta ja tiedon panttaamista.

”Ne on vähän mustasukkaisia vielä toisilleen. Että tämä [rikosjuttu] kuuluisikin heille. [...] Siellä [Venäjällä] on keskinäistä viranomaiskateutta. Viranomaiset eivät vaihda tietoa keskenään. Panttaa sitä tietoa aivan selvästi. [...] Ei se [viranomaiskateus, tiedon panttaaminen] outoa ole meilläkään, mutta se on vielä pientä verrattuna mitä siellä on”.

Muutamit haastateltavat nostavat esiin venäläisten viranomaisten toimintakulttuurin hierarkkisuuden ja esittävät sen olevan selvästi hierarkkisempi suomalaiseseen verrattuna. Hierarkkisuuden esitetään aiheuttavan sen, että työnteko muuttuu selvästi kankeammaksi. Samalla työn tuloksellisuus kärsii. Lisäksi esitetään, että Venäjällä määräyksen on tultava riittävän korkealta taholta, jotta asia hoituisi ja tulisi *”liikettä siihen asiaan”*. Hierarkkisuus ja valta-asetelmat koetaan ongelmalliseksi myös siksi, että hierarkian alatasolla arvioidaan olevan täsmällisempää tietoa konkreettisesta rikosjutusta ylätasoon verrattuna.

”Kun on liian korkean tason kanssa tekemisissä niin se voi äkkiä aiheuttaa sen, ettei sieltä saa sitä todellista ja hyödyllistä, tarpeellista tietoa. Fakta on se, että jutun tutkijalla on enemmän tietoa siitä jutusta kuin tutkinnanjohtajalla. Ne puurtajat, jotka hoitavat sitä juttua, tuntee sen paremmin kuin se, johon ollaan lopulta yhteyksissä Venäjällä”.

Myös Suomen puolella nähdään olevan hierarkioita ja rakenteita, jotka hidastavat ruohonjuurita-son toimintaa.

”Suomessa tehdään strategioita korkeammalla tasolla, ei kysytä kenttätasolta, miten ne voidaan konkreettisesti toteuttaa. Elikkä tämä ylin taso ja kenttätaso ei kohtaa ajatuksissaan”.

Yksi haastateltavista muistelee aikaa ennen Suomen EU-jäsenyyttä ja esittää, että kyseinen aika oli *”mielenkiintoista aikaa”*. Hän kritisoi nykytilannetta, jossa suomalais-venäläistä yhteistyötä pyritään hänen mukaansa ylläpitämään rakenteiden tasolla, mutta jossa tiukkoihin muodollisuuk-

⁹³ FSB eli federatiivinen turvallisuuspalvelu.

siin nojaaminen vie pohjaa käytännön työssä tarvittavilta suorilta ja epävirallisilta kontakteilta. Lisäksi hänen näkemyksensä on, ettei Suomessa poliisialan päätöksentekijöiden keskuudessa välttämättä osata nähdä suomalais-venäläisen yhteistyön erityisyyttä, eikä siihen haluta tai osata panostaa riittävästi.

”Kaikki oli sinusta itsestäsi kiinni. Että jos sä halusit jotain, niin se oli mahdollista. Mutta nyt tässä on niin formuun mennyt kaikki, että meillä on tietyt sopimukset, tulleet EU-toiminnat mukaan, meidän talo on järjestäytynyt tässä kansainvälisessä toiminnassa uusiksi, tiukaksi, laatuvirastoksi, joka ei mielellään näe muutako tällaista yksittäisen jutun piirissä tapahtuvaa yhteisaskartelua. [...] ”Me tulemme tiukan muodolliseen ja kurinalaiseen systeemiin myös meidän puolella”. [...] ”Yhteistyötä voidaan arvioida siitäkin näkökulmasta, miten KRP virastona ja sopimusten keskusvirastona on käyttäytynyt näissä asioissa. Niin metsä vastaa kuin sinne huutaa. Meillä on ollut tietynlainen oikeusapulaatuprojekti ja olen sen puolella, mutta silloin menetetään vanhoja suoria hyviäkin suhteita”.

Useissa haastatteluissa pohditaan sitä, että samanaikaisesti kun Suomessa on panostettu EU-yhteistyöhön, on Venäjän kanssa tehtävä yhteistyö vaikeutunut. Näin politiikan koetaan vaikuttavan talousrikosviranomaisten toimintaan Suomessa sekä suomalais-venäläiseen viranomaisyhteistyöhön Suomen EU-jäsenyyden kautta⁹⁴.

4.5 Epäviralliset suhteet ja henkilökeskeisyys

Haastateltavat kertovat suomalais-venäläisen viranomaisyhteistyön perustuvan paitsi virallisiin ministeriötasolla laadittuihin sopimuksiin sekä lainsäädäntöön, myös ja erityisesti epävirallisiin suhteisiin ja kontakteihin⁹⁵. Kasvokkaisen kanssakäymisen ja kanssakäymisen epävirallisen luonteen arvioidaan olevan tärkeää, kun ollaan tekemisissä venäläisten kanssa.

”Vaikka lakia ja järjestelmää noudatetaan, niin asioilla on kasvot. Kyllä se niin aika pitkälti edelleenkin on”.

”Venäjällä varsin korostuu se, että sä tunnet ne henkilöt, joiden kanssa olet tekemisissä. Sun pitää luoda ne henkilökohtaiset suhteet sen lisäksi että on sopimus pohja. [...] Että vaikka siellä on pohjalla sopimus ja sitä tietyllä tavalla kunnioitetaan, niin käytännössä se asia ei liiku mihinkään, jollet sä tunne sitä henkilöä siinä virastossa”.

Toisaalta saatetaan myös todeta, että epäviralliset suhteet ovat myös Suomessa ja suomalaisessa viranomaiskulttuurissa tärkeitä ja niitä arvostetaan. Nykykehityksen koetaan vähentäneen arvokasta henkilökohtaista kanssakäymistä Suomen poliisissa.

⁹⁴ Vrt. sisäasiainministeriön raportti ”Kansainvälistymisen ja teknologisen kehityksen vaikutukset poliisitoimintaan” (2000). Raportissa esitetään, että ”Kansainvälistymiskehityksen seurauksena poliisitoiminnan tavoitteita ja painopisteitä määritellään yhä enenevässä määrin kansainvälisillä foorumeilla ja poliittisella tasolla” (mt., 3). Lisäksi raportissa todetaan, että ”Poliisi ei useinkaan itse voi valita, mihin kansainväliseen toimintaan se osallistuu ja mihin ei, sillä nämä päätökset tehdään poliittisella tasolla” (mt., 5). Rytövuori-Apunen (2007, 14) muistuttaa, että kun Suomi puhuu Venäjästä EU:ssa siten kuin EU:ssa halutaan Venäjästä kuulla, se samalla loitontuu mahdollisuksistaan puhua Venäjän kanssa oman erityisen historiallisen kokemuksensa pohjalta.

⁹⁵ Myös Venäjän paikallismiliisin tapaustutkimuksessa haastatellut viranomaiset korostivat epävirallisten ja kasvokkaisten suhteiden tärkeyttä viranomaisyhteistyössä sekä Venäjän sisällä että Venäjän ja Suomen välillä (Heusala ym. 2008, 109–131). Larjavaara (2007) on käsitellyt Venäjän hallinnon henkilösuhdekulttuuria. Arjen sosiaalisista verkostoista ja epävirallisista suhteista Venäjällä ks. myös Salmenniemi & Rotkirch (2008). Venäjän viranomaisten ja Venäjällä toimivien yritysten edustajien välisestä epävirallisesta kanssakäymisestä ks. Kosonen (2008). Ks. lisäksi Poliisilehti 3/2005 (<http://www.poliisi.fi/poliisilehti/>).

”Henkilökohtaiset kontaktit ovat vähentyneet [Suomen poliisissa], kanssakäyminen on vähentynyt, mikä ei ole hyvä asia. Tekninen kehitys, tietotulva on lisääntynyt, si-too tekijän koneeseen kiinni. Sähköposti on kasvotonta hommaa. Se ei ole sama kuin että istutaan kasvokkain ja tunnetaan ja tiedetään toisemme. Se on erilaista”.

Jotkut haastateltavat esittävät, että keskeisenä erona suomalaisten ja venäläisten viranomaisten toimintakulttuurien välillä on, että Suomessa organisaatio – tai kuka tahansa viranomainen josta-kin organisaatiosta – voi hoitaa asian, kun taas Venäjällä organisaation sisällä asian hoitamiseksi tarvitaan henkilökohtainen kontakti. Tätä ajattelutapaa vasten on kiinnostava ja tärkeä muutami-en haastateltavien painotus, jonka mukaan Suomen keskusrikospoliisin *organisaatio* ei ole hoita-nut yhtään Venäjään liittyvää talousrikosjuttua, vaan nimenomaan yksittäiset rikostutkijat ovat vieneet juttuja eteenpäin ja päätökseen. Näkemys viittaa siihen, että Venäjä-asiat ovat erityisiä ja vaativat erityistaitoja, jolloin ei voida ajatella, että kuka tahansa viranomainen pystyisi niitä hoi-tamaan. Tässä yhteydessä viitataan *”yksittäisiin pioneereihin”*, poliisiyhdyshenkilöihin, jotka ovat vuosien varrella avanneet tietä Venäjän puolella. Yhdyshenkilöt ovat haastateltavien mukaan omaksuneet venäläisen tavan toimia ja osaavat löytää oikean viranomaiskontaktin Venäjältä.

Epäviralliset kontaktit ja henkilökeskeisyys nähdään osittain myönteisenä piirteenä suoma-lais-venäläisessä viranomaisyhteistyössä. Yksi haastateltavista esittää, että parhaan palautteen yhteistyöstä saa, kun *”näkee venäläisten yhteistyökumppaneiden todelliset tunteet ja reaktiot”* – eli kasvokkaisessa kanssakäymisessä. Yhteistyön onnistumiseksi on tärkeää, että *”saadaan konkreettinen kosketus ihmiseen”*. Henkilökeskeisyys on haastateltavien mukaan keino hoitaa operatiivisia yhteyksiä venäläisten viranomaisten kanssa ja selvittää rikosjuttuja. Mikäli henkilö-kohtaista kontaktia ei kyetä luomaan, käy helposti niin, että rikokset onnistutaan selvittämään vain osittain.

”Venäjä-suhteissa sosiaalinen vuorovaikutus ja tunteminen ja kaikki sen positiiviset puolet jää saavuttamatta, ja me hävitään jutuissa, olennainen asia jutusta jää selvit-tämättä”.

Yksi haastateltavista korostaa, että vaikka henkilökohtaisia suhteita tarvitaan, ei niidenkään avul-la silti välttämättä ylitetä yhteistyössä olevia isoja haasteita – kuten korruptiota. Erityisen ongel-mallisena hän näkee nimenomaan talousrikosten torjunta- ja tutkintatyöhön liittyvät haasteet.

”Se on kiva, että on hyvät yhteistyösuhteet ja saadaan hoidettua ne asiat, jotka pitää hoitaa. On tällaisia rikoslajeja kuin henkirikoksia ja muita, jotka on selvitettävä. Niin on hyvä, että ne suhteet toimivat ja tuottavat tulosta. Mutta talousrikoksista kun me tässä puhutaan, niin siellä on nämä isot ongelmat. Henkilökohtaiset suhteet aut-tavat tiettyyn rajaan asti. Ei sitten kuitenkaan välttämättä niin että näistä tutkinta-prosesseista tulisi menestystarinoita”.

Toiminnan henkilökeskeisyys ei aina näyttäydy haastatteluissa myönteisessä valossa. Esitetään, että suomalais-venäläinen yhteistyö ei saisi olla näin henkilösidonnaista. Ongelmaksi nähdään esimerkiksi se, että kun organisaatioissa henkilöt vaihtuvat, joudutaan yhteistyösuhteet rakenta-maan alusta. Henkilökeskeisyys koetaan osaksi resurssien tuhlaukseksi. Lisäksi henkilökes-keisyys koetaan ongelmalliseksi silloin, kun valta on keskittynyt liikaa tietyille henkilöille, tie-tyille viranomaisille. Vallan keskittyminen voi olla kokonaisuuden kannalta erittäin haitallista ja vaikeuttaa yhteistyön onnistumista tai jopa estää sen⁹⁶.

⁹⁶ Larjavaaran (2007, 136) mukaan mielivaltainen päätöksenteko kytkeytyy henkilökeskeiseen päätöksentekoon.

Kysymys epävirallisista kontakteista ja henkilökeskeisyydestä yhdistyy kysymykseen luottamuksesta. Suomessa luotetaan enemmän viranomaisiin yleensä⁹⁷, eikä asioita luottamuspuolan vuoksi tarvitse henkilöidä samalla tavalla kuin Venäjällä. Suomalaiset viranomaiset pyrkivät löytämään venäläisten kollegojensa parista luotettavia viranomaisia, joiden kanssa asioiden tiedetään sujuvan. Myös suomalaiset itse pyrkivät olemaan venäläisten luottamuksen arvoisia.

4.6 Korruptio

Korruptio⁹⁸ koetaan keskeiseksi ongelmaksi suomalais-venäläisessä talousrikostorjunnassa ja -tutkinnassa. Haastateltujen keskusrikospoliisin viranomaisten mukaan suomalaisilla poliisiviranomaisilla on ”vahvoja epäilyjä” ja ”viitteitä” korruptiosta. Venäläiset viranomaiset ovat haastateltavien mukaan itse myöntäneet maansa korruptio-ongelman⁹⁹. Korruptio-ongelman esitetään olevan nimenomaan Venäjän puolella – josta se kuitenkin ikään kuin heijastuu Suomeen¹⁰⁰. Korruptiota on haastateltavien mukaan vaikea havaita, eivätkä suomalaiset viranomaiset ole heidän mukaansa tottuneet sitä havaitsemaan. Esitetään myös kysymys, onko mahdollista, että korruptio-ongelma on leviämässä Suomeen.

”Puhutaan korruption rajasta [Suomen ja Venäjän välillä], onko mahdollista, että se [korruptio] on pikku hiljaa hiipimässä tänne meille?”

Toiveena on, että suomalais-venäläisen viranomaisyhteistyön avulla voitaisiin torjua korruptiota ja sen leviämistä Suomeen. Suomen ja Venäjän sisäasiainministeriöiden välille solmituissa yhteistoimintasuunnitelmissa korruption torjunta on kirjattu yhdeksi keskeiseksi viranomaisyhteistyön tavoitteeksi. Korruption torjunnan voidaan näin ajatella olevan keino kehittää suomalais-venäläistä viranomaisyhteistyötä. Haastatteluissa painotetaan myös, että osa venäläisistä viranomaisista ei osallistu korruptioon.

”On siellä [Venäjällä] hyviäkin tyyppejä. Ihan yllättäen tulee sellaisia yksilöitä, jotka tekevät hyvää työtä, joista voidaan varmaan sanoa, että he ovat vilpittömiä, raatavat pienellä palkalla, ehkä ymmärtävät systeemistä enemmän kuin me täällä [Suomessa] – tietysti ymmärtävät”.

Haastateltavien mukaan Suomen poliisissa ei esiinny korruptiota juuri lainkaan¹⁰¹. Toisaalta kuitenkin esitetään, että ”aina on poikkeus”. Haastatteluissa painotetaan, että korruptoitunut viranomainen ei pystyisi toimimaan suomalaisessa poliisiyhteisössä, koska yhteisö ei hyväksy korruptiota. Suomen poliisin ei-korruptoituneisuuden koetaan olevan voimavara, joka edistää venäläisten viranomaisten luottamusta suomalaisiin viranomaisiin – ja näin suomalais-venäläistä viranomaisyhteistyötä.

⁹⁷ Ks. esimerkiksi Litmala (2004). Tilastojen mukaan suomalaiset näyttävät aikavälillä 1981–2000 luottaneen eri valtiollisista instituutioista eniten poliisiin (mt., 13–14).

⁹⁸ Korruptiota ei ole kansallisesti määritelty Suomen lainsäädännössä tai muissa asiakirjoissa (KRP, Korruptiotilannekuva 2008, 2). Transparency Internationalin mukaan korruptio on saadun valta-aseman väärinkäyttöä henkilökohtaisen edun nimissä (<http://www.transparency.fi>, 2008). Korruptiorikollisuus koostuu teoista, jotka voivat tulla arvioitaviksi muun muassa virka-, lahjus-, kavallus- ja petosrikoksina (KRP, Korruptiotilannekuva 2008, 4).

⁹⁹ Ks. myös Poliisilehti 3/2005 (<http://www.poliisi.fi/poliisilehti/>).

¹⁰⁰ Transparency International esittää, että Venäjän tilanne on korruption osalta heikentynyt vuoden 2004 jälkeen. Sen sijaan Suomen väitetään olevan yksi maailman vähiten korruptoituneista valtioista. ([Http://www.transparency.fi](http://www.transparency.fi), 2008).

¹⁰¹ Vrt. Viitanen (2007).

”Venäläiset kollegat arvostavat sitä [ettei Suomessa ole korruptio-ongelmaa]. He uskaltavat luottaa, että jos he antavat jonkin tiedon, he ymmärtävät sen niin, ettei heitä kuseteta, he uskaltavat antaa sen”.

Korruptio ilmiönä linkittyy kysymykseen epävirallisista suhteista ja luottamuksesta. Suomalais-ten viranomaisten täytyy aina varmistaa, että asiaa hoitavat ”juuri ne luotettavat henkilöt – ei-korruptoituneet viranomaiset”. Haastateltavat korostavat, että nimenomaan korruption vuoksi on tärkeää löytää luotettavat viranomaiset.

Suomessa korruptiota arvioidaan esiintyvän yritystoiminnan puitteissa.¹⁰² Esitetään, että suomalaiset kansainväliset yritykset saattavat globaalisti toimiessaan osallistua korruptioon¹⁰³.

”Koska jos ajatellaan, että suomalaisetkin yritykset toimivat maissa, joissa korruptio on aivan ehdoton, jotta hommat toimii, niin niidenhän on pitänyt itselleen jotenkin järjestää raha, jolla ne maksaa sen ja ne ei ole pieniä ne rahasummat. Meidänkin suuret yritykset ovat kansainvälisiä. Ne pystyvät monella tavalla upottamaan näitä asioita heidän laskentatoimeensa. Että me ei välttämättä päästä näkemään. Voi olla kysymys, että me ei paljasteta, että ei olla onnistuttu paljastamaan. Kyllä meillä on samat ilmiöt kuin muuallakin maailmassa. Meidän talouselämä on kansainvälistynyt. Että voidaan lähteä siitä, että siellä on samat ilmiöt, mutta niitä ei ole saatu pintaan. [...] Tänä päivänä liike-elämä – kun markkinavoimat on kaikki mitä kunnioitetaan – niin siellä on suuret valtuudet päättää mikä on oikein ja mikä väärin. Sitten kun on niin paljon näitä korruptoituneita talouksia, joissa kuitenkin se taloudellinen aktiviteetti on vahvaa, halutaan toimia, niin se on selvää, että käytännöt ovat tarttuneet ja siirtyneet. Saadaanko ne pidettyä piilossa, se on toinen juttu”.

Korruptio mainitaan haastatteluissa konkreettisena ongelmana rajat ylittävässä rikostorjunnassa ja -tutkinnassa. Sitä pidetään ”yhtenä hyvin suurena tekijänä” ja syynä siihen, miksi suomalais-venäläinen viranomaisyhteistyö ei välttämättä ole tehokasta. Esimerkiksi Suomesta lähetetyn virka- tai oikeusapupyynnön kerrotaan olevan rahanarvoinen paperi, jota venäläinen viranomaisen voi käyttää kiristääkseen rikoksesta epäiltyä. Kun suomalaiset viranomaiset lähettävät tietoja Venäjän viranomaisille, on heidän arvioitava, millaista vahinkoa voi syntyä, jos tiedot päätyvä väärin käsiin.

”Korruptio itsessään on asia, joka on pakko ottaa huomioon. On ensiarvoisen tärkeää ottaa huomioon, kenelle meidän luovuttamat tiedot päätyvät, mihin niitä tietoja mahdollisesti käytetään, voiko joku tehdä kauppaa tiedoilla”.

Korruptio tulee esille, kun puhutaan alueellisesta eriarvoisuudesta, valta-eroista ja hierarkioista Venäjällä. Korruption esitetään liittyvän keskeisesti vallankäyttöön ja valta-asemiin. Korruptio koetaan konkreettiseksi ongelmaksi myös siksi, ettei venäläisillä viranomaisilla välttämättä ole intressiä lähteä selvittämään rikosta, mikäli rikoksesta epäilty kuuluu valtaeliittiin.

”On viitteitä siitä, että jos rikokseen syyllistyy riittävän korkean tason henkilö ja tästä syystä ei ole intressiä lähteä sitä selvittämään. Tiedetään, mikä on Venäjän korruption taso. Näin se on”.

¹⁰² Vrt. Hirvonen (2007); KRP, Korruptiotilannekuva (2008).

¹⁰³ Riitta Kosonen (2008, 103) on tutkinut korruptiota venäläisessä liike-elämässä. Hän esittää, että kun tarkastellaan viranomaisten ja yritysjohtajien henkilökohtaista vuorovaikutusta Venäjällä, on tarkasteltava myös korruptiota. Näin siksi, että korruptio-ongelma nousee hänen mukaansa jatkuvasti esille sekä paikallisten että Venäjällä toimivien ulkomaalaisten yritysten edustajien haastatteluissa. Kososen mukaan lainsäädännön epäselvyys ja tulkinanvaraisuus luovat pohjaa korruptiolle ja kasvattavat viranomaisten valtaa yrityksiin nähden.

”Kyllä se lahjonta varmasti este on sille, ettei talousrikosasioissa varsinkaan voida mennä kovin syvälle, kun meillä on isot kuviot. [...] Venäjällä voi rahalla hoitaa kaiken. Tämmöiset ikävät asiat kuin rikostutkinnan haitat, niin ne voi hoitaa siellä rahalla”.

Korruption arvioidaan liittyvän vallankäytön summittaisuuteen ja mielivaltaisuuteen. Haastateltavien mukaan laki ei ole Venäjällä kaikille sama ja eliittiin kuuluvia saatetaan suojella joutumasta rikosoikeudelliseen käsittelyyn. Korruption esitetään olevan ongelma erityisesti Venäjän tullin toiminnassa. Ongelmaksi koetaan, että Venäjällä rikosvastuun osoittaminen ja täytäntöönpano on *”tosi valikoivaa”*.

”kyllä siinä vastuuseen joku tullimies tuosta rajalta voidaan laittaa, mutta sitten kun se menee tuonne riittävän lähelle valtion johtoa, niin ei sitä haluta selvittää – eipä tietenkään”.

Haastateltavat myös arvioivat, että korruptio ja lahjonta ovat osa sosiaaliturvaa Venäjällä – ja näin *”muutakin kuin meikäläisessä katsantokannassa rikollisuutta”*. Korruptio saatetaan nähdä keskeiseksi toimeentulon muodoksi tai täydentäjäksi Venäjällä. Tämän vuoksi lahjontaa ja ylipäänsä korruptiota ei voida haastateltavien mukaan arvostella vain suomalaisesta näkökulmasta.

5 YHTEENVETO JA POHDINTA

Tässä selvityksessä on tarkasteltu suomalais-venäläistä viranomaisyhteistyötä talousrikollisuuden torjunnassa ja tutkinnassa. Näkökulma yhteistyöhön on ollut suomalainen ja tarkastelun keskiössä ovat olleet 13 Suomen keskusrikospoliisin poliisiviranomaisen näkemykset, kokemukset ja tulkinnat.

Kukaan haastatelluista viranomaisista ei kiellä tai vähättele suomalais-venäläisen yhteistyön merkitystä Suomessa tehtävässä rikostorjuntatyössä – päinvastoin. Haastateltavien keskuudessa korostuu näkemys, että kyseistä yhteistyötä on pyrittävä tekemään kohdatuista vaikeuksista huolimatta. Tämä vaatii rohkeutta ja visionaarisuutta Suomen sisäasiainministeriön ja poliisin päätöksentekijöiltä. Joidenkin haastateltavien mukaan Suomen sisäasiainministeriössä ja poliisissa ei ole saavutettu niitä tavoitteita, joita suomalais-venäläiselle rikostorjuntayhteistyölle on asetettu. Lisäksi keskusrikospoliisin viranomaisten keskuudessa esitetään toivomus, että Venäjään kohdistuva tieteellinen tutkimustoiminta saisi jalansijaa Suomen poliisissa. Selvityksen perusteella voidaan esittää, että suomalaisten poliisialan päätöksentekijöiden ja asiantuntijoiden tulisi ottaa nykyistä aktiivisempi rooli suomalais-venäläisen yhteistyön kehittämisessä¹⁰⁴. Kaiken kaikkiaan suomalais-venäläisen yhteistyön kehittäminen tulisi saada kiinteäksi osaksi Suomen poliisin asiantuntijatyötä.

Selvitys osoittaa, että on tärkeää pohtia, ovatko Suomen poliisin kansainväliset toimintaedellytykset riittävät tänä päivänä, ja miten niitä olisi mahdollista edelleen kehittää esimerkiksi tutkimuksen ja koulutuksen keinoin. Erityisen tärkeää olisi toteuttaa vastaavanlainen selvitys venäläisten viranomaisten keskuudessa ja systemaattisesti vertailla, miten suomalaisten ja venäläisten talousrikosviranomaisten kokemukset ja näkemykset mahdollisesti eroavat toisistaan ja mikä kenties yhdistää niitä. Näkökulmaa olisi mielekäästä laajentaa myös tulliorganisaatioihin rajan molemmin puolin.

Suomalais-venäläisen yhteistyön arvon korostaminen on tietysti ymmärrettävää, sillä selvitykseen osallistuneiden poliisiviranomaisten työ liittyy enemmän ja vähemmän kiinteästi Venäjään. Kaikkea Venäjään liittyvää tietoutta pidetään tervetulleena siksi, että useat Suomessa selvitetty talousrikosjutut ovat haastateltavien mukaan olleet sidoksissa Venäjään ja erityisesti 2000-luvulla ”isot” verorikosjutut ovat liittyneet Venäjän kauppaan. Haastateltujen työssä on usein mukana kansainvälinen tai globaali ulottuvuus. Venäjä on yksi niistä maista, joihin suomalaiset viranomaiset ovat runsaasti yhteyksissä nyt ja tulevaisuudessa¹⁰⁵.

Sopimus pohjasta ja hyvin toimivasta poliisiyhdyshenkilöjärjestelmästä huolimatta suomalais-venäläinen viranomaisyhteistyö koetaan monella tavoin ongelmalliseksi ja haasteelliseksi. Haastateltujen puheessa korostuu yhtäältä pessimistinen suhtautuminen yhteistyön nykytilaan – jopa kyynisyys. Toisaalta painottuu avoimuus yhteistyölle sekä ymmärtävä näkökulma. Kyseistä yhteistyötä saatetaan myös kehua ja pitää varsin toimivana – vaikka myös tällöin siinä nähdään ongelmia ja parantamisen varaa. Toisaalta tuodaan myös esiin, että kansainvälinen yhteistyö on aina haastavaa – ei pelkästään suomalais-venäläinen yhteistyö.

Suomalais-venäläisen viranomaisyhteistyön vahvistaminen nähdään erityisen tarpeelliseksi nimenomaan talousrikosten torjunta- ja tutkintatyössä. Henki- tai huumorikosten torjunnassa ja

¹⁰⁴ Wasastjernan (1999, 34–35) mukaan poliisin oppilaitosten rooli kansainvälistä yhteistyötä koskevan tiedon tuomisessa (poliisi)viranomaisten tietoisuuteen on erittäin tärkeä. Erityisen merkityksellistä on poliisialan asiantuntijoiden kiinnostus kansainvälisen yhteistyön kehittämiseen ja siitä tiedottamiseen. Wasastjerna esittää, että on oleellista pyrkiä analysoimaan kansainvälistä yhteistyötä ja poistamaan kyseisen yhteistyön tehokkaan toteuttamisen esteitä.

¹⁰⁵ Vrt. Wasastjerna (1999, 26).

selvittämisessä yhteistyön arvioidaan olevan melko toimivaa, kun taas talousrikosten selvittämisessä on kyse pioneerityöstä, joka on hajanaista ja harvojen vastuulla. Turhautumista synnyttää haastateltujen poliisiviranomaisten näkemys, että nimenomaan globaalissa maailmassa suomalais-venäläistä viranomaisyhteistyötä tarvittaisiin selvästi nykyistä enemmän.

Jotkut haastateltavat tuovat esiin, että yhteistyö on haastatteluhetkellä laadullisesti hyvää ja määrällisesti riittävää. Tällöin painotetaan sitä, että yhteistyösuhteet lähialueelle ovat kunnossa. Näiden suhteiden perustana esitetään olevan yhteistoimintasuunnitelmat, joilla on Suomen ja Venäjän sisäasiainministeriöiden ”siunaus”. Voidaankin todeta, että kun haastatteluissa kritisoidaan yhteistyön tilaa, esitetään kritiikkiä sitä kohtaan, että lähialueyhteistyö on paikoin selvästi hankaloitunut viime vuosina.

Yhteistyössä on haastateltavien mukaan koettu eri vaiheita vuonna 1991 tapahtuneen Neuvostoliiton romahtamisen jälkeen, mistä yhteistyön rakentaminen paitsi talousrikos- myös yleensä rikostorjunnassa on käytännössä alkanut. 1990-luvulla suomalais-venäläistä viranomaisyhteistyötä oli haastateltavien kertoman mukaan nykyistä enemmän ja yhteistyön perustana olivat tyyppillisesti kahdenväliset suorat kontaktit. 2000-luvulla yhteistyö Suomen ja Venäjän viranomaisten välillä on vähentynyt ja sitä voi olla vaikea toteuttaa nimenomaan ruohonjuuritasolla. Keskusrikospoliisin edustajien mukaan 1990-luvulla ja erityisesti 1990-luvun lopulla esimerkiksi kuulustelupyynnöitä toimitettiin Venäjälle varsin paljon. Venäjältä Suomeen tulleiden virka- ja oikeusapupyynnöiden määrä kasvoi 1990-luvun alusta vuoden 2001 loppuun saakka. Vuonna 2002 Venäjällä muutettiin rikosprosessilainsäädäntöä, minkä arvioidaan osaltaan johtaneen virka- ja oikeusapupyynnöiden tekemisen ja täyttämisen laskuun. Venäjän syyttäjälaitoksen ja erityisesti pääsyyttäjänviraston keskeisen roolin virka- ja oikeusapupyynnöistä vastaavana organisaationa koetaan vaikuttaneen siihen, että virka- ja oikeusapuyhteistyö on vähentynyt. Lisäksi selväksi heikennykseksi yhteistyössä koetaan veropoliisin lakkauttaminen Venäjällä vuonna 2003. Vuotta 2006 pidetään käännekohtana, koska tällöin Venäjä on haastateltavien mukaan tiivistänyt keskusjohtoisuuttaan entisestään.

Yhteistyön haasteita nimetään useita¹⁰⁶. Suomen ja Venäjän rajan ylittävien talousrikosjuttujen kerrotaan olevan monimutkaisia ja työläitä rikosjuttuja, jotka vaativat pitkäjänteistä panostusta. Keskeisiksi rikosnimikkeiksi mainitaan vero-, kirjanpito-, velallisen rikokset, rahanpesu, salakuljetus ja tullimaksujen kiertäminen sekä talousrikosilmiöiksi kaksoislaskutus, laitton puukauppa ja karusellikauppa. Viranomaisten mukaan on vaikea määrittellä tyypillistä talousrikosjuttua. Rikosjuttuja luonnehtii usein epätyypillisuus ja tapaukset ovat mitä moninaisimpia. Talousrikosjutuille ja -ilmiöille kerrotaan olevan yhä useammin ominaista, että niissä eri rikosnimikkeet tai -tyypit kietoutuvat toisiinsa.

Haasteeksi nähdään talousrikosilmiöiden ja -juttujen kansainvälisyys, mikä vaatii yleensä aina usean maan yhteistyötä. Kansainvälistymisen ja globalisaation arvioidaan jo nyt muuttaneen merkittävästi talousrikostorjunta- ja -tutkintatyötä Suomessa sekä lisänneen työn haastavuutta. Ongelmaksi koetaan Suomen ja Venäjän viranomaisten kielitaidon puute sekä kansainvälisyyskoulutuksen vähäisyys. Haastateltavien mukaan suomalaisessa poliisikoulutuksessa tulisi nykyistä paremmin kyetä huomioimaan kansainvälistymiskehitys ja panostaa entistä enemmän paitsi englannin myös venäjän kielen opetukseen. Lisäksi jotkut haastateltavat esittävät, että heidän mukaansa Suomen poliisin tulisi panostaa selvästi nykyistä enemmän venäjänkielentaitoisen henkilöstön rekrytointiin. Suomen poliisilta ja sisäasiainministeriöltä peräänkuulutetaan yleistä

¹⁰⁶ Useat näistä haasteista ja ongelmista on samoja, joita Wasastjerna (1999, 34) on kirjannut ylös piirteinä, joiden tyypillisesti ajatellaan luonnehtivan kansainvälistä (poliisi)yhteistyötä. Wasastjerna esittää, että kansainväliseen poliisiyhteistyöhön sisältyy monia ongelmia. Kansainvälisen yhteistyön periaatteiden ja ongelmien tai poliisiyhteistyön piirteiden tunteminen auttaa hänen mukaansa näkemään kansainvälisen yhteistyön kuitenkin pikemminkin mahdollisuutena kuin luonteeltaan ongelmallisena. Lisäksi esimiesten tiedot, taidot ja käsitykset kansainvälisestä yhteistyöstä ovat määräävässä asemassa.

Venäjä-suuntautuneisuutta – jotta Venäjä ei jää muutamien ”harrastajien” asiaksi. Ylipäänsä kansainvälistymiskehityksen ajatellaan edellyttävän Suomen poliisissa katseen kääntämistä yhä rohkeammin Suomen rajan ulkopuolelle.

Tiedonvälityksessä ja tietojen vaihdossa venäläisten kanssa on haastateltujen poliisiviranomaisten mukaan kehitettävää ja parannettavaa ja tiedonvaihtoa on pyrittävä nopeuttamaan. Näkemyksenä on, että Suomen poliisissa on syytä lisätä suomalaisten viranomaisten tietämystä ja ymmärrystä Venäjästä ja venäläisestä kulttuurista sekä yhteiskunnasta. Haastatellut eivät omasta mielestään tunne riittävästi Venäjän viranomaisorganisaatioita, lainsäädäntöä, rikosprosessia ja käytännön rikostorjunta- ja tutkintatyötä. Vastaavasti venäläisillä viranomaisilla ei nähdä olevan riittävästi tietoa ja ymmärrystä Suomesta ja suomalaisesta järjestelmästä.

Ongelmaksi koetaan, ettei suomalaisten viranomaisten keskuudessa tiedetä riittävästi venäläisten ajattelu- ja toimintatavoista, ei tunneta eikä ymmärretä niitä. Syynä tiedon ja ymmärryksen puutteeseen esitetään olevan erityisesti se, etteivät venäläiset viranomaiset jaa riittävästi tietoa omasta järjestelmästäan eivätkä ole toimissaan riittävän läpinäkyviä ja avoimia. Toisaalta voidaan myös ajatella, että tiedon ja ymmärryksen puute voi ainakin osittain johtua siitä, että Suomen ja Venäjän viranomaisilta puuttuu yhteinen kieli. Yhteisen kielen puuttuminen on omiaan lisäämään rajanaapureiden ennakkoluuloja toisen maan viranomaisten toimintaa kohtaan.

Vaikka yhtäältä venäläisiä viranomaisia arvostellaan avoimuuden ja läpinäkyvyyden puuttumisesta, esitetään toisaalta, että avoimuus ja läpinäkyvyys ovat voimistuneet Venäjän viranomaiskulttuurissa neuvostoaikaan verrattuna ja että venäläiset viranomaiset puhuvat entistä avoimemmin ja vapaammin rikollisuudesta, erilaisista rikosilmiöistä ja ylipäänsä heidän yhteiskuntaansa koskevista ongelmista. Avoimuuden koetaan lisänneen venäläisten viranomaisten valmiuksia kansainväliseen yhteistyöhön.

Haasteeksi koetaan erot Suomen ja Venäjän lainsäädännöissä ja rikosprosesseissa. Rikosjuttujen selvittämistä ovat haastateltavien mukaan vaikeuttaneet suomalaisen ja venäläisen rikosprosessin eritahtisuus ja yhteensopimattomuus – se, etteivät rikosprosessien eri vaiheet ”mene käsi kädessä”. Ongelmalliseksi nähdään paitsi Venäjän myös Suomen lainsäädännön puutteet. Vaikka yhtäältä korostetaan Suomen lainsäädännön joustavuutta, tuodaan toisaalta esiin, ettei Suomen lainsäädännössä ole riittävästi huomioitu kansainvälistymistä. Kaksoisrangaistavuuden vaatimuksen koetaan vaikeuttavan yhteistyötä. Lisäksi ongelmalliseksi koetaan, että haastateltavien mukaan venäläiset viranomaiset ovat viime vuosina muuttaneet käytäntöjään siten, että Suomessa rikoksesta epäiltyä Venäjän kansalaista ei käytännössä ole mahdollista saada Suomeen kuultavaksi.

Erityiseksi ongelmaksi koetaan valtahierarkiat ja politiikan roolin korostuminen venäläisessä rikosoikeudellisessa järjestelmässä. Moskova-keskeisyyden kerrotaan selvästi voimistuneen ja tämän koetaan hidastaneen ja jopa estäneen rajan ylittävää viranomaisyhteistyötä ja rikosjuttujen selvittämistä. Ongelmana pidetään sitä, ettei Venäjällä paikallistason viranomaisilla välttämättä ole mahdollisuutta päättää yhteistyöstä suomalaisten paikallistason viranomaisen kanssa, vaan esimerkiksi oikeus- ja virka-apupyynnöt on tyypillisesti kierrätettävä Moskovan kautta. Myönteisenä sen sijaan koetaan, mikäli suoraan rajan yli tapahtuva yhteistyö on edelleen mahdollista. Suomen ja Venäjän sisäasiainministeriöiden välille solmitut yhteistyösuunnitelmat mahdollistavat paikallistason yhteistyön.

Vaikka haastatteluissa painottuu kritiikki Venäjän hallinnon hierarkkisuuksi kohtaan, nähdään myös Suomen puolella olevan hierarkioita ja rakenteita, jotka haittaavat tehokasta suomalais-venäläistä ruohonjuuritason yhteistoimintaa. Kun Suomessa on panostettu EU-yhteistyöhön, on Venäjän kanssa tehtävä yhteistyö vaikeutunut joidenkin haastateltavien mukaan. Haastateltavat kokevat politiikan vaikuttavan Suomessa poliisiviranomaisten toimintaan EU-jäsenyyden kautta.

Ongelmaksi – mutta myös keinoksi – koetaan epäviralliset kontaktit ja viranomaistoiminnan henkilökeskeisyys. Yhteistyön ajatellaan olevan tuloksellista silloin, kun viranomaiset molemmin puolin rajaa ovat kasvokkaisessa kontaktissa keskenään ja tuntevat toisensa henkilökohtaisesti. Henkilökohtaisen kanssakäymisen koetaan vahvistavan yhteistyön perustana olevaa luottamusta. Ongelmallista henkilökeskeisyys on siksi, että viranomaisten vaihtuessa on yhteistyösuhteet rakennettava alusta. Lisäksi henkilökeskeisyys koetaan ongelmalliseksi silloin kun valta on keskittynyt liikaa tietyille henkilöille, tietyille viranomaisille. Vallan keskittyminen voi olla kokonaisuuden kannalta erittäin haitallista ja jopa estää yhteistyön kokonaan.

Haastatellut kokevat Suomen poliisissa toteutettavan suomalais-venäläisen yhteistyön olevan pitkälti henkilökeskeistä. Esitetään, että keskusrikospoliisin organisaatio ei ole hoitanut yhtään Venäjään liittyvää talousrikosjuttua. Yhteistyösuhteiden hoitaminen venäläisten viranomaisten kanssa kiinnittyy pitkälti yksittäisiin suomalaisiin poliisiviranomaisiin – kuten poliisiyhdyshenkilöihin. Vaikka poliisiyhdyshenkilöiden toimintaa kiitellään, esitetään samalla, ettei Venäjäkiinnostus saisi olla *”harvojen varassa”*, koska tällöin se on *”haavoittuvaa”*. Kun Venäjäosaajat lähtevät Suomen poliisista esimerkiksi siirtyessään eläkkeelle, joudutaan yhteistyösuhteet venäläisiin rakentamaan alusta.

Korruptio mainitaan keskeiseksi haasteeksi ja talousrikollisten esitetään tarvitsevan korruptiota ja korruptoituneita viranomaisia rikollisen toiminnan tueksi. Korruption esitetään olevan ongelma erityisesti Venäjän puolella. Haastatteluissa kuitenkin myös painotetaan, että osa venäläisistä viranomaisista on *”vilpittömiä”* ja halukkaita vastustamaan korruptiota. Suomessa kielletään olevan korruptio-ongelmaa suomalaisten poliisiviranomaisten keskuudessa, vaikka todetaan myös poikkeustapauksia löytyvän. Korruption torjuntaan halutaan panostaa myös suomalaisten poliisiviranomaisten keskuudessa. Korruption torjumisen ja vähentämisen Venäjällä nähdään selvästi olevan Suomen edun mukaista. Lisäksi korruption torjunnan voidaan ajatella olevan keino vahvistaa ja kehittää suomalais-venäläistä viranomaisyhteistyötä.

Suomalais-venäläisen yhteistyön nykytila on haastateltujen keskusrikospoliisin poliisiviranomaisten näkökulmasta odottava. Kyseisen yhteistyön koetaan edellyttävän Suomen sisäasiainministeriöltä ja poliisilta erityispanostusta – mikäli yhteistyön halutaan onnistuvan. Haastatellut näkevät yhteistyön *”tahtotilana”*, jossa sopimuksia tärkeämpää on *”saada konkreettinen kosketus ihmiseen”*. Haastatteluissa painotetaan, että suomalaisten viranomaisten tulee pyrkiä kompromisseihin venäläisten kanssa, ja että olennaista on huomioida venäläisen osapuolen näkökulma. Yhteistyön esitetään onnistuakseen vaativan asettumista toisen osapuolen asemaan. Kaiken kaikkiaan viranomaispuheessa korostuu suomalais-venäläisen yhteistyön erityislaatu ja taustalla on kysymys, tuleeko meidän antaa Venäjälle tietynlainen erityisasema.

Tähän asti Suomen poliisissa yhteistyösuhteita on rakennettu ja ylläpidetty pääosin Pohjois- ja EU-maiden kanssa. Suomalais-venäläiseen viranomaisyhteistyöhön ei joidenkin haastateltavien mukaan ole suunnattu resursseja vastaavalla intensiteetillä – mikä puolestaan *”ei edistä näiden ongelmien ratkaisua yhtään”*. Nyt odotetaankin selvästi aiempaa rohkeampaa panostusta Venäjän suuntaan ja suomalais-venäläisen viranomaisyhteistyön haasteiden ottamista vakavasti. Suomalaisen rikostorjuntatyön kannalta on syvällisen pohdinnan arvoista, miten Suomen sisäasiainministeriössä ja poliisissa kyetään rakentamaan ja ylläpitämään toimivia Venäjä-suhteita EU:n puitteissa.

LÄHDELUETTELO

- Alasuutari, Pertti. 2001 [1999]. Laadullinen tutkimus. Jyväskylä: Gummerus.
- Alvesalo, Anne. 2006. Talousrikostorjunnan haasteet. Teoksessa Alvesalo, Anne & Heiskanen, Sari & Laukkanen, Janne & Virta, Erja (toim.): Huojuva talous: Juhlajulkaisu Markku Hirvonen 60 vuotta. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 49/2006. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulu. S. 285–296.
- Alvesalo, Anne & Heiskanen, Sari & Laukkanen, Janne & Virta, Erja (toim.). 2006. Huojuva talous: Juhlajulkaisu Markku Hirvonen 60 vuotta. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 49/2006. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Hakamo, Terhi. 2006. Selvitys talousrikostorjunnan tilasta paikallispoliisissa: Talousrikostutkinnan tila - raportin toimenpidesuosituksen näkökulma. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 55/2006. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulu. Verkkojulkaisu osoitteessa www.poliisiammattikorkeakoulu.fi.
- Heusala, Anna-Liisa. 2005. The Transitions of Local Administration Culture in Russia. Kikumora Publications. Saarijärvi: Gummerus.
- Heusala, Anna-Liisa, Lohiniva, Anja ja Malmi, Antti. 2008. Samalla puolella – eri puolilla rajaa: Rajaturvallisuuden edistäminen Suomen ja Venäjän viranomaisyhteistyönä. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 30/2008. Raja- ja merivartiokoulun julkaisusarja 1, tutkimuksia No 2. Tampere: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena. 2000. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirvonen, Markku. 2007. Talousrikollisuuden ja sen torjunnan näkymiä keväällä 2007. Raportissa Rikollisuuskatsaus 2007, keskusrikospoliisi. (Turvallisuusluokitus III, JulKL 24 § 4 ja 5 kohta).
- Jyränki, Antero. 2003. Valta ja vapaus. Valtiosääntöoikeuden yleisiä kysymyksiä. Kolmas, laajennettu ja uudistettu painos. Talentum. Jyväskylä: Gummerus.
- Koistinen, Jarmo. 2006. Rikos Venäjällä: Oikeusvertaileva tutkimus Suomen ja Venäjän rikosvastuuperusteiden eroista. Joensuun yliopiston oikeustieteellisiä julkaisuja 17/2006.
- Koistinen, Jarmo. 2008. Suomen ja Venäjän talousrikosoikeusvertailun metodologiaan liittyviä kysymyksiä. Esitelmä Aleksanteri-instituutin tutkijakoulupäivillä 10.1.2008.
- Korhonen, Kaija. 2008. Euroopan unionin poliisiyhteistyö terrorismin torjunnassa ja kysymys integraation tilasta – Suomalaisten turvallisuusviranomaisten puheiden analyysi diskurssianalyysin keinoin. Tampereen yliopisto, Poliitiikan tutkimuksen laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Kosonen, Riitta. 2008. Henkilösuhteet ja epävirallinen vaikuttaminen venäläisessä liiketoiminnassa. Teoksessa Salmenniemi, Suvi & Rotkirch, Anna (toim.): Suhteiden Venäjä. Helsinki: Gaudeamus. S. 93–121.
- Lahti, Ari. 2007. PTR -organisaation synty, nykytila ja tulevaisuus – tutkimus poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteisen rikostiedusteluorganisaation kehityslinjoista Suomessa. Tampereen yliopisto, Kauppa- ja hallintotieteiden tiedekunta, Johtamistieteiden laitos. Tampereen yliopiston tutkielmat sivusto: <http://tutkielmat.uta.fi/>
- Lahti, Raimo & Koponen, Pekka (toim.). 2007. Talousrikokset. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisu, E-sarja N:o 16. Vaajakoski: Gummerus.
- Larjavaara, Ilmari. 2007. Funktionaalinen transitioteoria: Hallinto, oikeusjärjestys ja instituutiot Venäjällä. Kikumora Publications. Helsinki: Gummerus.

- Litmala, Marjukka (toim.). 2004. Oikeusolot 2004: Katsaus oikeudellisten instituutioiden toimintaan ja oikeuden saatavuuteen. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 210/2004. Helsinki: Hakapaino.
- Litmala, Marjukka. 2004. Luottamus oikeuslaitokseen – trendejä Suomessa ja Euroopassa. Teoksessa Litmala, Marjukka (toim.): Oikeusolot 2004: Katsaus oikeudellisten instituutioiden toimintaan ja oikeuden saatavuuteen. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 210/2004. Helsinki: Hakapaino. S. 9–27.
- Lohiniva, Anja. 2008. Venäjän talousrikostutkintaviranomaiset: Selvitys Venäjällä talousrikosten rikosoikeudelliseen tutkintaan osallistuvista viranomaisista. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 69/2008. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu. Verkkojulkaisu osoitteessa www.poliisiammattikorkeakoulu.fi.
- Norros, Merja. 2004. Kansainvälisen rikosoikeusavun järjestelmä Venäjällä: Euroopan neuvoston yleis-sopimukset rikosoikeuden alalla ja niiden täytäntöönpano Venäjällä. Oikeusministeriön julkaisu 3/2004. Helsinki: Edita.
- Nystén-Haarala, Soili. 2001. Russian Law in Transition: Law and Institutional Change. Kikumora Publications. Saarijärvi: Gummerus.
- Puonti, Anne. 2004. Learning to work together: Collaboration between Authorities in Economic Crime Investigation. Vantaa: Keskusrikospoliisi. Verkkojulkaisu <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/kas/kasva/vk/puonti/learning.pdf>.
- Rinne, Matti ja Kalliokoski, Tapio. 2006. Talousrikosten tutkinta poliisissa. Teoksessa Alvesalo, Anne & Heiskanen, Sari & Laukkanen, Janne & Virta, Erja (toim.): Huojuva talous: Juhlajulkaisu Markku Hirvonen 60 vuotta. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 49/2006. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulu. S. 237–250.
- Rytövuori-Apunen, Helena. 2007. Unionin ajan idänpolitiikka. Helsinki: Edita.
- Rytövuori-Apunen, Helena. 2008. Russia Forever?: Towards Pragmatism in Finnish/Russian Relations. Aleksanteri-sarjat 1/2008. Vaajakoski: Gummerus.
- Sahavirta, Ritva. 2007a. Rahanpesurikokset. Teoksessa Lahti, Raimo & Koponen Pekka (toim.): Talousrikokset. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja, E-sarja N:o 16. Vaajakoski: Gummerus. S. 145–176.
- Sahavirta, Ritva. 2007b. Verorikokset. Teoksessa Lahti, Raimo & Koponen Pekka (toim.): Talousrikokset. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja, E-sarja N:o 16. Vaajakoski: Gummerus. S. 177–225.
- Salmenniemi, Suvi & Rotkirch, Anna (toim.). 2008. Suhteiden Venäjä. Helsinki: Gaudeamus.
- Tanner, Arno (toim.). 2008. Poliisi ja maahanmuuttajat – kohti kotoutumista edistävää vuorovaikutusta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 67/2008. Tampere: Yliopistopaino.
- Tolonen, Kari. 2000. Talousrikossäännösten tulkinta: Erityisesti velallisen rikoksissa. Helsingin yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta, lisensiaatintutkimus.
- Viitanen, Marko. 2007. Poliisin rikokset. Tutkimus suomalaisen poliisirikoksen kuvasta. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 28/2007. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Virta, Erja. 2002. Talousrikollisuuden kuva tutkimuksen ja tiedonhankinnan näkökulmasta: empiirisenä aineistona Talouden varjopuoli -julkaisuun liittyvät seurantatutkimukset. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja: Rikosprosessioikeuden sarja A, 28.
- Vohlonen, Juha. 2003. Offshore –olio: aikamme rikosentekoväline venäläisen pääoman kierrättämisessä? Helsingin yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta, OTK-tutkielma.
- Wasastjerna, Jyrki. 1999. Johdatus poliisin kansainväliseen yhteistyöhön. Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjat 3/1999. Helsinki: Edita.

VIRANOMAISLÄHTEET

SUOMENKIELISET

Keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskeva eurooppalainen yleissopimus. SopS 30/1981.

Laki poliisin hallinnosta 14.2.1992/110.

Laki yhteisistä tutkintaryhmistä 30.12.2002/1313.

Oikeusministeriö: Kansainvälisten rikosoikeusapuasioiden koordinointi. Työryhmän mietintö. Oikeusministeriön yleisen osaston julkaisuja 1/2000.

Pakkokeinolaki 30.4.1987/450.

Poliisilehti 1/2005.

Poliisilehti 3/2005.

Sisäasiainministeriö 31.03.2008 [julkinen 15.04.2008]: Järjestäytyneen rikollisuuden ja terrorismin torjunta. Sisäisen turvallisuuden ohjelman valmisteluun osallistuneen asiantuntijaryhmän loppuraportti.

Sisäasiainministeriö: Kansainvälistymisen ja teknologisen kehityksen vaikutukset poliisitoimintaan. Alatyöryhmän raportti, Poliisitoiminnan arviointi ja toimintaedellytysten turvaaminen -hanke. Poliisi-osaston julkaisu 13/2000.

Sisäasiainministeriö, keskusrikospoliisi: Korruptiotilannekuva 2008, RTP 9408/213/07, Hanke 490092.

Sisäasiainministeriö: Poliisin kansainvälinen toiminta 1.7.–31.12.2007. Poliisin ylijohdon julkaisusarja 1/2008.

Sisäasiainministeriö: Sisäisen turvallisuuden ohjelma, Valtioneuvoston yleisistunto 8.5.2008.

Sisäasiainministeriö: Viranomaisten välinen tiedonkulku. Poliisiosaston julkaisusarja 15/2003.

Sopimus Suomen tasavallan hallituksen ja Venäjän federaation hallituksen välillä yhteistyöstä rikosten torjunnassa. SopS 12/1994.

Suomen rikoslaki 19.12.1889/39.

Viranomaisyhteistyön kehittämisprojekti, KRP, ESLH, VH: Talousrikollisuuden tilannekuva 1/2008. Poliisin tietoon tullut talousrikollisuus. Tilastokatsaus. Hanke VM151:00/07/02/2000.

VENÄJÄNKIELISET

Federatiivinen laki operatiivis-etsinnällisestä toiminnasta 12.08.1995, nro 144-F3 (Федеральный закон Об оперативно-розыскной деятельности от 12.08.1995 г. N 144-ФЗ).

Pääsyyttäjänvirasto: Määräys ulkomaiden toimivaltaisten viranomaisten rikostutkintaa tai syytteen nostamista koskevien pyyntöjen täyttämistä Venäjän alueella 22.04.2003, nro 18/35 (Генеральная прокуратура: О порядке исполнения запросов компетентных органов иностранных государств об осуществлении уголовного преследования или о возбуждении уголовного дела на территории Российской Федерации от 22 апреля 2003 г. N 18/35).

Venäjän federaation koodeksi hallinnollisista oikeusrikkomuksista 30.12.2001, nro 195-F3 (Кодекс Российской Федерации Об административных правонарушениях от 30.12.2001 N 195-ФЗ).

INTERNET-LÄHTEET

<http://www.conventions.coe.int>

<http://www.finlex.fi/>

<http://www.fsb.ru>

<http://www.interlaw.ru/>

<http://www.intermin.fi/>

<http://www.interpol.int/>

<http://www.law.edu.ru/>

<http://law.vl.ru/>

<http://www.om.fi>

<http://www.poliisi.fi/>

<http://www.transparency.fi>

<http://www.tulli.fi>

Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia

- Outi Roivainen ja Elina Ruuskanen: Laki ja järjestys? Poliisien ja kaupunkilaisten näkemyksiä järjestyslaista sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden valvonnasta. 32/2008. 38,00 €.
- Anna Vanhala: Piiri pieni pyörii. Poliisipäälliköiden ammatti-identiteetti ja työelämäkerrat. 31/2007. 29,00 €
- Anna-Liisa Heusala, Anja Lohiniva ja Antti Malmi: Samalla puolella - eri puolilla rajaa. Rajaturvallisuuden edistäminen Suomen ja Venäjän viranomaisyhteistyönä. 30/2008. 43,00 €
- Kari Saari: Poliisi ja joukkojenhallintatoiminta Suomessa. Joukkotilanteet ja niihin liittyvä poliisitoiminta suomalaisten poliisien näkökulmasta tarkasteltuna. 29/2007. 32,00 €
- Marko Viitanen: Poliisin rikokset. Tutkimus suomalaisen poliisirikoksen kuvasta. 28/2007. 65,00 €
- Terhi Hakamo ja Anna Vanhala: Poliisipäälliköt. Tutkimus paikallispoliisin johtamisesta. 27/2007. 29,00 €
- Tanja Noponen: "Ei muuta paikkaa". Tutkimus poliisin päihtymyssuojan kanta-asiakkaista. 26/2006. 16,00 €
- Johan Bäckman: Itämafia. Uhkakuvapolitiikka, rikosilmiöt ja kulttuuriset merkitykset. 25/2006. 26,00 €
- Marja-Liisa Laapio: Poliisi ja perheväkivalta. Tapaustutkimus poliisin toimintakulttuurista ja viranomaisverkostosta. 24/2005. 20,00 €
- Mari Kalliala: Poliittikkaa toisaalla. Poliittinen liike ja laitton toiminta. 23/2005. 18,00 €
- Seppo Kolehmainen: Järjestyslaki – Susi jo syntyessään? Järjestyslain valmistelun arviointi. 22/2005. 14,00 €
- Markku Heiskanen & Outi Roivainen: Helsinki! Tutkimus helsinkiläisten turvallisuudesta ja Helsingin poliisin palvelukyvyistä. 21/2005. 23,76 €
- Aarne Kinnunen & Riikka Perälä & Tarja Tuttavainen-Levanoja: Poliisin huumevalvontaprojekti pääkaupunkiseudulla. Seurantatutkimus. 20/2005. 15,00 €
- Petri Raivola ja Reija Taiha-Vepsäläinen: Työrukkasia ja visionäärejä. Päälystökursseilta valmistuneiden näkemyksiä opinnoistaan ja valmiuksistaan. 19/2004. 11,88 €.
- Pekka Santtila et al.: How far from home offenders travel. An international comparison of crime trips. 18/2004. 10,80 €

Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjat

Reima Kukkonen: Keinotekoisista varallisuusjärjestelyistä ulosotossa ja velallisen rikoksissa 16/2007. 27,00€

Risto Honkonen & Nora Senvall: Poliisin johtamista kehittämässä.
15/2007. 39,00 €

Arto Hankilanoja: Työturvallisuus ja vastuun kohdentuminen poliisihallinnossa.
10/2003. 2., Uudistettu painos 2007. 16,00 €

Janne Häyrynen ja Tero Kurenmaa: Arvopaperimarkkinarikokset.
14/2006. 25,00 €

Anne Alvesalo & Ari-Matti Nuutila: Rangaistava työn turvattomuus.
13/2006. 21,00 €

Anne Jokinen: Rikos jää tekijän mieleen. Muistijälkitesti rikostutkimusmenetelmänä.
12/2005. 20,00 €

Nina Pelkonen: Kriisin ABC. Käsikirja poliisin käyttöön. 11/2005. 10,80 €

Kimmo Himberg: Tekninen rikostutkimus. Johdatus forensiseen tieteeseen. 9/2002.
12,96 €

Marketta Vesisenaho: Poliisialan sanasto. Suomi-ruotsi-englanti.
8/2002. 10,80 €

Urpo Sarala: Poliisitoimen kehittämisen johtaminen. 7/2001. 16,35 €

Erkki Ellonen et al.: Etiikka ja poliisin työ. 6/2000. 14,54 €

Laura Ervo: Esitutinnan optimaalisuus. Oikeudellisessa viitekehyksessä. 5/2000.
9,17 €

Hannu Kiehelä & Virta Sirpa (toim.): Lähipoliisi lähestymistapana.
4/1999. 16,26 €

Jyrki Wasastjerna: Johdatus poliisin kansainväliseen yhteistyöhön.
3/1999. 14,62 €

Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita,
1.1.2008 alkaen Poliisiammattikorkeakoulun raportteja

Janne Laukkanen: Poliisin tietoon tulleet sananvapausrikokset ja niiden esitutkinta
68/2008. 17,00 €.

Arno Tanner (toim.): Poliisi ja maahanmuuttajat - Kohti kotoutumista edistävää vuorovaikutusta 67/2008. 31,00 €.

Kari Laitinen (toim.): Tuhat ja yksi uhkaa - Tulkintoja terrorismista
66/2007. 25,00 €

Arno Tanner: Sisäisen turvallisuuden ohjelma asiantuntijoiden arvioimana. 65/2007.
13,00 €

Noora Ellonen, Janne Kivivuori ja Juha Kääriäinen: Lapset ja nuoret väkivallan uhreina. 64/2007. 8,00 €

Kaisa Eskola: Naispoliisien etenemismahdollisuuksiin yhteydessä olevat tekijät.
63/2007. Verkkojulkaisu.

Tanja Noponen: Poliisin tietoon tullut rasistinen rikollisuus Suomessa 2006
62/2007. 12,00 €

Elina Ruuskanen: Rangaistuskäytäntö rekisterimerkintärikoksissa. 61/2007. Verkkojulkaisu

Kaija Korhonen ja Noora Ellonen: Maahanmuuttajanaiset väkivallan uhreina. Poliisin tietoon tullut maahanmuuttajanaisiin kohdistunut väkivalta vuonna 2005.
60/2007. 10,00 €

Mikael Sainio et.al.: Tasa-arvon toteutuminen ja kokeminen poliisissa. 59/2007.
11,00 €

Tanja Noponen: Arjen arvet. Pahoinpitely- ja kehokarttalomake väkivaltatyön välineenä. 58/2007. 17,00 €

Juha Kääriäinen ja Noora Ellonen: The Finnish Racist Crime Monitoring System.
57/2007. Verkkojulkaisu

Janne Laukkanen: "Ei mitään korkeampaa tiedettä". Selvitys talousrikosten esikäsittely-yksikön vastaanotosta. 56/2006. Verkkojulkaisu

Verkkojulkaisut osoitteessa www.poliisiammattikorkeakoulu.fi